RECULL D'ARTICLES DE

ROBERT ROBERT

PUBLICATS A LA REVISTA

UN TROS DE PAPER

14 / 5/ 1865 — 4 / 2 / 1866

TAULA

AL MITJ DEL CARRER.

—Pst.... Pst.... ¡Senyora Tuyas!

—¡Uy Jesus! ¡Senyora Manjó!

—Dona, ditxosos los ulls....

—Ja ho pot dir. Sino que, yo li diré: no hi estat gaire bona....

—¡Oy! donchs bé fa una cara prou rehixida! ¿No ha estát pas cosa de cuidado?

—¿Qué diu? Sis dotsenas de sanguneras, manxiulas, banys de mustassa.... ¡filla, ab re m' adubaba! Fins que....

—M' ho hagués dit á mí, tot aixó no hauria estat res. Miri, la meba noya enrahona ab un fusté que, mal m' está l' dirho, pero li aseguro que per cosas aixís, vamus, de malaltietas.... ¡Ah! ja deu sabé que la caso.... ¡ah! si, si; la caso. Veigi, no tenia res mes de cap que venirla á veure per dirli; pero vaitj tan atrafagada, que l' un dia per l' altro, l' un dia per l' altre, alló ¿sap? demá, demá, y com que las personas se encuantran, que las muntanyas no, ¿sab que deya? quan menus t' ho pensis at surtirá tras cantó.—¡Ay, miri que ve un cotchu!—y velhi aqui: tal fet tal dit.

—Si: de vegadas un....

—En demés: si, si, la caso. Un minyó molt conforme, miri. Traballadó y tot lo que vulgui. No es perque jo hu digui; pero, vamus, per se fusté es coneix que li han dunat molt bona criansa. La mossa ja te l' anell.. ah, si, si; n' está tota joyosa ¡uf! No val cap mil lliuras, no s' pensi; pero, vamus, per se de un traballadó, li dich que fa goig:

—Vaja, m' en alegro. Donchs tornant ab lo meu mal....

—Ah si ¿per qué no m' ho dehia, tonta? ¿Sap que deya el meu sogra? ¡desgraciat del que ha de tractár ab metjes! y tenia raho; perque es vehuen uns desengañs.... Ahí mateix van enterrar l' amu de la casa. ¿En vol de metjes? ¡Mes n' hi hagués hagut! Allí de ampollas, de pegats, de putingas.... Pst ¡joval miri que li cau l' agulla de monyo! En demés ¿qué deya jo? ¡Ah! van comensá si será aixó si será alló, el pobre home, no sé qae m' tinch, no sé que m' tinch, busca d' aquí, busca d' allí, filla, li van fer mil antruperis y ab dos dias ¡qué! ab un dia y mitj va se mort. Calli.... ¿un dia y mitj? Si; perque jo tornaba del born que debian se cosa de las nou....

¡Passi ho bé senyó Magí, ab la compañía!— Ara se li ha mort l' onclu, que tan de be li ha fet Deu. Ab aixó, eran las nou ó per quí, y jo que veig la criada que entraba correns ab un got tapat ab un papé y vaig pensá ¡uy Jesus!

aixó es que tenent algun malalt; y vaig dir entre mí: ¡bah! deu ser la senyora Munda que sempre está malicosa; pero pujant la veig que obra la porta y dich: anem, no es ella. Surtu á la finestra del cel ubert y dich á la cambrera, que la conech de molts anys: escolta, Carme: ¿que teniu algú malalt? y em respon: l' amo; pero el metje diu que no será res. Men alegraré; li vaig respondrer: y com de fet, era un bon subjecte, Deu l' hagi perdonat. Pues sañor ¿no será res? l' endemá á las cuatra de la tarda, li agafa de repenta un treball. Curreu-cuiteu, curreu-cuiteu, qué tal va sé la cosa, que ab un xich mes l' estramunció no hi es á temps. Per aixó sempre dich ¿metjes? Deu m' en guart.

—¿Veu? Jo vaig tení....

—Y el meu jendra, vamus, anem dihent al promés de la gran, em diu (perque, no s' pensi, per aixó de certas malaltias es un butaban) sempre em diu: creguim....—¡Ay, em fan un fástich aquestas senyorotas arrussagan el vestit d' aquet modo! Ara digui ¿no fa cunsiencia?..

A la noya ni fem tres, un de bó y dos, aixís, per tot dur.

Ell sempre: ¡dona, no gasti, dona no gasti; cuan serem casats ja n' hi faré jo de vestits! jo: Tóful, deixam fé—es diu Tóful. Pero, ara que hi caich ¡si vusté l' ha de conéixer! ¿Nos recorda d' un pesador de mar que per anys estaba á dabant del forn dels Coloms? Un de

gras, ben plantat, que per aquellas festas majors de tot lo plá feya troná y plourer.

—¡Ah sí! ¿es fill d' aquell...?

—No, pero ja veurá. Nom recordo com se deya y ho tinch al cap de la llengua. Aquell es el que va tenir el plet ab son pare, ab l' pare del minyó, vamus; que fins van aná per justicia y tot; que tothom n' anaba plé.... Que per xo al pobre de son pare ¡oh li van fé mil picardias! Per xo sempre dich, ¿cosas de justicia? ¡ay, Deu nos en guart! ¿Qué s' pensa? estaban d' alló mes bé ¡vaya! Miri, jo em recordo que era noya ¡ay Senyó, sembla que era ahí! que sentia contar al abi que á casa dels seus abis de aquet xicot tenian un armari de Girona ple de roba blanca, que de llansols, de camisas, de mitjas de talé.... ¡demánin! Tan que com va morir l' abia—¡ay Senyó era per la *pidemia!* encara que ella va morir d' una caiguda; que ve s' en va parlá prou per tot l' carré de San Pera; doncs cuant va morir aquella senyora, Deu la tingui al cel, van trobá sis dotsenas de cuxineras ab unas puntas de pam sense estrená, y dugas dotsenas de llansols encara ab la empesa. ¡Ca! si li dich que era una casa que, vamus, s' en feya cabal!

Y aquet xicot.... res ¿que vol que li digui? va veurer un dia la noya, (vamus, la gran) y ja li dich, una afició, tot seguit, que....

¡Ay ay! ¿Mossen Parrell ja va cap á San Francisco? ¡Ay pobre de mí, que deu ser tart!

En demés, una afició loca. Al cap de vuit dias ¿com vuit? set, que era per San Jaume, velhi aqui que ell que va, y m' empren. Yo, filla, la vritat, vaig pensá: veyam, pendré informas.... no li vaig dí ni si ni no, ¿m' enten? posis al meu puesto. Pregunto á l' un y al altro, filla, tothom no te mes boca per alabarlo. Y un geni.... creguim, es d' alló mes chistusot. Miri· l' altro dia ¡ay pobre de mi que deu se tart! L' altro dia ens estabam al sustret y, alló que sucsuheix de vegadas, ningú deia una paraula, y ell que tot plegat salta (¡res, un acudit!) ell que salta y diu: ¡semblem muts!· pero miri: ho va dir d' una manera.... alló tot d' un plegat: ¡semblem muts! que la noya yo ens partiam de riure. Y de aquestas en te moltas: cada punt hi es, no s' pensi; per cert que yo de vegadas li dich: per mort de Deu calla; perque m' arriban á fer mal los ronyons! Ah, si, si, es molt dallonsas. Y doncs vusté ¿que ha tingut?

—Yo li diré: am va agafá un duluret....

—¿Duló? ¡Ay! m' ho hagues dit, per axó si que en Tófol te una ma d' angel. Miri: no li dich mes: al dia del sant del home, en habent dinat em trobaba tota no sé cóm, y ell q' em diu: ja veurá.... Y em fa una tassa de camami-

lla, me la prench ben calentona y filla.... al mateix q' oli ab un llum.

—Es que el meu duló....

—¡Ay pobra de mi! las dotsa. Men vaix currens que encara tinch d' escumá l' olla, y no puch corra gaira perque em fa un mal la cama, que per mi vol ploura. Endemés, vaijim á veurer, que parlarém un rato y li enseñaré las cosas de la noya: res, cuatra pallingus; pero escolti, las cosas ben endressedetas... ¡Oh en cuant en axó, ella no será bunica (es dir, es dreta y igual gracias á Deu) pero al que toca á se curiosa, ja li dich jo que si. Ay escolti ¿no tindria pas un cerca-pous que li enviaria á buscar?

—Crech que si que n' hi ha d' habé un al sostru mort. Ja ho miraré, y si acas....

—Te rahó: si acas, envíhimel, y s' en podrá endú la ratera, que ya nons serveix.

—Be; doncs un dia d' aquets....

—Si, vajins á veurer. ¿Perque no ve tot un vespre? porti la mitja. ¡Ay! ara que dich de mitja ¡batualisto! Volia comprá un mocadó de cotó... d' axó baratet, perque filla, tot costa als ulls de la cara, y cada dia als guanys son menus que (Ja ho diu an Tóful) no sè an aqué arribarem.

—No m' en parli, ja ho pot dir. Miri: á casa ningú malgasta y....

—¿Quem dirá santa, cristiana? ¡Ay Deu la fassi bona!... miri: ahi vespre vaig volé comprá

un pajellet, petit com. .. ¿que li diré jo ara? Ca-lli.... ¡un cuart de una! pero, Senyor, com passa el tems.... Men vaig, men vaig. Anem, vinguim á veure. Estigui boneta, recados.

—Anem, doncs....

—Vingui un vespre que riurem. ¡Tenim un esquirol!

—¿Que mana?

—¡Que tenim un esquirol! Pasi ho be. ¡Li agradará! Hasta un altre rato.

Déixam fugí. Bona dona la senyora Manjó, sino que may diu res. X.

DOS ENAMORATS.

(*Preludis á la Rambla.*)

Ell.—Doncs ja que li agradan els clavells, n' hi puch doná un esqueix.

Ella.—¡Ay! gracias. Clavells y pensamenteras m' agradan molt.

Ell.—¿Pensamenteras? N' hi puch donar llavor, que 'n tinch tot un paper.

Ella.—¿Sí? Doncs me fará molt favor.

La mare.—No siguis amohinosa, dona. Al farás anar carregat....

Ell.—¡Axó ray!...

Ella.—Te rahó; li enviarem la criada, y al mateix temps fassi el favor de darli el llibre de *Estela* que 'm va prometrer. ¿Qué fa plorar? Me agradan tristos.

La mare.—Pero, noya, no 't cansas de demanar. Axó no está bé...

Ell.—¡Senyora, no sigui aixis! Jo li portaré tot ab molt gust, d' aqui tres dias; perque demá y demá passat seré á Girona; que son festas y hi tinch el padrí.

Ella.—Nosaltres demá y passat demá tampoch vindrem á passeitj. Jo, ni surtiré de casa; perque.... vull acabar un mocador que 'm brodu.

Ell (*fent l'orni.*)—Y.... ¿dijous tampoch vindrán?

Ella (*com un llam.*)—Dijous si.

La mare. — ¿Dijous...? *pot ser* si.

(*Se despedeixan. Llambregada d' ell, llambregada d' ella; estreta de ma; gran barretada á la mara.*

A 'n els cuatro passos, se giran tots dos, y se fan la rialleta....

¡Ay! ¡ja hi som!

Tan hi som, que ell arribant á casa escriu :)

«Querido padrino: sabrá como tengo el sen-
«timiento de decirle que no puedo *venir* á Ge-
«rona *por* la fiesta mayor *de la misma. Tengo*
«una cosa *al ojo* que *dicen si será un mochuelo*
«y *he tenido* que dejar el vino, que *no me prue-*
«*ba*, y tambien *tengo* que quedarme *á casa mi*
«tio *Quirse* que está muy *enfermo de la rompe-*
«*dura.*»

«Sin mas por *aoy, manda* y disponga de su
«S. S. S. q. s. m. b. — *N. N.*»

I.

(Tot just comensan)

(*Son al vespre al carrer de Fernando, mirant un aparador de vanos. Hi ha un pais ab un pastor assentat tocant la cornamusa, y una pastora detrás, coronantlo de flors.* — *Ella l' hi fa reparar á 'n ell y li diu baixet*):

Ella. — ¡Aquets si que s'estimaban!

(*Son á 'l teatro; están costat per costat, xiuxiu tot lo vespre. D' en tan en tan escoltan la ópera.*

El tenor y la tiple cantan ab molts escrafalls :

{anguiol sarai per me....
{anguiol saró per te....
per me-per te-
per te-per me-
si.... si per te-si.... si per me-
anguiol si si....{peeeeeeeer....te!
{peeeeeeeer....me!

Aixamplan los brassos, se posan las mans al cor, sacudeixan al cap y acaban abrassantse.)

Ella (*baixet.*)—¡Aquets si que s' estimaban!

(*Surtan de casa de una nubia. Ja se han despedit y á mitja escala ella s' aixuga els ulls depressa. Ell ho veu, se li acosta y li diu ab dissimulo*):

Ell.—¿Qué te?

Ella (*mitj rient.*)—Res....

Ell (*picat.*)—¡Ah! ¿res?

Ella (*confosa.*)—No s' enfadi ... no sé, m' ha agafat una cosa.... per mi es de la cotilla.

La mare.—Deu los fassi ben casats. Si tenen enteniment poden ser ditxosos; perque ell te alguna coseta, ella no va despullada y ¡lo que es estimarse...!

Ella.—Oh ¡aquets si que s' estimaban de petits!

II.

(Mes endevant.)

(*Se passeijan ab tota la familia. Ells dos una mica separats.*)

Ella (*ab molta animació.*)—Dones ¿per qué se la miraba, si diu que tan se n' hi 'n dona?

Ell.—Pero, ¿qué no puch mirá al lloch?

Ella.—¡Oh hi ha mirá y mirá; y vusté.... no digui, que per carnestoltas sempre anaba ab ella.

Ell (molt suau)—Y bé, ara no hi vaix may. ¿A 'n á qui estimo jo?

Ella (tota roija.)—Jum.... vusteeees....

Ell (molt minsu.)—¿Y á mí, qui m' estima?

Ella (rendida y ennuagada.)—¿Qué no ho sap?

Ell (ab el cap tort.)—¿De veras?

La mare.—Noya, ens en eurem de anar, que son las deu.

Ella (á 'n ell.)—¡De veras! (*A sa mare.*) Be, cuan vulgui.

Ell (enlluernat.)—¿Sempro, sempre?

(*Ella li dona una mirada; pero ¡mirada llarga, llarga, llarga!*)

(*La mare.*)—Vamos, passiho be.

Ell (á 'n ella.)—Digui: ¿sempre? (*A la mare.*) A 'ls peus de vosté.

Ella (en veu alta.)—Que descansi. (*Apart á n ell.*) ¡Sí! ¿y vusté?

(*Tota la familia se 'ls posa entre mitj.*)

Varias veus.—Bona nit -*boranit*;-estigui bo. -Estigui bona.-D' aqui demá.-Si á Deu plau.

Ells dos aprofitant el soroll.—Si?-Si.-¿Si? -Si.-¿Si?-Si.

Coro general. ¡Bona niiiiit!

(*Es un altre vespre: al mateix siti. Los mateixos personatjes.*)

Ell (*cremadet.*) — Pero no 'm negará que aquel subjecte ha passat abuy dos cops per casa seba y vusté s' estaba al balcó.

Ella. — Pero si ell passa ¿qué hi faré jo?

Ell. — Es que hi ha passá y passá, y com al ivern sempre s' al veia al seu custat....

Ella. — Be; no li venen pas may ara. Si vusté m' estimés com jo, no pensaria tan mal. Jo si que d' alló...; pero vusté.... Axió que vusté din, fora supusá que no 'l estimo.

Ell (*cortat.*)—Jum.... vusteeees. ..

Ella.—Quant veitx que'm posa aquesta cara.... (*Ab mel á la boca.*) ¿Ja no m' estima?

Ell (*engolosinat*)—¡Mes que l' mon!

Ara torna alló:—¿De veras?—¿Sempre? —¿Si?

(*Los altres.*) — *Bona nit.* — *Pasinho be.* — *Abur*, etc., etc., etc.

Aquesta escena se repeteix moltas vegadas.

III.

(Va de valent.)

(*Dia de parada.*)

La gent. — ¡Ara ve l' general! ¡Ara ve l' general!

Ella (*á n' ell.*) — ¿Aquet pentinat que portu es el que á vusté li agrada?

Ell (*engrescat.*) — ¿M' estimas?

Ella (*espantada.*)—¡No cridi que 'ns sentan!

Ell (*ferm.*) — Digam si m' estimas.

(*Estruendo de música y caballs; podan dir lo que vullguin ningú 'ls sentirá.*)

Ella. —Si que l' estimu.... y *tú?*

La mare.—Noya ¿no s' veritat que l' general se sembla al oncle Ponet?

Ella (no sabent que dir.)—¿Qué mana? Si.... si, senyora.

La mare.—M' ha agradat molt aquesta parada.

(*Ells dos ab un temps.*)—A mí també. (*Miradeta, rialleta y copet de colse.*

(*Son en una tertulia quiria. L' amo de la casa llegeix el diari y fa cigarrillos de paper. La mestressa escorra una mitja. La germana es muda l' ongüent del dit. Sa mare fa bacainas.*)

L' amo.—¡Jesus, qué desgracias en un descarrilament! Escolteu: «Con el mayor sentimiento anunciamos....» (*Segueix llegint.*)

Ell.—¿M' estimas?

La mestressa.—¡Ay quin desconsol per las familias!

Ella.—¿M' estimas?

La germana.—¡Mirin, mírinme 'l dit! ¡Es tot carn viva!

(*Tots hi corren.*)

Ell.—¡Caramba!—¿M' estimas?

Ella.—¡Uy! fa esgarrifá.—¿M' estimas?

(*Tocan las nou. Tots menus ells dos dihuen*):

Tots.—¡Callin! Una.... dugas.... tres....

Ell.—T' estimo mes....

Los altres.—Quatre.... sinch.... sis....

Ella.—Y jo!...

Los altres.—Set.... vuit.... nou. ¡Las nou!

Ell.—No sé que t' faria.

Ella (*baixant el cap.*)—¡Mmmm!

(*Los altres badallan.—La mare 's desperta. Sen van, y despues dihuen:*)

—Ahi varem anar am b' una casa que ns' hi vam divertí d' alló mes.

(*Al carrer de ella.*)

L' ataconador del portal, á las vuit del dematí.—Ja torna á passar aquel minyó de la del segon pis.

La criada del devant, á las nou.—Ja passa aquell senyoret.

Lo camálich de la cantonada, á las deu.—¡Vóltal!

Los chicots de estudi, á las onse.—¡Sempre trobem aquet senyor!

La mare guaytant per los vidres, á las dotse.—Abuy ja ha passat cinch vegadas. Aquet vespre li preguntaré perque ve.

IV.

(Son promesos — Primera part.)

(*Van endevan de brasset. Molt secretejar. Molt ferse ganyotas. ¿Temps de Rambla? A la Rambla. ¿Temps de passeitj de Gracia? Al passeitj de Gracia. ¿Temps de teatro? Al teatro. A 'ls monumens, á veurer entrar los bens, al cementiri.... Tombaga de aqui, mocadó de allí; ara un «bras-*

salet,» ara aigua d' olor; caramel-lets, juguinetas.... ¡Va be la cosa!

(Son promesos.—Segona part.)

Ella.—¡Ay! mira: á ca 'n Suñol hi ha uns adressos d' aixó que ara s' porta.... ¡no hi vist cosa mes bufona!

(*La mare se 'l mira de ragull.*)

Ell.—¿Cóm es que han tret el canari d' aqui?

V.

(Al cap de un any)

Ella.—Aquet Nadal se n' fan molts de casaments. ¡Molts! Ves: la Layeta y ma cusina, que es casan al matex dia, s' van prometrer cinch mesos despres que nosaltres.

La mare —¡Oh! Y que ho ensopegan: la una un jove molt rich, y l' altre un bon mosso y de bona carrera. y tots dos molt bons subjectes.

Ell.—Em fa un mal aquesta bota.... ¡demá las torno á ca 'l sabaté.

La mare (*apart.*)—Jo no se ab aqué pensa aquet minyó.

VI.

(Al cap de dos anys.)

Ella.—Y be, mare, prengui un chic mes de paciencia....

La mare —¡Es que jo no se ab aqué pensa aquet minyó! Estich per dirni unas cuantas.... (*Trucan*)

Ella —Per mor de Deu no li digui res ¿que m' vol entristir mes? (*Entra ell.*)

Ella.—¡Hola, be de Deu!

La mare.—¡Ay que bé t' está aquesta levita! (*Apart.*) Bunichs per ell, prou; pero de lo demés.... ¡no sé ab aqué pensa!

VII.

(Al cap de molt temps.)

La gent.—¿May dirian qui s' ha casat?... Fulano.

—¡Ay, ay! ¿Si?

—Als trobo mol sovint y may els hi vist dirse una paraula.

—¡Veji! ¡Qué me arriba á dir! ¡Tan enamorats que estaban! ¡Sembla imposible!

—¡Ay Senyor! ¡tot passa en aquet mon!

—Ja ho pot dir....

—Ja te raho....

—¡Oy, qu' es ben cert!...

Un lector que cada dia juga al dominó, ó fa volar coloms, ó ha aprés de ballar, ó culota boquillas, ó 's fa rissar els cabells:—¡Pssss...! ¡Quinas ximplarias posan en els *diaris!* —*X.*

DE BALCO A BALCO.

—¿Que no surt, senyora Marieta?

—¡Ay! no, senyora. Abuy si que no 'm mouria encara que 'm donessin cent duros. He vestit als dos noys menuts ab una esgarrapada y he dit á la minyona: té, empórtatals y no tornis fins entrada de fosch; que li asseguro que 'm tenen fins aquí.

—Ja ho crech. Jo ho dich de vegadas. Ja te prou creu la senyora Marieta de haver de bregar ab cinch butabans...

—No m' en parli. ¡Criaturas! ¡no sé qui 'n demana! Y si ara son cinch y no 'm deixan un' hora en repos, veiji abuy per demá que...

—¿Qué vol dir que hi tornem á ser?

—Encara no s' hi pot dir res; pero si vol que li digui la veritat, ja tremolo.

—Anem, que també no n' hi ha per tant. ¡Vosté ray!...

—¡Cóm ha de ser!... Nostre Senyor los envia...—Escolti, ara surtirá la del pis de aqui al costat; mírisela be.

—¿Qu' es aquesta del mocadó gran?

—Si, senyora. ¿Qué m' en diu de aquel rumbo?

—¡Ay! no sé com s' ho fan. ¿Qué son molt richs?

—Si, com el grill.

—Jo crech que la jent se ha tornat boija. Tothom se queixa que no 's guanya res, que no 's guanya res; pero jo lo que veitx es que cada dia hi ha mes luxo: tothom va al café, tothom va al *trayatu*... no ho puch entendrer. Un prou estalbia, retalla de aquí, retalla de allí y ho passa ab prou feynas...

—¡Oh! cada casa es un mon, senyora Tecla! Per aixó may hi havia hagut tants embolichs en aquet Barcelona. ¿Que 's pensa que n' hi ha pochs de enferfechs per las casas?

—Prou que m' ho afiguro; perque ascolti: de allí ahont no n' hi ha, no 'n pot rajar; ¡pero lo cert es que la gent trunfa!

—Miris aquesta del costat... pero ¡ey! per 'mor de Deu, no 'n fassi us; que jo ho sé per la sogra, qu 's fa molt ab sa cunyada.

—¡Vol callá!

—Donchs aquesta fe un cert tráfech...

—¡Vet aquí! Ja volia dir jo...

—Y crech que no es lo primer.

—Vaja, es dona de historia.

—¡Uf! Crech que ha corregut la Ceca y la Meca...

—¡Que 'm diu! Y aixó que té un posat tot senyoret y un parlá tan...

—Si, ella es tota ñeu-ñeu; pero si la sentia á casa... Com del nostre rebost se sent tot lo que s' enrahona al altre pis, l' altre dia vaitj sentí que baladreijaba y, la veritat, vaitj pensá, veyam de qué se las heuan: me vaitj posar á escoltar y ¡Reina del cel, quina boca! ¡Qué 's pensa! lo mateix que un carreter: fins *¡alls y foscras!*

—¡Jesús, María, Jusep! ¿Y qué era ab ell la palestra?

—Sí, senyora. Hi va haver un desori... va durar fins á las deu.

—Y ell sembla un bon subjecte.

—Sí, be ho sembla. ¡Pero 's veuen uns desenganys en aquet mon! Ell sap tots los seus enredos.

—¡Ara veiji!

—¿No veu que li fa mal l' os y vol viurer ab la esquena dreta?... ¡Ja las hi va cantar ben claras ella, ja! No n' hi

va quedar ni una al pap.

—De vegadas las pobres donas 's perden, si tenen la desgracia de anar á ráurer ab un gandulot. ¿Veu? pot ser aquesta noya no hauria donat res que dir, y per mor d' ell... ¿qui sap?

—No, aquesta ja ve de mala nissaga. Sa mare era una cama-lluenta que va venir á servir á Barcelona al temps de la facció, al principi. Va entrar á casa de un minyó jove, al cap de un quant temps s' hi va casar... y no 's pensi, la feya anar, que quant anabant los diumenges per la Rambla, tothom se giraba á mirarla. Ella era guapasa; ordinariota, pero ben plantada, y ¡un ull... que li parlaba! Tenia tres ó cuatre de servey: ¡veiji quant s' hi habia vist! palco al teatro, que allavors no era com ara, que qualsevol n' hi té...: en fin, li dich que feya rotllo. Donchs ab tot y ab axó, lo va matar á disgustos. N' hi va fer á la alssada d' un campanar. Primé ell va haver de despatxar lo majordom, perqué 's va aixecar un bum... bum, que no hi habia gat ni gos que no hi digués la seba; despues, un estiu van anar al mas, y van tornar de repente, perque també no sé que s' hi va haver ab un capitá de Miquelets...

—Vaja, donchs, la noya ja te á 'n á qui semblar. Jo l' altre dia vaitj sentir á dir alguna cosa, no m' hi vaitj enfondar gayre, y ¡lo qu' es mal pensar! se 'm va afigurar que parlaban de la de dalt.

—¡Uy! ¡quin' altre!

—¿La senyora Paula?

—¡Ja li asseguro jo, que ja es ben be ella maleixa!

—¡Ave María Puríssima! ¡No m' en puch avenir! Ja li dich jo que no hi ha de qui fiar.

—¡Ay, filia! ¡No hi ha un pam de net!—¡Ah! dissimuli;

m' en vaitj á dins, perque ve un amich del meu senyor, que li tinch de dar un recado.

—Vaiji en nom de Deu.—Vaija, que diguian lo que vullgan; antes hi habia mes vergonya.

(*Surt una vehina á un altre balcó.*)

—¿Qué pren la fresca, senyora Tecla?

—¡Oy! Deu me la guart, senyora Ignaciela. He tret lo cap una estona y l' hem feta pelar un chiquet ab la senyora Marieta, que estaba sola.

—Ara no hi está de sola.

—Sí, ha vingut un senyor... ¿Qué sen riu?

—Prou que ho sé: un senyor ros.

—No l' he vist.

—¡Oh, prou es ell! Ja es cosa vella. No sé com el seu marit es tan taujá. Per 'mor de aquet senyor ros, tan amich del seu marit, ja se han separat dugas vegadas. ¿Que no ho sabia?

—¡Ay, filla! La primera noticia.

—¡Sí qu' es estrany!

—Tant cert com m' estich aquí...

—No, ja ho crech, ja; pero li dich que... No se 'n amaga pas ella: ¡es coneix que es de las de poch se m' en dona! ¡Ay, pobre de mí, que sem deu agafá el platillo! Ja torno.

(*Surt la senyora Paula á una finestra*).

—Senyora Tecla, ¿que no sent quina olor de agafat?

—Sí, ara se 'n ha anat corrents la senyora Menciona cap á la cuyna...

—¡Ah! jo 'm pensaba que era á casa de vosté, y hi pensat: deixemela avisar.

—Tantas gracias.

—Si bagués sapigut qu' era cosa de ella, no m' hauria bellugat; perque no hi vull tractes. Ara afiguris vosté que l' altre dia, era dissapte, y era festa, y ella pensantse que l' endemá am tocaba á mi posá la llantia, am bé tota certa y mal mandada, ab uns grans escrafalls, dihent que si aixó, que si alló, tota enverinada! Veiji á mi que se m' endona, al contrari, y despues, que li tocaba á n' ella; que jo prou cuidado en tinch quant me toca; que no só com ella; y de mí, gracias á Déu, ningú n' ha tingut may res que dir. Veji ¡l' escala fosca! ¡ay Senyor! ¡que estem ben possats! Per aixó desde aquell dia vatj dir ¿si? no tingas por que jo t' torni á badar boca: no m' agrada semblant gent! ¿No vatj fer bé?

—Si, son cosas...

(*Surt la senyora Menciona.*)

—Filla: tot cremat. Habia fet un platillo ab escalunyas, que 'n ell li agrada molt, y pensaba ho deixaras que es vaiji bebent el such y hi anirás afajint aigua; mi distret una mica parlant ab vosté y res: ab un credo... ¡tot cremat, que no 's pot aprofitar. Ho donaré á un pobre!

—¡Ay! ara mi fa pensar: que tinch de posar ciurons en remull y no s' em fes tart: deixim anar dintre.

—Vaji, vaji.

—Senyora Menciona, ¡qué n' es de feynera la seyora Tecla!

—Si que 'n es, senyora Ignacieta. Bona dona, sino que sempre está averiguant lo que fan l' un y l' altre.

—Aixó si qu' es mal fet. No hi ha res que 'm fassi mes fástich.

—Y lo qu' es ella, bona dona será; pero mes valdria que en conta de estarse tafanejant al balcó es rentés una mica.

—No m' en parli, qu' ara mateix me li estaba mirant los baixos del vestit que...

—¡Uy! fan por de veurer.

—Jo m' en daba vergonya per ella.

—Y si veya com te la cuina... ¡Quin podrimaner!

—Y te una llenga ¡que ja, ja!

—¿També?

—Ella sembla que vingui del hort; pero ja es una mata-las-callando...

—Sí, de vegadas las que semblan aixis...

—Si vosté sentia la criada que tinch ara, qu' ella la va tenir un cuant temps... sen faria creus. De vosté també.

—¡De mí!

—També, també.

—No sé; pero cap criada pot dir res de mi.

—Es aquella minyona bornia... es mol neta y sobre tot molt callada; per aixó m' agrada: ella es la que m' ho ha contat. Per supuesto, embusterias. .

—Ja m' en faix carrech.

(*Torna á sortir la senyora Manela.*)

—La senyora Manela ja 'n sap alguna cosa.

—¿De qué?

—Debiam que la senyora Tecla sembla que no hi toqui y té una llenguela...

—¡Oy! la haguessin sentida ara mateix. A mi 'm fa fástich per' aixó y perque es tan bruta.

—No m' en parlis.

—Y deixada...

—Y tafanera...

—Y que mes valdria que callés...

—Y que á tothom ha de menester...

—Y de tothom murmura.

—¿Qué hi farem? Estiguin bonas.

—Jo també m' fico á dins. Passinho bé.

—Estiguin bonetas.

(*Surt la senyora Tecla.*)

—¿Ja son fora totas? ¡Quinas murmuradoras! Que s' arreglin ellas ab ellas: lo cert es que ab mi no s' hi fican.

X.

¡AY, QUE HAN MORT UN NOY!

¡Reyna santíssima!... ¡Afigúrinse quant jo 'm sento que per tot «¡han mort un noy! ¡han mort un noy...!»

Totas las pobres mares, ja poden pensar: ¡ay si será el meu, que se l' han endut á tal banda y encara no ha turnat! altres: ¡ay pobre de mí, que ja fa dugas horas que os fora de casa... ¡pot sé es lo meu!

Comensa una veu á preguntar:

—¿Quants anys tenia?

Y responen:

—Cinch anys.

Y aquí uns xisclets y uns alarits que trencaban lo cor; perque totas las mares de noys de cinch anys se miraban lo mort com á propi, encara que tinguessin lo seu allí mateix bo y sa.

Amigo de Deu, comensa un brujit, un crits y un soroll .. no hi ha rés mes natural.

Un ángel de Deu de cinch anys, que sens conéixel l' estaba un veyent, blanch com un glop de llet, ros com un fil d' or, ab unas galtetas... ¡ay pobret! ¡Donan tant gust quant un sels veu ab aquells ullets tan aixerits, y grassonets que ab una gota d' oli se 'ls pot resseguir de cap á peus... y ab aquell parlar mitj palpisot que 'ls escau tant!

¿Y bé, com ha estat? ¿qui ha sigut la mala ánima?...

Diu, rés: hi ha hagut rahons ab los guardas del vi, que ni may que 'ls haguesim conegut; l' una paraula ha portat l' altre, los homens, que ja están prou cremats perque no hi ha feina, se les han tingudas tiessas, que si farás, que si no farás; que tocam si gosas, en fi: que ells los han tirat pedras y els dimonis dels guardas se hi han fet á tiros y veus aqui que 'l pobre noy...

—¡Ay! no parli mes. ¡Ay fill meu del meu cor! ¡Ay murris!... Miri, que aixó clama al cel.—Aixó no ha de acabar aixís. Aném, aném, corremhi tots...

Y ¿en vol de gent cap á cá la ciutat?

Pèl carré la gent: ¿ahont aneu? ¿Qué hi ha?

—A cá la ciutat... Han mort un noy, cinch anys, filla; guapo, ros. . Aquets brétuls del vi... aquets del portal! ¡mala fi fassin!

—¿Un noy han mort?

—Sí, de cinch anys, ¡angel de Deu!

—¡Malvinatje! Jo també vinch.

—Jo també.

—¿Un noy de cinch anys? Aném.

—¿Una pobre criatura? Anemhi tots.

Alló era un continuo pel camí.

Arriba la gent á cá la ciutat, tota esperverada, tota plorosa, tota irritada, tota baladreijant.

Preguntan pel noy, y los dihuen que no n' han vist cap. Preguntan pel burot, y responen que no 'n saben rés.

—¿Com no 'n saben res? Lo Diari ho porta.

—¿Ah, no ho saben? Tractan de taparho.

—¿Diu que no han vist cap noy? Aném al Hospital.

—Te rahó aquesta bona dona. Cap al Hospital... al Hospital, al Hospital...

—Diu que avuy han tancat lo corralet.

—¿L' han tancat? ¿L' han tancat? L' han tancat?

Y tothom:

—Han tancat lo corralet. ¡Allí 'l tenen, anémlo á véurer!

Pel camí:

—¡La pobre de sa mare! si molt convé no 'n tenia d' altre! Ja la planyo.

—Ay, jo també; consideri vosté quin tip de plorá se está fent en aquesta hora.

—¿Plora? jo ho crech: si es imposible que tingui consol.

—¿No te consol? Ja m' en faix carrech. Ay, després la vull anar á véurer.

—Aquí diu una que la vol anar á véurer: senyal que la deu coneixer.

—Aquí hi ha una dona que coneix á la pobre mare de la criatura. ¡Pillos! ¡Ah si jo manés! habia de fer un escarment que ja li asseguro que s' en parlaría... Pero no tingui por; lo deixerán fujir y no li farán rés.

—Miri si se sap tot. Are diu una que á lo guarda que l' ha mort no li farán rés y lo deixerán fujir...

Axís, innocent y espontáneament, se va escribint la historia del noy mort, se li crea una mare y se deslluira al assessino, y tot component de bona fe aquesta crónica se arriba al Hospital.

—¡Lo volém veurer! ¡Que 'ns ensenyin lo noy! ¡Que diguin ahont lo tenen!

—¿Quin noy?

—Lo que lo burot ha matat.—Al que li han tirat tiros. —Al que han matat los del portal. ¡Un noy ros! ¡Un noy de cinch anys! ¡Angel de Deu!—¡Aquí hi ha una amiga de la seba mare que 'l vol véurer! ¡Volém lo noy! ¡¡Lo noy!! ¡¡¡Lo

noy!!!

—¡¡¡Callin!!! Aquí no hi ha cap noy mort.

—¡Ay quina picardia! ¡Are 'ns el fan fonedis! ¡Donchs que obrin lo corralet!

—¡Si sempre ha estat obert! ¡Entreuhi!

—¡A bona hora! ¡L' han dut á un altra banda! ¡Qui sap ahon lo hauran enterrat! ¡Ay si jo fos home! ¡Ja se acabarian aquets cofis y mofis.....

—Si hi hagues una dotsena de mares com jo ..

—Anemsen, torném á cá la ciutat.

La gran munió de gent entraba cridant y gemegant —¡Pobres mares! ¡pobres fills..!

Ara be.

Barcelona ha donat un gran ecsemple de bons sentiments, inteiessantse cordialment per la desastrosa mort de un noy de cinch anys, que no ha nascut, y de la seba pobre mare, que per no separarse de son fill no encara existeix.

Lo mes trist es que sent tan verdader lo sentiment publich, no tingui raho de ser per una futesa: per no haberhi un fet real en que fundarlo.

Mes la autoritat podria conciliarho tot, y perque ja may se pogués dir que habian estat en va los arranques de entusiasmo humanitari de que hem sigut testimonis, lo gobernador ó lo general deurian agafar un noy, encara que fos venturé y ferlo fusellar per un guarda, en justa compensació á los esforsos fets anticipadament per venjarlo, consolar á la presunta mara y castigar á lo criminal, que aixis dibuen que han de acabar totas las comedias morals, y la comedia del noy mort no deuria ser menos que las altres.

X.

LO NAS.

¿Han vist may dos nassos iguals?

¡Oh cà!

Ben mirat, lo aspecte general dels homens es monótono, comparat ab lo miserable insecte, que es riquíssim en punt á varietat de forma; pero també, ben mirat, totas las especies anomenadas irracionals son pobríssimas en materia de nas, comparadas ab lo home.

¿Sabeu dibuixar un nas de lleó? Donchs emprobeulo á tots los lleons y veuréu que 'ls escau be y en tots semblará que siguia lo que per forsa habian de tenir.

¿Habeu vist un nas de mico ó de llebra? Donchs es com si ja los haguesseu vist tots.

¡Quina diferencia entre aixó y lo que succeheix ab lo nas del home!

Contempleu lo Dante, imagineuli un nas diferent, y ja podeu triar; no será posible trobarn' hi un altre que li estigui be. Os resultará una fisonomía incomplerta, contradictoria, inconvenient, falsa. Ja li podeu suposar lo que mes se sembli á lo seu: may ne trobareu un que tinguia las condicions de identitat que podrian controvertir lo meu principi.

Dat lo home, es conegut son nas.

Lo nas es fatal: es lo signe caracteristich del individuo, es la rúbrica de son geni, temperament, inteligencia y aptituts especials.

¿Admeteu com verosímil un poeta melancólich ab lo nas arremangat? De cap manera.

¿Creureu may en lo misticisme de una dona, desde lo moment en que li haureu vist un nas recte, de llom arrodonit, furats llargueruts, bellugadís y que no está enfonsat per la part del arrel? Tampoch.

¿Será possible que menjia poch la persona que tinguia un nas prim, algo corbo, de punta rodona, que se enfila per munt al tocar al llabi y mou los tendrums com si fossin alas, olorant per tot sense adonarsen lo mateix que lo porta? Es clar que no. ¿Y no será naturalment burleta 'l que naix ab un nas que al arribar á la meitat treu la punta cap á fora, forma una especie de porra, y es tot exqueix per sota?

Ja vejeu que lo nas, ningú se 'l pasta á son gust; que la major part dels homens lo portém tota la vida ab la forma que ja tenia quant várem naixer; y per axó dich que lo nas es la fatalitat; perque si revela las qualitats que han de caracterisar á la criatura, senyal es que aqueixas qualitats las portaba ja en llavor desde lo ventre de sa mare. No per aixó, amats oyents, nego la doctrina de la gracia: ans be la reconech, sobre tot quant veig personas de forma desagradable en conjunt, y plenas de gracia en lo nas.

Pinteu una cara, esborreuli 'ls ulls y despues poseunhi uns altres ben diferents, y aquella cara podrá existir realment en la naturalesa. Lo mateix se pot fer respecte á la boca, lo front, las orellas...; mes ab lo nas no pot ser.

Cada ú te lo nas que irremisiblement ha de tenir, y casi me atrevesch á assegurar que la base y fonement de 'l home es lo nas, y que tot lo demés depeneix de lo nas y se adapta á la forsa de la sua lley.

La blandura y afeminació de Ovidio y Petrarca, descollan en sos nassos respectius, llarchs, acaballats, blanquinosos, prims y decaiguts.

La energia y severitat de Sócrates están patents en son nas, rodó, ample, curt y fet d' un cop.

Lo geni del primer Napoleon te manifestacions en tots y cada ú de sos rasgos fisionómichs; mes encara que en la mirada y en la forma y disposició de los ulls troben molt ben indicada sa intelligencia, os semblarán poca cosa si os entreteniu una estoneta á estudiarli lo nas, ahont no solament si coneix percepció delicada y prompte, sino resolució, envit, confiansa en sí y desconfiansa dels altres, sobrietat, activitat; y per mes proba, compararen lo nas de Napoleon en la gloria del imperi ab lo nas de Napoleon en Santa Helena; y de segur os pareixerá comprobada ma teoría. Lo nas de Austerlitz ha acompanyat sempre á un home que anaba per lo mon batallant, vencent y ensumant per tot glorias seguras; lo nas de Santa Helena es nas de vensut, es nas ahont se hi veuhen llargandeixadas de llágrimas: aquell nas, apesar seu y de la distancia, flaira la restauració. Talleulo, poseulo sol en un camí y lo primer francés que hi passi se llevará lo barret, y cantará alguna cosa de Beranger, que li sembli trista. Mireuse bé lo nas de Cárlos V de Alemanya, I de Espanya, y si son entesos, hi podeu llegir tota sa historia, aquell nas comensa enérgich y amich de bronquina, es desvergonyit é intol-lerant al mitx y acaba ab la malignitat del frare y la solemnitat del claustro.

La casa de Austria te una sola forma general de nas: tots sos individuos se serveixen del mateix patró; pero estudieu la nasología y veureu en las modificacions nassals de los de aquella familia, perfectament explicat cóm y de quina manera va anar y va fer anar á menos.

Es dir: que si no fos per lo nas, foren molt fácils los enganys entre los homens, y costaria molt formar judici de

lo present y lo esdevenir de una persona.

Are, no.

Tot home estafat, dona á compendrer que no va mirar bé lo nas del burlador.

Tot marit enganyat, proba que se va casar sens ficsarse detingudament en lo nas de sa cónyugue.

Tapeu lo retrato de Voltaire, deixeu no mes que se li veigi lo nas, y tothom dirá: aqui sola hi ha un géni y un incrédul fosos en un sol home.

Are pot ser vostés preguntarán:

—Y tot aixó ¿à qué trau nas?

— Trau nas á nas. ¿Qué 's pensan que en Un Tros de Paper sóls ham de parlar de ximplesas?

¡Oh ca!

X.

LAS QUATRE RAMBLAS.

Hi ha afició á Barcelona á partir las cosas en quatre.

Jo no sé si axó procedeix de las quatre barras de sanch; pero tenim los quatre cantons del Call, los quatre cantons de bella fila, las quatre ramblas, l' olla ab las quatre carns,...

Parlem ara de las quatre ramblas, y comensém per dir que ja sabem que en rigor no son quatre sino una sola; pero aixis y tot convenim en que cada una de las suas denominacions té un carácter peculiar que la diferencia completament de las altres.

Lo primer tros anomenat rambla del Capellans, se distingueix per la falta de mohiment, de juventut de apariencia alegre. La paret de Betlem ne ocupa un bon tros de la acera dreta y ja li dona algo de aspecte clerical; los estudiants que per allí transitan, educats entre mossen fulano y mossen menguano, sembla com si fessin tuf de solteron, y fins en lo modo de tallarse los cabells y de portar lo vestit de curt capellaneijan.

Jo mateix, que casi no tinch res de capellá, si alguna volta distret he donat un passeix per aquell tros, me he trovat al cap de una estona com si m' entrabanqués la sotana, y me venian ganas de péndrer polvo, y me venian á la memoria cosas en llatí, que no pot ser sinó que en aquella atmósfera se mantioguian constantment efluvios clericals, ja que en lloch me succeheix lo que en aquell siti.

Atravesso desde Betlem á la Virreina; me trobo en la rambla de las flors, y ben considerat no se me acut al pensament per molt que discorri un puesto mes adecuat per vendrehi lo que allí se ven.

Per tot aquell dilátat espay, lo cel es mes alegre; los vehins tenen afició á aucells, que son entre lo animal, lo mes análech á las flors; camina un per allí ab lo abandono y voluptuositat que los jardins inspiran. Allí es ahont ab mes facilitat se admet la idea de los rejuveneixements de que parlan las antiguas fáulas: los requiebros surtan espontáneos de los llavis; las horas passan rápidas con lo olor de las flors. Contemplant las jovenetas que lo dematí se hi passeijan, es impossible no comparar á la morena de roijas galtas ab lo clavell; una cara pál-lida, de ulls ben tallats y ab certa grogor de aquellas que son indici de un organisme delicat y de melancolía, fa pensar tot seguit en la passionera. Una jovenela vestida de glassa, simpática, de faccions que revelan un cor obert y carinyós, sembla una rosa blanca animada, y la noya endressadeta, pobre y limpia que no llama la atenció, pero que encanta vista de prop, fa lo paper de la viola boscana.

Mes aixis com en un jardí, passat lo temps de las flors, si no se 'l cuida hi creixen los escardots y las plantas silvestres de aspecte menos agradable y de olor may buscada, aixis també la rambla de las flors, quant deixa de serho se converteix en paseij de camalluentas y mossos de la escuadra.

Los diumenjes á certa hora hi acudeixen ab los mocadors encarcarats, un al cap ab un nus que deixa las puntas tiessas com dugas orellas de burro, un al coll de colorainas dominadas per lo groch de ocre y lo vermell mes enverinat

y la punta del detrás subjectada per lo lligam del devantal que casi dona volta á tota la falda y es molt llis y llarch, y un á la ma molt ben plegat, que los serveix per molts diumenjes, puig per mocarse ne portan un altre á la butxaca. Allí parlan de la seba terra, del aplech, del promés y de los defectes dels seus amos y de las renyinas que tenen ab sas amigas, y de quant gastan en roba y quant tenen estalviat en lo racó de la caixa.

Desde lo teatro del Liceo fins al de Santa Creu, hi corra la rambla qu' en dihuen del mitj, y no hi ha tal mitj ni tal aca; pero ja está dit aixis y no hi ha com dirho aixis per entendreu.

Alló es lo centro de la cultura barcelonesa. De tal modo es característich aquell tros, que los capellans y los camalluents no se fan estranyar en cap carrer de Barcelona, y posats allí á passeijar se converteixen en gent inverosímil que sembla que ha errat lo camí.

Los vestits que allí se usan, no tenen la senzilla elegancia de los de la rambla de las flors, ni la austeritat solemne que convé á la de los capellans, ni lo amanerament y poch garbo de los que tapan á las camalluentas; mostrant mes estudi, mes coneixement de lo art de vestirse, mes riquesa, mes alicions mundanas; mes refinament de gust.

Allí hi ha cadiras y poltronas per seurer; tot son modistas, venedors de diaris, cafés, perfumerías, fondas, guanterías, grabats, retratos, en una paraula: allí está compendiat lo bo y millor de la capital: fins lo editor de aquet periodich hi té una botiga de llibres.

Y com en aquet mon cada cosa está feta per una cosa corresponent y las lleys universals las atrauen y armonisan, á la rambla del mitj acudeixen totas las vanitats, tots los

notables, totas las personas que estiman la civilisació admetentla ab sas ventaljes y defectes: las bellas arts, lo luxo, la ostentació, la frivolitat, y en menos paraulas tots los fills de la ociositat y la riquesa.

Tant propia es aquella esfera de lo poeta que en lo front porta lo porvenir de la humanitat (sapiga ó no revelarlo) com del bailarí de teatro, que á puntadas de peu fa bullir l' olla, mentres li fan lo llit á l' hospital.

No hi ha desde la rambla del mitj á la de Santa Mónica mes tretjo que lo que ocupa la ridícula fatjada del teatro de Santa Creu; pero en tan breu espay se hi troba una transformació especialísima.

Atjacosos, soldats y ninyeras (¿cóm se deu dir ninyera en catalá?) compónen lo públich de aquell siti, y ¡observin ab quina discreció elimino de aquet públich la gent mes pública que lo frecuenta!

La paret de la Dressana, los canons de la porta del Banch, y la vista de Monjuich, influeixen no poch en que aquell tros soldadeijí y (aquí de la lley de atracció) es punt que pot dirse axiomatich lo de qué si en un desert si planta una ninyera, al cap del mes hi naix un soldat; axis com si tanqueu ben be un soldat en qualsevol siti, al girar lo cap ja hi trobareu á la bora seva una ninyera ab criatura y tot. La lley de aqueix fenómeno natural no es coneguda; pero lo fenómeno ecsisteix y no es de los que menos contribueixen á fer admirar la sabiduría de lo qui feu lo mon.

Allí se menjan taronjas y se beu orxata de chuflas, se enamora ab marcialitat y se concibeixen los transports de las passions mes puras entre las indigestions infantils y los fums del ranxo que surtan per las reixas del cuartel.

Allí lo galanteijador sol prepararse un esdevenir de tor-

na de pa y tros de bulifarra que lo arrebata y li fa solivera; alli molt sovint, li succeheix que quant deuria acabar la relació cayent á terra y besant las mitjas blavas de la doncella, te de aixecarse tiesso y quadrarse y estirar lo bras y posarse la ma al front y tornarla á deixar caurer ab rebolada, perque entre mitj de dos paraulas amorosas gramaticalment inseparables, ha passat lo capitá, que te mal génit.

En aquell reduit tros de passeij, que comparat ab tot Barcelona es ben poca cosa, es ahont cauen mes criaturas, de alguns sigles en aquesta part y fins podria ser que molts extrafets deguessin la sua desgracia á las distraccions patidas per las minyonas que los portaban á brassos quant eran petits.

No hi ha cosa mes natural que estas repetidas caigudas. Lo soldat jove, briós y apassionat en extrem, pinta á la minyona ab tota la fogositat de la juventut y del ofici, lo amor que lo arrebata. La mossa se lo ascolta ab la boca badada y no se recorda de lo que fa ni veu lo que la rodeija. Arriba ell á alló de que quant prengui la llissencia se anirán casats á la seva terra ahont será mestressa de sa casa y que en compte de haber de bregar ab quitxalla de altri, podrá passar lo dia apeixant á sos propis fills. Allavors lo embadaliment de la mossa arriba á lo últim grau: expressa la sua admirassió alsant los ulls al cel y obrint los brassos, y ¡catapum! vet aquí la criatura á terra ab un nyanyu al front quant ne surt mes barato.

A voltas no es aixins, sino que tres ó quatre de ellas fan rotllo deixant los noys que juguin apoyats en lo pedris y á lo millor se senten crits y gemechs perque un dells ha patit detriment. Si es cosa que no s' pugui ocultar á los pares, la criada passa un rato de mal humor; pero guanya molt ter-

reno aquell dia la alició que porta á lo valent militar que l'hi ha promés tráurerla de aquella servil dependencia y colocarla ahont mereix estar.

Lo endemá, cosa segura: lo soldat menja fruita ó bulifarra y torna, tot de franch y no de lo piljor.

Lo carácter especial de cada una de las quatre ramblas ó parts de la Rambla fa molt temps que dura y durará mentres aquella gran via siguia lo centro de Barcelona, lo centro unich lo mateix per los que viuhen en lo incipient *ensanche*, que per los que desde que nasqueren han habitat en lo Padró y en lo Pla de Palacio. Sempre la Rambla, com tot lo de Espayna, comensa per eclesiástichs y acaba ab soldats.

X.

¡COMPRAR UN MELÓ!

¿Qué 's pensan que no hi ha mes que comprar un meló?

Ara vostés dirán: «¡Vaya una gran cosa! s' agafan déu ó dotse quartos y s' en pren un!»

Deixemnos de bromas, que va formal.

Ningú 's proposa comprar un meló dolent: lo fet es comprar un meló bo; y si no ho sabian, jo 'ls ho dich: aquet es un asunto serio.

Vostés pósintse sobre si, y contémplintse una pila de melons. Veurán com hi va la gent á triar; tothom sospesa, en suma, fa ganyotas, clava l' ungla, y los que s' enportan algun meló, ho fan ab lo dupte y la desconfiansa estampats en la cara: proba evident de la dificultat de encertarne un entre mil.

Reparintho: generalment aixís que en una casa de familia s' enceta lo meló, ó bè cridan tots, ¡carbassa! ó bè cridant ¡sopas!

¿Qué vol dir axó? Que lo meló te una bondat efímera, y que las sevas qualitats distintivas sols se manifestan á ulls molt experts.

Regla general: vaijin á una casa d' aficionats á meló, y quant los veijin menjarlo, preguntintlos ¿qué tal es?

Sempre 'ls respondrán: «aquet meló menjat ahí hauria estat riquíssim;» ó bè: «aquet meló habia de estar un dia mes á la planta.»

Jo conech familias de gent de bé, que han despatchat criadas, entre altres motius perque may los compraban lo meló bo.

¡Com se coneix que nó tenen idea de lo difícil qu' es ensopegarlos!

Jo que sè l' influencia del meló en certs aconteixements, m' horroriso sempre que passo per un puesto de melons, perque hi veitj mil disgustos.

No parlo dels mals de ventre que ocasionan, perque encara que son molts, no valen res, comparats ab altres efectes que produeixen.

Mírintse: la química, la fotografía, la electricitat, son abuy dia grans dominis de la inteligencia humana: estudiadas las sevas lleys respectivas, l' home las aplica ab tota seguritat.

Mès ¿hi ha regla encara per distingir lo meló bo del dolent?

¡Ay! en aquet terreno tot es miserable empirisme.

L' un compra los mes llisos; l' altre, los que tenen una taqueta groga aprop de la cúa; l' altre, los llistats; l' altre, los lleugers; l' altre, los que pesant molt... y tots se equivócan de cent vegadas noranta nou.

Créguinme: lo meló es com la dona (y perdonin) que per ser blanca, morena, prima ó grossa, no 's pot dir que sigui bona.

Jo conech una senyora...

¡Quin exemple per las casas!

Era una senyora que estimaba molt á 'l seu marit. Era neta, endressada, poch gastadora, amiga de estarse á casa; en compte de passar la nit al café, apedassaba la roba, ó daba una remenada á l' olla, ó miraba si faltaba algun botó á las camisas y calsotets. Era una bona senyora, pero... Li agradabant molt los melons, y lo seu marit li daba un mal rato sempre que es proposaba obsequiarla; perqué ¡li portaba unas plepas...!

Amigo de Deu, velhi aquí que un dia, un company del seu home li regala un meló... era per San Domingo; pero un meló que estaba en son punt; no tenia un dia mes ni un dia menos; era gran, ¡ab una olor! ¡ab un coloret entre groch y bermellench!...

La senyora ¡puticas! tot era ¡ay quin meló! ¡aixó es meló! en ma vida habia menjat un meló com aquet! en fin, que al cap de mitj any, encara á cada punt deya: per lo que toca á melons, cap com el del dia de San Domingo.

Y... no va aborrir al seu marit; pero ja va á comensar á trobarli una falta. «Bon home, deya; ja m' estima, pero... en quant á comprar melons, no hi enten res: es un cero á la esquerra.

Aquell amich s' en va anar á Valencia, ¡ni may que hi hagués anat! y va tenir la humorada de enviar á son amich uns cuants melons d' ivern!

Quant ella 'ls va veurer, ¡ah germans! no hi habia qui l' aturés. En va tastar un per postres... Si bo habia estat lo de San Domingo, remilló era l' altro. ¡Quin meló! quina cosa mes delicada; mes fina, mes assabonada... vamos: se tornaba boija.

Torná 'l senyor á 'l estiu, comensá á visitar ab frecuencia la casa, y de 'n tan en tan, pam: meló de regalo, sem-

pre excelent, sempre deliciós...

No vull ser pesat en la relació : al cap d' un quant temps lo marit se veijé obligat á reflexionar sobre la influencia del meló en lo hogar domestich y li va semblá funesta.

Un dia surt de casa, avisant antes á la criada que al cap de un quart tornaria d' amagatotis; Torna, en efecte, entra silenciós y de repent en lo quarto de la seva dona y ella axis que 'l veu, tota groga y tremolant, esclama:

—¡No siguis mal pensat... parlabam de melons!

—¿Ab aquí? preguntá lo marit.

—Ab lo senyor; que ho digui ell mateix.

Ell mateix s' estaba amagat á l' arcoba.

—¡Ah! va dir l' home enganyat: ¿per parlar de melons es menester agenollarse y posarse de cara á la paret detrás de una cortina?

En fin, que marit y muller se van separar. Y ella se va entregar ab tant frenesí á menjar meló, que ha acabat per aborrirlos.

Ara dirán vostés: bè, axó no es mes que un cas. Es cert; pero al cap y al últim es un cas : y per un cas penjan un home.

Torném á las generalitats. Lo comprar un meló no es cosa tan difícil, que per relacions que tingui una persona, coneixerá molts metjes, molts avocats, molts comerciants; pero no coneix mes que un qu' entengui en melons.

¡Qué pocas en veurán de pomas, de peras, de síndrias llensadas per lo carrer! y en cambi ¡qu'en veurán de melons! mostra eloquent dels numerosos chascos que s' en emportan los que anáren á comprarlos.

Vostés mírintse bè un aficionat al acte de menjar lo meló. Si es dolent, lo veurán aixecarse de taula de mal

humor, posar cara de gos á tothom, queixarse del gobern, de la criada, de que los seus chicots l' atabalan...

Pero mírintse quant tè la sort de topar un meló bo! L' apura fins á la escorcha; vuida las dugas coronas ab la punta del gabinet; li suqueijan las boras de la boca, y ell xucla de pressa perque no s' en perdi borrall... ¡Ja li pot preguntar si va millor lo seu pare qúe está malalt; no tingui por que li respongui fins que ben llepats llavis y genivas y passat lo toballó, no hagi fet un suspir de gust, y despues encara li preguntará : ¿qu' em deya?

En un dia axís, per mes que la criada tardi , trenqui ó resposteiji, ell la defensa á capa y espasa, y á las queixas de la seva muller, no mes respon :

—Bè, bè, despáixala : á véurer ahont ne trobarás un altre com ella. Lo cert es que abuy ha portat un meló que de segur no n' hi habia d' altre á Barcelona.

Axó sí : també si té una criada neta, liada, qu 's deixi reptar, llesta, tot lo que vullguia; pero que no sápiga comprar melons com generalment succeheix, á cada pas surt ell dient :

—Aquesta xicota no es bona per res. Desde que la tenim, ni un dia he pogut menjar meló á gust.

No só enveijós: confesso que hi ha personas (molt pocas) que tenen una ullada que no s' erra, y que quant posant la ma en un meló ja podeu dir que alló es bè de Dèu.

Pero es precis que 's persuadeixi 'l publich de que no exagero al proclamar devant de la Europa, que lo comprar un meló es un dels actes en que mes vegadas se veu burlada la perspicacia del home, fet á imatje del Criador.

¡Qué importa que 'ls venguin á tatx! ¿Per ventura té

cap gracia dir: aquet meló es bo, despues de haberlo tastat?

Lo fet es conéixerlo de part de fora.

Ho repetesch: hi ha homens privilegiats per la naturalesa, que tenen l' instint del meló, aixis com lo porch (ma comparat) te l' instint de las tófunas.

¡Mes ay que son escasos!

Jo 'ls admiro aqueixos homens de qui lo públich fa poch cas sempre qu'en trobo un.

Jo 'ls veig acostarse ab pas segur á la pila dels melons; pegar llambregada á ells y al home que 'ls ven; obrirse de camas ab lo bastó sota la aixella, ajupirse treyent un xich de llenga per un cantó de boca, y adressarse al moment ab un meló que fa saltá ab las dos mans.

La intel-ligencia, sempre modesta, 's veu brillar en lo front del comprador.

No 'n tria cap mes. Tant ne vull, tant te 'n daré; lo paga, se 'l emporta, y qui 'l veiji anant cap á casa seva ab lo meló al bras, compendrá en son aire triunfal, qu' ha fet bona compra.

Desde 'l balcó l' ensenyan á 'ls vehins; lo fa tastar al sogra ó á la cuñada que l'han anat á véurer, y cada vegada que passa per prop de la galleda, lo aixeca, se l' acosta carinyosament al nas, y... casi s' alegraria de que lo noy ni fes alguna, perque per cástich lo deixaria sens postres y li tocaria á n' ell una tallada mès.

¡Ves de quina manera mes impensada se pot endurcir un cor paternal!...

Jo 'ls dich la veritat: reverencio los entesos en asumpto tan dificultós: si 's pensan que ho es menos, jo l' hi dono deu,

dotse, setse, vint quartos: á veurer qui es el maco que 'm demostra que sigui fácil comprar un bon meló.

X.

DEMATINET.

¡Ara es lo bon temps, ara!

La riallera aurora nos brinda mil delicias; cel seré, ombretas frescas, aire suau...

¡Ay, qué n' es de plányer l' home insensible á los esquisit presents de la naturalesa!

Lo sol rogench alsa, pausat y majestuos son disco per derrera del mar, que li balla l' aigua devant de 'ls ulls.

Las onadas, encara jóvens y ajogassadetas, se entretenen en fotografiarlo.

Tot es gust y calma... ¿Qué m' en diu de assentarse en lo llit ab rebolada y trobarse ja al costat lo xocolate y l' aigua fresca, eh?

¡Tira peixet!

En mitj del alegre silenci considera un home las maravellas del univers, y sens adonarsen, arriba al fondo de la xicra, y si te criaturas se complau ab goig paternal en veurer cóm se enginyan per escurarla.

Mentres tant, glop á glop s' acaba l' aigua, que regaladament li va apagant la sed, y si allavors per sort sent piular á prop los aucellets del cel, procura tornarse á jáurer sens fer remor, per no esporuguirlos y no perdren una nota.

La ocasió no pot ser mès á propósit pera rumiar sobre

los perfectes instints de que la infal-lible Providencia dotá á aquells frágils organismes. ¿Quí no fixa lo pensament en los delicats colors y en las valentas picadas del lloro? ¿Quí no se sent inclinat á penetrar lo misteriós atractiu del pardal que, sent lo volátil que mès put es 'l que gosa de mes simpatías entre los párvuls? Y tot cavilant cóm diantre se ho deuhen amanegar per fer las cosas que tant nos costan á nosaltres, entra sutil y de puntetas una son tant dolsa y carinyosa que á mitjas escusas s' hi deixa cáurer tot home imparcial, que no tracti de ferlhi una oposició sistemática.

Encara es fresch lo aire; encara bellugadissas y entremaliadas de mena, revoloteijan las papallonas blancas y se sostenen en lo ténue borrissol de las fullas mès tendras; la boira del riu tot just comensa á desvanéixers; la rosada emperla lo cím dels pins y la envellutada molsa de la vall mès fonda; y com un á certa edat ja sap que tot aixó succeheix cada dia del mateix modo, ronca tranquil y sens recel de que puguia trastornarse l' órdre de la sábia naturalesa.

Si l' home 's desperta y encara es dejorn, hi fa un badall y una estiradeta de brassos, y pensa: ara es quant un está millor; de dia, la calor no 'm deixará dormir; ja que hi som, aprofitémsen, que la vida passa com un buf (*vita brevis*). Fa una jiravolta y, com aquell qui no vol la cosa, son va al altre cantó del llit, qu' enamora de fresch.

Allí, rebejantsi, ara arronsa una cama, ara arronsa l' altre, reflexiona piadosament sobre lo mal rato que á la tornada, quant ja lo sol pica, haurán de passar los que se hajin llevat dematí per anar á Gracia ó á la mar vella, y si en aquell ratet la enfila per la compassió y té un bon cigarro, á cada xuclada se enterneix mes y mes, recordant los molts que caminan per los rochs ó trepitjan sorra, om-

plintse de pols, espatllant roba y esposantse á una soleyada que 'ls estabelli. ¡Sí, que se 'n moren pochs de aquestos cada any!

¡Quánt mes valdria que admiressen l' univers ab tota tranquilitat, mirant per la salut y estalviant lo que gastan fora de casa!

¿Qué 's pensan que llevantse dematí han de veurer algun asa volar? ¿Qué 's pensan que trobarán las montanyas fora de lloch ó los peixos ab paraygna?

No 's cansin, que per dematí que 's llevin, no hi trobarán res de nou en lo mon.

La gran ventatja está en despertarse á l' alba, y fer com jo: no móurers del llit.

¿Qué posém que jo no m' en cansaré y vostés sí?

X.

UN QUE NEDA BE.

Ab lo nèdar succeheix en dos cosas, que son: saberne y no saberne.

Jo no puch ficarme en las reglas de un art que te molt de gimnástich y consequentment de higiénich, perque despres de haberme examinat tres y cuatre vegadas en presencia de personas tan competents com numerosas, he averiguat que no hi entench pilota.

Parlo ab aquesta franquesa perque respecto á lo assumpto que vull tractar, tan se val que yo sápiga nedar, com que no 'n sápiga; que si el no saberne bagués de ser causa de que vostés fessin poch cas de aquet important escrit, prou cuidado tindria jo de fer veurer que 'n sabia mès que Brican.

Vaija, menos brossa y anem al gra. Lo gra es un home que nèda bè, y de qui, en general no se sap lo ofici, la terra, ni lo apellido: no s' en sap sino que nèda bè.

Jo no vull dir ni donar á entendrer que tots los que saben nèdar, siguin identichs ni semblants al subjecte de qui parlo; mès lo subjecte existeix y jo ab aixó no tinch prou per descriurebo imparcialment, sens por de crearme enemichs en la platja, la olla, ni la mar vella.

Lo home que nèda bè...

Mireuslo: fins en lo mes de desembre, embolicat en la capa, en lo modo de caminar li coneixereu que anyora la aigua.

Sempre que la ocasió se presenta, mou brasos y camas; en lo llit se tira com si lo sèu cos hagués de topar ab las flexibles massas líquidas; dorm en actituts natatorias y somniant dona brassadas á dreta y esquerra, comunicant á voltas tal mohiment á son cos, que lo desperta un nyanyo que se ha fet ab la capsalera.

De aquest home, quant ne parleu los seus coneguts, no dihuen fulano ni menguano; sino aquell que nèda bè. Si per casualitat li saben lò nom, pera distinguirlo de altre que se anomeni com ell, diuhen fulano lo nadador.

Ell no va á teatros, passeigs ni cafés: passat lo temps dels banys, que per ell tarda molt á passar, se floreix, se consum, perque no troba gust en cap de las moltisimas frivolitats que serveixen de recreació ó sisquera distrauen á los demes mortals.

Nèdar ó parlar de nèdar... y res mès.

Lo teatro per ell es ximplesa; lo café mal sa y fastigos; lo passeijar, fer lo tonto; la política, una farsa; lo amor...

Jo 'ls dirè.

Aquest home va á una casa ahont hi ha minyonas, mes ó menos senyoretas, com se diu ara.

Totas l' hi son indiferents.

Per hermosura, per gracia, per bonas prendas morals que las adorniau, ell no 'ls las veu ó no se las aprecia.

Cent vegadas estará en converssació ab ella, mil vegadas tindrán conjuntura propicia per revelar son mèrit y la aprofitarán per lluirlo (¡endemes ellas!): pero lo nostre home insensible á sos atractius y fins á sos agasaijos, permaneixerá fret é inexpugnable.

Mès si algun dia la mès lletja (si es que ya minyonas lletjas), la menos agraciada, la menos viva, li diu per exemple:

—Ja 'ns ho han dit que vosté nèda tan bè ¿Quó 's pensa que no ha arribat á los nostres oidos? ¡Tot se sap, home, tot se sap!...

Ve os aqui lo home que comensa á estufarse y á descubrir repentinament en la chicota una pila de bonas circunstancias que ni ell le hi habia reparat may, ni ella somiaba tenir.

—De totas aquellas mossas, diu ell ab lo deixo quo li es natural quant se troba en terra, no n' hi ha cap quo tinguia solta sino fulana. Es de alló mes agradosa y té un no sè qué que 'm encera. Si jo may per may habia de fer un pensament y ella si deixaba caurer, me sembla que no fora mal negoci, perque congeniarlam. Sempre se m' habia figurat que valia mes que las altres; pero no sé perque no m' hi enfondaba gayre.

Al cap de uns quants dias torna á la casa, ahont troba la consabuda minyona y sols posa atenció en lo que ella fa y diu.

La pobre noya, ignorant lo fácil que li fòra captarse las simpatias del que nèda bé, ó per millor dir, consolidar la inclinació que ell l' hi porta, li parla de aquellas cosas que solen ser objecte de agradable conversació entre jovens, y fins pot ser de bona fé celebra son caràcter, sa figura y suo modo de vestir.

Lo nostre home se queda admirat de que un sol moment haiji pogut sentir la mes mínima inclinació á una chicota tan sense cap ni centener.

Yo crech que no hi era tot (diu entre si) lo dia que men vaij anar mij prendat de ella. ¡Quina conversa mes sossa! ¡quin poch sanderi! ¿Quó 's pensa quo so ximplet per venirme á retréurer si tinch tal caràcter y si so alt ó baix? ¡Pot

ser si que se ha pensat pescarme y que jo no veuria lo am?

¡Vaija, no sé cóm he estat tots aquestos dias figurántmela tan diferenta de lo que es!

En efecte, ell no sap que la minyona li habia agradat per que casualment y sens sospita de la sua presunció, li habia tocat la corda sensible.

Ben segur que si aquella criatura, ab un chich mes de malicia, hagues sabut atinar en tirarlhi cada dia un entreloch respecte al nèdar y á la fama de nèdador que ell gosaba, se hauria casat ab ell y hauria estat ben apeixada; perque ell, fora de aquesta mania es un tros de pa, y una dona que li donés per la banda ne faria lo que volgués.

Aquest home que nèda bè, es de pocas paraulas, desmanyotat y no se ocupa de lo que passa pèl mon.

Quant se ha acabat lo rigor del ivern, allavors que ja tothom pot fer l' ou, pero que encara hi ha molts que portan capa, ell se la treu, com si alleujerantse de roba precipités la vinguda del estiu, y al trobar á un amich, la sua primera frase es:

—¡Ja se acosta lo bon temps!

Per lo mes de abril, desitjos é impacien, de la época dels banys, sol anar molt sovint á guaytar per la muralla del mar á veurer cóm está l' aigua, com si ne pogués traurer un pronóstich de si l' estiu vinent será mes ó menos convenient lo banyarso.

En aqueixa temporada ja diu ab certa complacencia tots los coneguts que troba:

—Aviat hi serem.

Y á las primeras calors, uu dematinet se lleva ple de goig, se m' armá de toballola y sens piular se 'n vá á la mar vella.

Arribat allá, mira á tot lo seu voltant ab la esperansa de que cap nèdador se li haurá anticipat, y en efecte, sol tenir lo gust de convencers de que en aquella materia ningú li ha pasat la ma per la cara: ell es lo primer que se fica á la aigua: ya voldria tornar á ser á Barcelona per ferne gala.

So assenta ab la satisfacció del home que se sent superior, se despulla ab tota calma y ab certa solemnitat propia de un acte tan important en la sua vida, se entreté lo ratet de rúbrica per dessubarse y ab un método y una parcimonia admirables, se frega la arena las aixellas y se mulla lo cap. Previas estas duas libacions y arrebatat per lo atractiu del nèdar, dona cuatre pasos de frente y va aumentant ràpidament son plaher ab la mateixa gradació que va sentint pujarlhi la aigua camas amunt, y apenas se la sent á los genolls, aixeca los brassos sobre lo cap, junta las mans, se deixa caurer de cara y desapareix en las profunditats del sagrat pelach, de aquell Tirreno de floridas, rialleras costas, com diria en Castelar.

Lo que passa en lo interior de lo qui nèda bè durant lo primer cabussó del any, es cosa tan íntima, tan gran.. es una fruició tan profunda é inmensa com lo mateix mar, y no seré jo qui me atrevesca á contarho. Mireuse quant al cap de un bon rato trau lo cap á gran distancia del siti ahont se va sumergir, trayentse la aigua dels ulls, tirantse los cabells en derrera, y despres de cuatre airosas brassadas, are fa lo mort, ara se assenta; ja está boca terrosa imitant lo mohiment de la tortuga, ya se acosta á la platja nadant ab la ma dreta, ja de repente se gira y 's en torna mar en dins movent sols la ma esquerra.

Durant los primers dias de estiu, quant los aficionats poch entussiastas encara estant indecisos sobre comensar á

banyarse, ell saluda á sos coneguts ab la significativa frase de:

—Ja n' he pres cuatre.

—Ja n' he pres cinch.

—Ja n' he pres sis.

Vol dir banys.

¡Ab quin aire de superioritat contempla á los nadadors poch experts!

¡Ab quina malicia mès innocent los deixa ficarse á l' aigua, adelantarse nadant y de prompte se hi tira ell, nèda bon rato per sota y sels apareix devant habentlos guanyant la ventatja!.

En la arena de la mar vella es ahont troba ell coneixements y amistats, advertint que unicament li son simpátichs los nèdadors modestos y curts de gambals; perque no pot sufrir que ningú se tinguia per tan bon nadador com ell, y á pesar de no tenir mala índole, ab son pare renyiria si en semblant materia tractés de posarseli devant.

De vegadas va á veurer á los que se banyan á l' olla ó en los antichs desembarcaderos y allí experimenta dos sensacions molt fortas.

Una le hi proporciona lo gust que sent al contemplarse tan superior á aquells pobrets que en mitj de la civilisació ignoran los mes senzills rudiments del art de nedar; altre es la llástima que li fa aquella numerosa caterva que se pensa haber fet una gran cosa quant al acabar lo estiu parlan de haber anat á nedar tantas vegadas, sent així que lo que real y verdaderament han fet, ha sigut banyarse, com podrian haberse banyat á casa en una inmunda banyera de estany.

Mes va passant la calor y lo nostre home, que ya no pot

alabarse de haberne pres quaranta, ni pot lluir la sua agilitat en l' aygua, se entristex, torna á parla poch, apenas frecuenta lo tracte dels amichs y experimenta algo de aquella enfermedat que á tants inglesos ha fet hereus impensadament.

—¡Ja se 'ns acaba! diu ab verdadera tristesa á tots los coneguts que va trobant.

—¡Ja se 'ns ha acabat! y torna á entrar de ple en lo periodo de aburriment y ja no se 'l veu en lloch.

Si lo home que nèda bè pogués ferho, crearia en mitj del Ivern calor artificial en la atmósfera, sols per poder fer uns quans cabussons en la mar vella.

X.

LO DIUMENGE... ¡A FORA!

¿Me sabrian dir qué hi fa la gent á fora?

I.

Jo no he nascut insensible á los atractius de la naturalesa, no senyor, mòlt al contrari: me agrada la bravesa de lo torrent, y lo ímpetu de sas ayguas bramadoras, me complahuen los diversos graus de color vert que á la vista presentan las airosas espigas de lo blat tendre, los pámpols de la vinya entre oliveras y los cuadros de hortalissas, y encara ¡encara! me sento lo ánimo penetrat de melancolía, si á la silenciosa vesprada, allá en la vall tranquila y solitaria, sona lluny lo rústich fluviol, repetint una de aquellas folias senzillas y gemegosas, cóm la que diu :

«Adeu siau, mon pare,
«adeu, mare y germans...»

que sempre la escolto ab esgarrifansas mentres dura la llarga modulació de la última nota.

II.

Pero, vostè, home panxut, que quaranta anys ha que acana metódicament betas y calicó, ó bé pèsa arrós y fideus; vostè que té una dona tan janota, grassona y de bon véurer, magatsem y pis gran ab aygua viva á Barcelona... ¿cóm és que va á fora los diumenges? Li demano per favor, home,

¿qué hi fa vostó al Putchet, en una casa com un cop de puny, ab estadants á sobra, á sota, á devant y als costats, lluny del carnisser, de la fleca, del estanch y de la iglesia; que no pot donar un pas fora de casa sens ficarse en la pols fins als genolls; que de dia no pot passeijar perque lo sol estabella y de nit tampoch, per mor de la fosca y la serena?

Vostó se 'n va á fora ab la fresca y ha de carregar ab las claus de casa, ab lo xocolate, ab ciurons, y fins peix... (¡no m' ho negui!) y fins llar... ho sé de cert...

Vostó ajuda á buscar estelletas pera fer foch; pren xocolate en una cadira coixa, menja figas... y ja pica 'l sol.

Vostó ajusta los porticons y obra de bat á bat las portas del corredor... jo ho he vist.

Vostó va á missa torrantse y en torna rostintse. Trau lo mocador de herbas, se 'l passa per cara y coll; tira sobre lo llit la levita, y diu alló de: ¡es un gust estar á la fresca! pero ho diu bufant.

--¿Noya, que no está 'l dinar?

Vostó dina pitjor que á Barcelona, per aquella bárbara costum de que «á fora com á fora» «aquí de qualsevol modo;» y antes de acabar lo dinar ja no pot mes de son, de moscas, de burjit de criaturas de altri, y vostè, home panxut, entre mitj de la florida y próvida vejetació, símbol universal, inmens y solemnísim de lo misteri de la vida, vostó se ha tirat á jéurer com un fardo y ronca y put á suhor, y ¡ni sisquera se adona de que li ha caigut un sabatot!

Se aixeca ab la cara embotornada, se grata tot lo enorme eos, y dona quatre pasos á las palpentas. La seba muller está com tots los diumenjes á la galería, llegint un ventall que sap de memoria y notant á las vehinas.

Ja ha passat lo dia; perque entre rentarse, vestirse y alló

de—«nos en aurem de anar;»—«diumenje hem de dur tal cosa»—«¡ey, tanca bé!»—«¿not descuidas pas res?»—se acaba la tarde, y antes de arribar á mijt camí, comensa á dir: «ja voldria ser á casa.»

Soposem que ja hi es. Are li torno á preguntar: ¿quin gust hi troba á anar á fora?

—Jo li diré: lo meu pare...

—No ho agafi tan per amunt. Vosté, ¿cóm es que hi vá?

—Home, jo veix que tothom fa lo mateix...

—¡Basta! Me ho habia figurat. Obeiheix maquinalment á la pressió de la costum que no compren, y per disculpar sa ridiculesa gosaria á dir que rendia homenatje á la memoria de son pare...

Home panxut: tú est elector, alcalde de barri, obrer de la parroquia, clavari de germendats; pero...

—¿Qué vol dir?...

—Me alegro de que m' interrompi, perque anaba á dir; pero ase.

III.

—Deu los guart. ¿Que no hi es lo senyor Andreu?

—Son á la torre tots.

—Bé. Tornaré un altre dia. Recados.

Truco un altre dia. Ningú 'm respon.

Torno á trucar y una vehina surt á dirme:

—Si busca los senyors de aquí devant, son á la torre.

—Mil gracias.—Ja que tinch temps, arribaré á véurer en Félix y la seba dona.

No tinch abuy bon acert.

—Son á la torre.

Trobo un conegut y tot saludantme me diu:

—Adeu: me 'n vaij á la torre.

Alto, dich jo, ¿aquet també te torre? y tot passant sento que una senyoreta diu á un jovenet:

—Demá serem á la torre.

¡Es dir que tothom va á fora... y tothom té torre...!

Men vaij á fora. ¿Central cap á Gracia? pujo.

¡Quina sort! al baixar trobo en Félix. Me porta á la torre...

Hi té la meytat dels mobles que ja escasseijaban per la casa de Barcelona; la torre es un primer pis que reb tota la pols dels carruatjes y per axó diu que es alegre; no 's cap en lo menjador y per axó diu que 's mono; no dona al camp y per axó diu que es en lo millor puesto, y tot esplicantme la excelencia de la *torre*, me acaba de apesarar dibentme:

—¡Es molt millor aquesta que la de lo Andreu!

¡Qué será la de lo Andreu!

Y son pochs los que van á·patir á fora sols perque los que no 'ls coneixen sentin dir: ¡son á la torre!

IV.

No puch sufrir la vanitat dels altres; prou castich tinch ab la meba, y per no patir, surto de casa en Félix. Ja que jo també so á fora, vull gosarne; me 'n vaix camps á través.

Fa fresquela; ¡oy da! Lo sol ja es baix; per aquí hi ha de haber una font; me ve com lo anell al dit; ja tinch fet un programa: un quart de séurer, cigarret y trago de aiga, y ¡que m' empetin la basa!

¡Ajá! seyemhi. De tan en tan y cau bé un xiquet de soledat...

Sento gatsara. Se acostan corrents y cridant quince ó setse minyons de la edat que jo tenia quant no la volia tenir. ¡Bonas caras! ¡bon color! Los bull la sanch, los surt lo pèl moxi; esbotsan las camisas; festejan, fan campana...

¡Quin jèp ha rebut un! ¡Y qué bè 'l torna! ¡No son mancos! Hola, ¡diu que han fet gimnástica! axó me agrada. Se han cuit ells lo dinar y lo han fet tot massa salat... ¡bona senyal! Lo jove deu ser capás de fer un dinar; deu esguerrarlo sempre per gallarda ignorancia de aquest art, propi de donas, y deu tenir la valentia de menjarlo encara que salabreiji una miquela massa.

La juventut es imprudencia, passió, forsa, temeritat... ¡ay massa poch que 'n queda despres de tot axó!

¡Oh me 'n alegro de que aquets minyons vaijin á fora, los diumenjes, en lloch de migrarse en un café malsá ó en pitjor siti! ¡Cóm se robusteixen! corren, saltan, se duhen á caball... ¡qué ajoguessats estan! tot axó no ho podrian fer á Barcelona, y ¡no hi ha remey! la naturalesa los hi obliga.

Comprench ab gust que aquets minyons vaijin á fora.

S' en tornan cantant desentonadament... se allunyan, encara en sento las riallas: me ha donat un bon ratet. Anemsen. .

V.

Mes veig allí caminar de brasset dos que semblan nuvis ó promesos...

S' aturan. Se parlan á la orella ¡com si algú pogués sentirlos!

Tornan á caminar, ella, repentjantse en lo bras d' ell, y ell portantla airosament, que no l' hi pesa una palla.

Van cap á la arboleda... ella lo fa aturar posantse lo dit en los llavis... ¡Ah! escoltan un rossinyol, y per sentirlo millor se donan las mans. ¡Misteris acústichs!

La sombra creix; lo temps passa, y ells no s' en adonan.

Calla lo rossinyol, ella aixeca lo cap, y está tota plorosa y fa al mateix temps una rialleta, y 's burla de sí mateixa perque plora sens saber de qué...

Are de prompte veu que es fosch; sent una por infantil; de bona gana se 'n aniria y no se 'n sap anar de aquell siti tan callat.

Per fí se 'n van fent brasset, donantse las mans, reposant lo cap d' ella en lo d' ell...

¡Quina estranyesa! M' han fet suspirar al mateix temps que suspiraban ells dos... Jo també me 'n vaij.

A vosaltres, ditxosa parella, no os preguntaré per qué aneu á fora... Ja ho sé y... ben fet.

VI.

No 'm parleu d' aquella gent que os convida un diumenje á la seva torre: os dona la sopa crua, os condemna á martiri de moscas, y os fa passar lo dia esplicantvos l' historia de tres gallinas, las vicissituts de sis monjeteras, las raresas de dos abarcoquers, lo preu del terreno y las picardías del ajuntament.

Aquestos no tenen casa á fora, sino una especie de gabia paradora pera cassar coneguts. ¡Pobre del que hi cau!

VII.

Cap al tart torno á Barcelona, entre milj d' una mul-

titud avinada. Veig homes que van fent tantinas; las suas mullers los guian ab un cistell al cap y las criaturas entre peus.

Han anat á beurer vi, molt vi, vi barato, vi sol...

Habian passat tota la senmana treballant; y son premi, son goig, son ideal era béurer vi...

¡Vaija, que tant mateix lo cristianisme en divuit sicles y mitj ha fet ben poca feina!

Aqueixa gent, ¿per qué va á fora?

Si aqueixa gent no va á fora ¿ahónt anirá?

VIII.

Parleume d' una casa espayosa, á fora; d' una casa gran, ventilada, ab un jardí, ab un hort, ab sombra d' arbres, ab soroll d' ayguas, ab aucells que volin per ahont vullguian; pero, ey, ab butacas, ab llibres, ab mosquiteras, ab bustos ó estátuas que no siguian de gerrer, ab totas las comoditats que la cultura y la civilisació fan indispensables, sobre tot á fora; pero ¿piset llogat? ¿vehins? ¿carros? ¿pols? ¿poch siti? ¿sol? ¿burgit...? Fujiume d' aquí; per això no hi aniré may á fora.

X.

MENUDENCIAS.

I.

Jo estaba per posar CÓLERA ab lletras molt grossas, per títol de aquest article; mes com hi ha gent tant espantadissa, si mòlt convé lo llensarian y, francament, lo periódich no 'l fem pera que 'l llensin, sino perque 'l guardin y se 'l estimin molt.

Per axó 'n fem pagar un ral.

II.

Endemés, sí. Hi ha incréduls que no donan fé á cap miracle. ¡Cóm se coneix que no han presencial los miracles de la por!

Es tan gran lo número de devots de aquesta divinitat inmortal, que qui no ho veu es cego, com deya Napoleon parlant de la revolució.

Ja podém dir que entre nosaltres s' ha acabat l' esclusivisme religiós; perque rendim culto públicament al catolicisme y á la por.

III.

Enrahonan dos senyoras en una cantonada.

La una tracta de comprar uns cuberts de metall blanch. L' altre li diu:

—Vaji ab cuydado que no la enganyin. A casa 'n várem comprar de baratos antes de ahí, y ahí varem tenir un disgust de mort, perque al vespre ja se habian tornat negras.

Una que passa sent las últimas paraulas, se gira plena de llástima á las interlocutoras, apreta lo pas, y se 'n va á casa dihent:

—¿Disgust de mort? ¿se varen tornar negras? aixó es lo cólera, y desprós aquets brétuls que fan diaris posan que no hi ha res! ¡Ay pobres de nosaltres!...

Y... ¿saben qué li succehieix á la que ha interpretat tant malament unas paraulas sens connexió?

Que de por, li agafa... (ara ja 's pot dir) cólich y tremolor, y sembra la alarma per tot allí ahont passa, dihent molt convensuda:

—Jo á lo menos ja sè de *dos cassos*, contats per una senyora de la familia; y no 'm vinguin á dir que pot ser van morir d' altre cosa; perque ¡se varen tornar negras!

IV.

Cap al tart de la nit passa un senyor per un carrer y veu uns balcons oberts y llum encés.

—Ja hi som, diu. Aquí hi deu haber un mort.

Y para bè l' orella.

Una senyora de la casa parla ab una vehina del devant y diu:

—Ja li aseguro que n' hem tingut un gran sentiment. Al cap de tants anys de conejxerla... pero, ¡no hi ha hagut remey! Demá á las once s' endurán la caixa.

—No hi ha dupte, diu l' home; ¿la caixa? mort tenim, Algun pobre senyor de edat.

Y no hi ha tal mort ni tal aca, sino que la senyora ha tingut de despatxar una criada que estimaba mòlt; pero que s' en emprenia massa per lo llarch temps que estaba ab la familia, y la caixa de que parlaba era la de la roba.

V.

—Si, si, (diu un home á uns amichs) ahí, en arribant á casa, la vaij trobar morta.

Parla de una tomaquera que tenia al terrat; pero la poruga que sent dir «morta,» lo primer que fa es esglayarse; després, se 'l mira y pensa: si era la seva dona, vet aquí un viudo que fa planta.

VI.

Los botiguers que han fugit á Fransa procuran fer escolliment de robas de colors foscos, ab la esperansa de que lo ivern vinent mitj Barcelona portará dol.

¡Baldament no 'n venguin mitja cana!

Los corredors y dependents de escriptori aprenen de fer baguls, maletas y sachs de nit pels fugitius; que ara es negoci.

Los adroguers fan babarotas á tothom ab ampolletas de cánfora, sofre, té, esperit de vi y demés caterva de ingredients anti-colérichs, que per los esporuguits son un espectacle pitjor que la malaltia.

VII.

La meytat de los que 's quedan es per forsa.

Preguntéulos si s' en anirán, y ab una rialleta mes falsa que una mula guita, os responen:

—Cá, ¡de cap manera! Jo no tinch por. Es dir... per ara, lo que toca avuy, me quedo.

VIII.

Surt un ómnibus d' un estrem de la ciutat portant una familia fugitiva, y per anar á l' estació del ferro-carril tè de passar per molts carrers.

Al vespre se reuneixen uns parents y diu lo noyet:

—Aquesta tarde ab lo papa en lo carrer de San Pau per exemple) hem vist un cotxó d' alló mes llarch, ple de gent y á dalt tot de baguls y matalassos.

—Jo també n' hi vist un aixi mateix en la Rambla, diu ' avia. ¡Tothom s' en vá!

—Nosaltres n' hem vist un altre al carrer de Fernando, diu la tia.

—¡Oh! la minyona també ha vist una familia entera que s' en anaba cap al camí de ferro, pel carrer de Jaume primer ¡Ay! ¡Tothom s' en va!

—¡Sí, tothom s' en va! Nosaltres hem vist un gran carruatje plé de gom á gom ab tot lo del llit, á la plassá del Angel.

—Y quant jo hi enviat á la minyona, n' ha vist un altre pel mateix estil al carrer de la Princesa. ¡Es que tothom s' en va!

Tota aquella gent no ha vist en sustancia sino un ómnibus, y per ells es com si s' en hagués anat mitj Barcelona.

IX.

Al vespre, lo un pren aigua de pega.

L' altre goma.

Tots duhen canonets de cánfora á la boca.

Com la por fa corripies...

Envian á buscar un metje, y l' endemá lo despatxan per burro, perque la por no la cura cap metje.

X.

—¿Qué tal? ¿qué han sentit á dir?

—Per ara... res.

—Donchs, miri, avuy ha passat dos vegadas lo cotxo dels morts.

—¡Carambas! Ahí vespre per la Rambla no 's trobaba un' ánima.

—¿No veu que tothom es fora? Nosaltres hi anabam sempre ab las cusinas y las noyas del primer pís; pero ara...

—¿Qué també son fora?

—No; pero no surtan, fan com nosaltres. Escolti, per no haberhi de trobar ningú...

—Lo mateix dihuen las mebas germanas y la familia del oncle Francesch. Com tothom es fora, no surtan al vespre.

—Y es natural, ahi varen venir la padrina y lo padrí y també ho deyan: «¿Qué 'n farem de surtir, si tothom es fora?»

—¡Cá! ¡si es un fastich! ¡tothom es fora!

Tots los espantats se fican en l' últim racó de casa, y per cohonestar la seva por, exclaman:

—¡No 's troba un' ánima!

XI.

Ara, si 's mort un vell de cent anys, tot seguit trobareu qui digui:

—¡Ja n' ha petat *un altre*! Y això que dihuen que no hi ha res.

Ja no 's pot mal parir, ni tenir febras, ni encadarnarse sisquera; de tots los mals ne dihuen cólera los poruchs.

Si vosté se talla los cabells y lo veu pel carrer un de aquestos, se 'l mira arrufant lo nas, y diu:

—No m' agrada la cara d' aquest home, no sé qué li trobo: molt será que... ¡jum!

XII.

—¿Qué tal, senyor Genís, te gaire por?

—Jo, no, senyor. No vull fer valentías temerarias, pero estich molt tranquil. M' hi posat sofra á las plantas dels peus, ¿m' enten vosté? portu lo canonet de cánfora, que may es mal, vaij un poch mes abrigat, ¿me compren? rego la casa ab cloro, aromatiso bé las viandas, prench té ab aigua naf, sí, senyor, no surto de nits, he fet llogar una casa á la montanya per un si acás, no traballo per no amohinarme, y m' entretinch en pensaments agradables. Ara m' en vaij á comprar un ninxo; que la dona no está gaira bona.

XIII.

—Deu los guart. Diu lo pare si 'm faria lo favor de pagarme aquet compte.

—Noy, dígasli que lo metje y lo gobernador me han

aconsellat que no 'm carregui de cap; ab això no estich per negocis. Torna pel setembre... ó pel octubre, si som vius.

—

Y bé, caballers, ¿qué durará gaira això?

X.

DE ALLÓ MATEIX.

¿Donchs que volen que parlem de l' inmortalitat de l' ánima ó del mobiment continuo? No pot ser: ningú ens escoltaria.

Barcelona tè la conversació malalta; pateix de diálech epidémich y ens lo ha encomenat.

Antes se parlaba de tot: de pesetas falsas, dels drets del vi, de las eleccions, de las modas del ivern vinent... ¡ara ja s' ha acabat alló!

Ara tot es cólera y mes cólera. Se parla de los passats, de lo present y de los que poden venir.

Vostè veu passar una récua de burros molt llarga y al últim pregunta á un company:

—¿Quants ni deu haver?

—Avuy trenta set (salta ell), ab catorse criaturas.

Se pensa que vostè no parla dels burros, sino dels morts.

En una casa se trastornan perque han vist passar dos voltas lo combregar y exclaman:

—Sí, sí; bè poden dir que no hi ha res. ¡Com si no vejessim que á cada punt surt Nostramo!

Al mateix temps en una altre casa diuhen:

—Aixó deu anar molt malament; perque antes sentiam tot sovint lo combregar y justament ara no 'l sentim may: *se coneix* que los *deuhen* haver donat ordre de no tocar la

campaneta pera no acabarnos de espantar mes.

Escóltinse vostés mateixos á la gent: escoltinsela.

Dos vellas.

—¿Y donchs, senyora Quima, quant n' eixirem d' aquet prèu fèt?

—¡Ay, qué sé jo, pobre de mí? Ja li asseguro, tant m' estimo sí 'm creu com si no 'm creu, que ja voldria que n' haguessem sortit.

—¡Ay, filla! no cal que m' ho juri, prou que la crech.

—Dona, ¡si es un fástich! Los altres anys, una ab qualsevol cosa passaba, y vol dir que, treballotejant una mica, ab pena ó ab dolor, anabam tirant la barca endevant... ¡pero ara! A fe que jo no sò dona de disbauxis; perque, la veritat, una sempre se ha criat ab la regleta; pero, francament, en lo fort de la calor, sempre, quatre tallets de tomátech y, ara la tallada de meló, ara la miqueta de fruita.., vamos, me agradaba: y al pensar que avuy...

—No m' en parli, que m' hi torno boija y ja no sé ahont girarme. Afiguris que á casa, ¡bah ja ho sap! som set: tres criaturas que no sé d' ahont han sortit, que may tenen prou de res, capassos de menjarse l' *spritatuó*. Miri, anaba á comprar un quarto de gallina magre, y m' en volian trenta dos quartos, ¡trenta dos quartos, filla! que jo no sé com lo gobern no hi posa ma, ¡caramba! que en aquestas cosas hi hauria de anar ab molt rigor; y si aixó dura... fassim lo favor de dirme, ¿qué fem?

—¡Ay, jo no ho sé, no ho sé! A dalt de casa hi ha un senyó empleat, que diu que ara los metjes de la reyna han enviat á demaná uns papers, per arreglarho... Com que diu que aixó es cosa de l' inglés...

—No hi sé res, pero ja ho crech. ¡No la deixarán medrar may á Barcelona aquets estranjerots!

—¡Ay, Deu hi fassi mes que nosaltres! ¡Ja li dich jo que estém ben posats!

—¡Ah! es lo que jo dich: será lo que Nostre Senyor vulgui: vel hi aquí. . . . .
. . . .

Dos economistas.

—Li dich que pochs períodos hi ha mes hermosos, desde lo punt de vista de lo estudi económich. Despres de la crísis monetaria, ix la industrial tot seguit, y apenas la gent indiferent á la ciencia se abandona á la esperansa de un temps normal, ve lo cólera á brindarnos datos que redoblan lo complexo é interesant de la questió. Si la malaltía se desarrolla ab las degudas proporcions que la ciencia té dret de esperar, tindrem la sort de experimentar fins á quin punt son certas moltas teorías duptosas.

—Jo desde la guerra dels Estats Units tinch fet un estudi sobre lo decreixement de la població americana y sa influencia en la Europa occidental; mes pera que las deduccions mevas resultin certas, necessito una mortalitat molt forta, y ¿qué vol que li digui? tinch pòr que aquet cólera será mòlt fluix y no confirmará practicament los meus datos. Al principi me vaix animar ab la confiansa de que fes alguns estragos en tota la costa de Llevant, que era cosa que 'm convenia mòlt per lo meu objecte; mes si la enfermedat segueix ab aquesta insignificancia, me catxifollará: tindré de refer lo llibre que 'm costa cinch anys de treball... y fora una llástima.

—¡Ca, no tingui pòr, ja apretará, ja! Jo tinch preparat un folleto, y aixís que comensi á morir gent pels barris de arrabal, demostraré fins á la evidencia la imperiosa necessitat de posar un correctiu á la desatentada procreació de la clase proletaria.

—¿Malthus, eh?

—Psss... Malthus... ¡Oh! pero ¡li millorat mòlt!

—Res, veurem. Lo cert es que lo mal no progressa y jo estich de mal humor de pòr de perdrer cinch anys de estudis.

—Anímis, home, anímis. Lo cólera correspondrá á lo que lícitament pot demanárselhi: lo contrari no pot ser, seria anti-económich.

Dos minyonas.

—¡Ay! si *á n' en* Carlets li agafaba alguna cosa, ¿cóm quedaria jo?

—¿Y jo que sempre estich ab un salt al cor per en Titus?

—L' any passat no ens varem casar pera deixar passar la quinta; aquest any pel ditxós cólera... ¡jo t' asseguro que en res tinch sort!

—Sí, ¡tú ray que á lo menos saps de cert que l' any vinent, si som vius... dallonsas!... Jo sí que sò de plányer. Ves, si no hagués sigut pel cólera, en Titus l' any vinent guanyaria sexanta duros cada mès; pero com tot ha anat tant malament, lo seu principal li ha dit que no ni daria mes que quaranta cinch.

—¡Ay *con tal que á n'en* Carlets no li agafi alguna cosa...

—¡Ay com tarda en Titus!

(*La mare entrant*).—¡Noyas! á dinar.

—¡Ay quin susto m' ha donat...! (¡Ay si en Carlets te-

nia alguna cosa...!)

—¡Ay á mi també! (¡No sé cóm es que en Titus m' ha de fer estar ab tanta ansia!)

—¿Qué no han posat en Carlets... ¡ay! vull dir la aigua en fresch?

—No beguis fret, que es mal pel Titus... ¡ay! vull dir pel cólera.

Dos metjes.

—Jo sempre he sostingut que lo cólera se desarrollaria poch, y es una llástima; perque he compost un preparat que 'm sembla que seria mòlt eficas pera combátrel; pero com no hi ha casos... no 'l puch posar á proba. ¡Es que es mòlt! Ab tant com se enrahona, no trobo un colérich ni ab candeletas.

—Jo tinch tota la clientela fora. Veu, aquest any, entre sustets de bullangas, y un poch de cólera, jo hauria pogut adelantar alguna cosa; pero la gent que visitaba se m' ha esporuguit, y, ¡vájils al derrera! Avuy fa quince dias que ningú ha trucat á casa meba. En quant á medis de curació no me hi amohino: ja tinch massa anys, per tornarme á posar á estudiar. Si lo cólera es boig, que lo lliguin: jo seguiré las prescripcions antiguas, y santa bona María. Mentres tant, lo mal es que no 's guanya.

—Veu, en temps de salut, sempre hi cauhen quatre costipats, un tisiquet per aquí, un pletórich per allí... y tot ajuda. Pero ara.....

—Sí, ara... Jo ab una trentena de casos ne tendria prou per experimentar las virtuts de lo meu preparat.

—Home, no s' amohini: seguexi lo antich.

—Sí; pero com lo antich no cura...

—A lo menos tranquilisa la conciencia. ¡*Nada, nada*! dieta, sudorífichs y fregas: jo no 'm moch de lo que 'm varen ensenyar.

Lo telégrafo.

De fora.—«¿Cóm esteu?»

De dins.—«Noy gran mòlt alt, noya gran, Horta; demés aquí bons.»

La familia de fora reb un despaig que diu: «Lo noy gran *malalt;* la noya gran *morta...*» y surten pel carrer del poble escandalisant que á Barcelona á cada casa s' en moren dos.

De fora arriban despatxos á centenars cada dia dihent:—¿Noticias?—¿Puja?—¿Baixa?—¿Quánts abuy?—¿Puch venir?—¿Heu tancat?

De dins ne surten altres tants responent:—Tau.—tau. Un xiquet.—No gaire.—Vintitres.—Sí.—No.

May habia estat tant fecunda y tant insípida la correspondencia telegráfica.

Dos minyons.

—Noy, desde aixó del cólera, estich en gran: lo pare 'm deixa fumar devant seu...

—¡Quina sort! Jo lo que voldria es que durés y no s' obrís la Universitat.

—¡Sí que fora ganga! L' any vinent simultaneariam....

—Y aquest any sultanejariam... ¿eh? Pero ¡ca! Lo meu pare fòra capás de volerme enviar á Saragossa á estudiar...

—Home, millor: quant mes lluny del guetu......

—Sí; allí tinch un oncle y una tia mes rapatanis..... alló óra pitjor que lo cólera. No hi aniria jo pas.

—¡Oh! si te ho manaba...

—Sí me ho arribés á manar, finjiria rampas y m' embrutaria de tinta perque 's pensés que l' habia agafat de valent...

—Tens rahó, noy: ¡es un acudit bèn cayo!

Tres noyets.

Lo mes gran.—Jo ara faig festa totas las tardes y potser tindrem xala y ¡anirem á fora!

Lo mitjá.—¡Jo cada tarde vaij à passeijar ab lo papa!

Lo petit.—¡Jo cada dia menjo tita!

Tots tres.—¡Per mor del cólera! ¡eh, eh, eh!

X.

L' ANY VINENT.

¡Quin *tono* 's dará l' any vinent!

Tothom lo espera, tothom no parla, lo adula, li fa prometensas...

Pochs personatjes poden alabarse de haber sigut desitjats ab mès impaciencia que lo any vinent.

Lo menos he sentit á dir á cent pares de familia dels que encara permaneixen entre nosaltres:

—L' any vinent, sí que vull sortir ab donas y criaturas á fer una passeijada á fora.

Tal hi ha que en un pilot de escombrarias veu un tomátech tot mústich, florit y arrugat, y esclama:

—¡Ay, senyor... tant que m' agradan! Ja voldria ser á l' any vinent per fermen un bon tip.

Los que venen melons, al despedirse, may se descuidan de anomenar ab gran confiansa l' any vinent.

Jo sentia plorar un chicotet sens consol, y vaig volerme enterar de la causa de sos plors, y sa mare 'm digué:

—Ara veji vosté: antes per esmorsar menjaba una llesca de pa ab sis figas aixafadas á sobre, y ell voldria que ni donés; no, senyor; que esperi l' any vinent!

(¡Esperar un any per sis figas! ¡Quina humillació per la humanitat!)

En las conversas que 's tenen pel carrer, lo transeunt

mès distrèt sempre n' arreplega un retall ó altre, ¿no es veritat?

Generalment, de aquets escapulons de diálech, may sen pot tráurer res en clar; pero com ara las cosas succeheixen de diversa manera que en lo tems normal, veig que en la major part de los que un tot passant sent enrahonar, predomina la idea de lo any vinent.

Sempre sento:

—¡Oh, l' any vinent será un altre cosa!

—Si Dèu fès que l' any vinent...

Jo no estranyaria que abuy mateix en algun teatret se anunciés una comedia titulada *L'any vinent*; porque 's veu que es lo mès de moda, y no hi ha clase, edat ni geni que no 'l consideri digne de lo mes extraordinaria deferencia.

Pocas voltas se veu quo una dona no procuri precipitar la época de ferse un vestit, y ¡cosa rara! avuy sè tè noticia de moltas de bon grat deixan de férsel aquest any y consinteixen en que sigui l' any vinent.

Vejin com en aquel mon tot es sort.

Perque, ¿qué ha fet l' any vinent perque tothom, grans y petits, li demostrin un afecte axís y li preparin tants obséquis?

Avans de náixer, avans de saber de cert si existirá, (perque la veritat es que encara no 'n hi ha calendari) ja 'l públich li dedica funcións, galas, alegrías...

Y en cambi han pasat una pila d' anys molt honrats y ningú 's recorda sino de sos defectes per ferne ascos.

Cosas del mon; pero cosas que admiran tant per sa realitat com per sa inverosimilitut.

¿Quántas donas hi ha que no volent tenir anys, que lo que 'ls sobra son anys y no volen sentirne parlar may?

Donchs escóltinselas ara y veurán com totas á una veu repeteixen:

— ¡Ja voldria ser á l' any vinent!

Per haber lograt semblant revolució en lo sexo débil, es menester que aquest any vinent sigui mòlt rich, mòlt guapo, mòlt bon minyó; es menester que vaji acasarat, que sigui pródich y reunesca mil altres circunstancias que en cap any se han vist reunidas.

Lo chasco será (y ja m' ho temo) que aquet ditxós any vinent sigui com aquells cómichs que venen precedits dé hiperbólichs elojis, se fan esperar, se fan disitjar, ensaijan una ópera, se posan malalts, fan retardar lo estreno... y al último reben una xiulada que 'ls escamna.

Ja 'm sembla que á primers de janer sento dir á algú:

—¡Malviatje! Jo que esperaba ab tanta ansia lo any vinent...

Lo mes probable es que passada la actual malaltía, un ó altre se ha de morir antes de arribar á desembre. Allavors vindrá alló de:

—¡Ay Senyor! ¡Nosaltres que habiam fet tants cálculs per l' any vinent!

¡No serán pochs ni gayres los que de bona gana darian lo que traguin del any vinent con tal de recobrar las il-lusions que sa proximitat les feya concebir!

Pero mentres tant ningú 's pot tráurer del cap aquesta idea.

L' un fa propósit de economisar, l' altre de péndrer caseta á fora per un si hi ha cas; l' altre de cuidarse y no retirar tart: tot, per suposat, referintse sempre á l' any vinent.

Fins los mes indiferents, aquells que cada dia solen ficarse al llit sens pensar que pugui haberi un demá, pensan

ara, no sols en que hi haurá any vinent, sino que además contan ab ell com si tinguessin set anys y las sabatas al balcó.

Y molts que no volian may entendres de rahons, y que lo que no era tot seguit, no ho volian pera res, ara baixan lo cap ab certa resignació respetuosa y dihuen:

—Bah, no hi ha remey: deixemho per l' any vinent.

Si ham de parlar francament, jo també voldria sèrhi, no perque directament n' esperhi cap benefici material, ni sisquera lo de engreixarme, sino perque la gent me 'n ha fet venir ganas.

A véurer qué será aixó.

¿Hi haurá bon gobern?

¿O tindrem la sort de que no n' hi hagi?

¿Plourán dobletas de cuatro duros?

¿Se morirán las malaltias?

...Pero ¿qué 'n trayem de amohinarnos ara, si no n' averiguarem res?

Aquí no hi ha mes que posarse molt sobre si, y tenir calma per poder satisfer lo grandissim desitj de saber de cert qué diantre ha de portarnos aquet tan celebrat any vinent.

X.

LO BALL DE 'N SERRALLONGA.

Era un diumenge.

Tots semblavan músichs: no se sentia á dir mes que: «fa sol;»—«re-sol;»—«si, sol fa.» Y en efecte, feya lo sol mes descarat que pogueu figurarvos; anaba nuet, *senza nube e senza vel*, colrant las caras honradas y embutllofant lo clatell de tot bitxo vivent. Fins los homens sabis deyan alló de «¡quina calor!» y lo vulgo repetia ab son infal-lible instint: —«Demá la llista de calabras será llarga.»

La ocupació universal consistia en suhar; las conversas, feridas de xafugor, eran flonjas é insulsas; las paraulas sortian de la boca á rossegons, com convalecents ab crossas. Tothom feya mes badalls que preguntas. En un rotllo se passaba mitja hora sens dir res. De lluny en lluny un dels presents, com si sortis de reflexions profundas, se arriscaba á dir:

—Pot ser si plovia...

—Quí sap, si 'l temps refrescaba...

—*Pudé* si parés aquet vent...

—Tal vegada al girar la lluna...

En los cafés era un poch mes variat lo diálech. Per exemple:

—Ni en lo fort de l' agost habiam tingut un dia tan calorós. Aaaah (*badall*). ¡Noy! Portim té ab aygua naf.

—Y sembla que la cosa va... aaaah (*badall*) va llarga. ¡Noy! Una copeta de conyach.

—Aaaah (*badall*). ¡A mí també!

—Jo no sé qué (*badall*) no sé qué péndrer.

Per fi, tothom anaba á poch á poch per la sombra, las camas com qui las llensa, los brassos penjím-penjám...

Tot de un cop, ¡Xinch-xinch! ¡reteplem! ¡Pim-pam! ¡Cataplum!

Es á dir: trompetas, timbals, corredissas, bombo y escopetadas, y entre mitj, crits de: «¡Ay Dèu méu!—¡No alarmarse!—¡Reyna santíssima!—¡Déu sér lo cop!»

Jo que sento á dir «lo cop,» me poso á córrer cap al bulto tot content, pensant ¡ajá, ja hi som!... y ¡cá!

II.

¡Era l' *ball de 'n Serrallonga!*

¡Tots som uns!

De promplo vaig quedar com si m' haguessin exhonerat de los vintisis graus (de calor) que duya á sobre.

Ara que ja ha passat... los dich que *'l ball de 'n Serrallonga* es cosa tant de gust, que sols de pensarhi, encara m' envio la escupina.

No han vist may un artifici mes innocent, una composició mes senzilla, un candor mes inefable; y ab tot aixó tan honest, que las monjas poden véurel sens escrúpol.

¡Quina diferencia entre lo refinament artístich dels grans teatros y lo deixo patriarcal de aquella comparsa!

Res de actituts provocativas, res de glasas transparents y camas en l' aire, res de abrassadas ni de tórcer lo cos...

Y aixó que hi surt dona *Cuana Torrellas*. ¡Vaya! ¡Dona *Cuana*!

¿Qué 's pensan que era alguna de aquestas marcolfas totas plenas de blanquet y carmí, que van pel mon sens pare ni mare, fent mès mal que la pedra?

No. Era un gambirot de disset ó divuit anys, ab cada ma que 'n feya duas, plé de enfarfechs postissos devant y derrera, vestit ab fandillas y gipó, tirabuxons y barret ab plomas. Y ¡bona cara tenia 'l bordegás perque 'l poguessin péndrer per femella! com hi ha mòn... vamos, los dich que ningú hi pendrá mal.

Portaba los brassos ben separats del cos com tot mascle, y al fer la relació los ballugaba com hem fet tots quant deyam fáulas de cor.

En Serrallonga era un minyonás espigat, ben segur lo millor mosso del seu poble; caminaba ab garbo *xuleyantsi* á estil de festa major, y feya planta de veras.

Entre los mòlts comparsas hi habia cada guimbarro com un San Pau. Tots portaban barba llarga, qui natural, qui postissa. Los que la duyan afejida, no se la tocaban may, donant proba de prudencia; los que la tenian propia, se la refilaban de tant en tant, fentne gala bisarrament.

Uns quants de ells feyan de Mossos de la Esquadra, ab barret de gresol ribeteijat de galó vermell.

Los altres anaban de bandolers, ab unas caras mòlt propias y escopetas y trabuchs. En sa companya duyan un estudian encongit y greixós, embolicat ab un manteo ple de tacas de tots colors y substancias; y per fi, lo qui feya la capta anaba vestit de dimoni inofensiu: cua llarga y banyas forradas de estopa. Era un dimoni que semblava avergonyit ó malencónich. Tractaba de vostè á la gent, y no va fer cap mès endimoniadura que demanar diners; que en aquet temps sols á lo dimoni li pot acudir semblant cosa.

Lo ball... ¡oh lo ball...!

Se forman tots en dos filas: en Serrallonga y ella, al mitj.

—«Serrallonga, Dèu vos guart.»

—«¿Quí sou vos, que no os conech?»

Música y tiros.

Los que estaban á la dreta se posan á la esquerra, los de la esquerra á la dreta.

En Serrallonga y ella sen van del cap de munt de la fila, al cap de vall.

Diu ella:

—«Jo, encara que sigui dona,
hi pendró la meva part.»

Tiros y música.

Los de la esquerra van á la dreta; los de la dreta á la esquerra; y los dos protagonistas passan del cap de vall al cap de munt.

Mes parells de versos, mes escopetadas, mes cops de bombo, mes anar y venir.

Y entre tant lo dimoni aixeca lo cap als balcons, procurant que los foráts de la careta li vinguin dret als ulls, alsa la bassina y com un mortal pobre pregunta: «¿qué no tenen voluntat?»

III.

La prensa de Barcelona ha donat á entendrer que no se habia conmogut de entussiasme ab *lo ball de 'n Serrallonga.*

Cada hu pot dir lo que li sembli de las cosas; mes ¿es possible que una diversió tant antigua, tant local, tant barato y tant senzilla, no hagi sigut del agrado de aquellas personas

que sempre están lamentantse de que se van perdent la senzillesa antigua, las tradicions locals, las festas que costaban pochs diners?

Jo 'm represento lo goig que los nostres antepassats habian de trobar per forsa en aqueix manso espectacle.

En aquell temps ditxós del cuot y la calsa curta; quant los noys duyan sibellas al barret y los homens á las sabatas, y se viatjaba en galera, lo qual tenia la ventatja de donar lloch á que un tant si volia como si no, se hagués de enterar de tots los barranchs y fangueras y camps y vinyas de altri que pe 'l camí 's trobavan. De vegadas fins feyan lo viatje sens ser robats, circunstancia que per sa estranyesa era objecte de mil variadas conversacions, y al arribar á un poble de festa major, ¿quí no se delia per veurer lo *ball de 'n Serrallonga*? ¿quí no 'l trobava bó, divertit, xocant y casi casi patriótich, en lo sentit mes auster de aquesta paraula?

¡Y ara no agrada!

Lo *ball de 'n Serrallonga* me transporta á aquells temps ditxosos en que eran vassalls penjables y tallables los que avuy venen vinagre ab un *don* com un temple y se esgargamellan per fernos créurer que tot lo nou es dolent.

Lo *ball de 'n Serrallonga* vol dir que en aquell temps tant lamentat, la gent trobava gust en lo que avuy fa asco. Vol dir convents y delmes, mals usatjes, carrers sens llums, provincias sens camins ni correus, y llumaneras de quatre brochs; vol dir que lo ociós era persona y lo laboriós canalla, devant la lley. Vol dir penjats, degollats, esquarterats, llenguas traspassadas; vol dir mona y serp y gat, dins de la bota criminal... ¿y volen que no m' alegri de véurel?

Bah: á mi m' agrada véurer lluquets y esca, cogullas,

tartranas, rems, ciutadelas, y *balls de 'n Serrallonga*; per poder dir ab gust: Ja no n' hem de fer res de tot aixó.

X.

CORRESPONDENCIA DEL TEMPS.

Un amich á un altre.

Amich Eloy: encara que sols podrás contarme llástimas de aquet Barcelona, escríumen alguna cosa. Ja saps que la patria sempre tira y que jo so anyoradís.

Ja m' afiguro que no eixirás de casa, perque bén bè sabem que pèls carrers no s' hi troba un ánima, y que tot está ple de herbas. Veig que 't dèus consumir, pero pren paciencia. Alguns vehins m' encarregaban que 't diguès que 'ls enviessis certas cosas; mes ja 'ls hi desenganyat que fora de lo mes indispensable per menjar y remeys, á Barcelona no hi ha res. Aquí no deixem de distreurens algun rato. Anem totas las tardes á una font, y lo dia que menos ens hi reunim vuit ó nou personas y de 'n tant en tant hi fem taral-la. ¡Quina diferencia entre la nostra distracció y la soledat de eixa capital! Anem, no 't vull entristir contante que cada nit sens falta juguem á damas y gossem de altres diversions, per no aumentar la tua melancolía. Escríume, que en mitj de ta tristessa encara pot ser per tú un entreteniment agradable. Conservat bó, animat y mana y disposa de ton S. S.—A.

L' altre amich á l' un.

Amich Félix:

Veig que os la passeu tal qual y men alegro. Nosaltres, los que nos bem quedat á Barcelona, la passem mòlt tristament en efecte. Som mòlt pochs, y axís es que apenas se troba á ningú pèls carrers. La esplanada está plena de herbas y fins n' hi ha en lo pla de la *catredal.*

Has fet bè de no voler encarregarme de las comissions de tos vehins, perque aquí ¿qué vols que hi hagi? Fora dels articles de menjar, beurer y apotecarías... res mes. A no ser que volguessin cosas de argenter ó de quincalla ó de blondas, que axó ho podriam comprar fácilment, lo demés es impossible, perque no hi ha mes que fusters, manyans, sabaters, sastres, sombrerers, algunas rellotjerias, confiterías, llauners, matalasers, fotógrafos, etc. De guants, pomadas, camisas y corbatas, tal volta podriam adquirirne, perque un parell de dotsenas de botigas de cada mena, bè las trobariam obertas, encara que fos menester per axó recorrer tota la Rambla. Lo que encara no se ha perdut del tot son beta y fil, redulins, llimpia-botas y cosas axís. Casas de comers 'n quedan algunas, y lo que es cafés y casinos tenim la sort que no se han tancat, lo mateix que las botigas de paper, panyo y altres frioleras, com mobles, calderas, pells, fundició, y agullas de gancho.

Te dich que en efecte 'ns aburrim. De bon demati, obrim la botiga y fins al mitj dia passem llegint los diaris y tractant ab los compradors, que tot ho voldrian de franch. Esmorsem y anem al café, ahont may hi veus ni cinquanta personas reunidas, y allí no parlem mes que del cólera, de Europa, dels Estats-Units, res: tonterías. Despres juguem

un rato al billar, per fer algo, y sortim á dar un passeig. Dinem, y ara es un fástich; may podem menjar porquerías: sino sopa caldosa, olla, rustits y bestiesas aixís. Despres de dinar ¿qué farás? Un rato al café, á veurer las mateixas ca ras, un rato al casino á fullejar quatre revistas, llegir lo últims despatxos telegráfichs y sortir á la Rambla ó á la Plassa Reyal. De vegadas, per variar una mica, anem á veurer algun ball dels que han armat la gent dels barris. De vegadas anem á pendrer xocolate á los Campos ó al Tívoli, res: matar horas. Los dias de festa solem anar al teatro, y vetho aquí. No sé cóm ho podem aguantar. Comprench que 'ns planyis, y te ho agraheixo molt, perque veig que entre mitj del bullici en que vius encara te recordas de ton desconsolat amich y S. S. que sen va á lo café Cuyás.—B.

Un avaro á son fill.

Noy:

Veig que las calsas que me' n vaig endur son massa bonas per estar á fora; se farian mal bé y no estém per gastos. Envíamen tot seguit unas y entrégalas á lo barraloner, que éll me las portará de franch. En ta última carta me vas enviar quatre caras de paper y no mes n' hi habia duas de escritas: un altre vegada guardat las altras duas caras ó tanca la carta sense posarhi sobre postis. Ja sabs que 't tinch dit que per la salut no 't planyis res: obra la botiga dejorn, que aixis te distraurás y al mateix temps, si passa un parroquiá lo arreplegas, sense valerne de menos: no fassis excessos en lo menjar: la olleta cada dia y no abusis de la gallina; que tú tens una naturalesa molt forta: massa sanchs, sempre ho he dit. Portat bó, que á la tornada te asseguro que estre-

narás lo meu barret del ivern passat. T' ho vaig prometrer y no m' en desdich. Pera mí no gastis: que ara tot es malaguanyat: no 'm tornis á enviar bolas de goma en tota la vida. ¡Vuit quartos una paperina que á la butxaca del leviton apenas s' hi coneix! es un robatori y es cosa propia de xitxarel-los. La tos se m' ha calmat mòlt, y si vols veurem curat com dius, encománam á Deu, que es lo remey mes bo y no costa res. Lo dia que nos en varem anar, va quedar en lo rebost un tall de canselada. Jo en tot lo mes passat no m' en vaig recordar; pero rumiant, rumiant, hi he caigut ahi vespre. Vol dir que ja 'n tens per un dia á lo menos: era de una dona que la ven mòlt excel-lent, que ja en temps de ton avi (que al cel siguia) li comprabam. Crech que me agrahirás aquesta manera de probarte que penso en tú. Sobre tot enteniment. No retiris tart, que la serena fa mal al cos y espatlla la roba, y no fassis com antes que cremabas llum fins á deshora: si vols llegir, llevat dematinet, que es sá y mes barato. Tanca bé quant vagis á retiro, y en quant á lo que 'm dius de lo setrill, ¡cóm ha de ser! Me sab greu perque feya set anys que 'ns en serviam. No 'n compris de altre, que quant jo vinga ne compraré un de igual y bèn bo, al encant, que si un hi es *perfidios*, un dia ó altre hi troba lo que necessita. Deu te fassi bo, per no dir res mes: no 't fa vergonya no saberte afeytar sol y haver de anar cada dissapte á gastar un ral?

No hi ha barber en lo mon que hagi tocat la cara ni la moneda de ton pare; m' en puch alabar, y axó que tinch la barba forta; y tu per cuatro pels..... ab lo que 't costa lo barber, de aquí á uns quants anys te podrias comprar un bon rellotje de plata venturé. Per fi; quant jo torni, posarém esmena en tot y bé caldrá; perque gastem molt y no guanyem res. Aquí tot es tant car com á Barcelona, fora de la casa y lo menjar. Un sello de cartas me costa quatre quartos;

lo rapé, al mateix preu; algú hi deu traficar. Sobre tot no 't descuidis de anar cobrant los lloguers ab puntualitat y no 't deixis pagar ab rahons. Lo músich del quint pis, sempre procura enderrerirse: no 'l deixis de ma; digasli qu' ets persona manada y que no t' entens de brochs. Bé: ara cúidat, no fassis excesos en lo menjar, sigas dil-ligent en obrir y tancar bèn bè quant t' en vagis al llit. Ton pare no vol mes que véuret bo y bome com cal. Repetesch que lo del barret está dit y es teu desde ara; pero no tel posis fins per san Tomás, que no som cap marquesos. Nostre Senyor t' il-lumini com te beneheix ton pare.—C.

P. D.—Si 't sobres una mica de canselada, per poca que siguia, m' en untarás las botas que están penjadas y embolicadas en un drap de quadros blaus en lo requartet de malts endressos. Deu te benebesca. Si 't determinabas á comprar thé, no 'l prenguis al costat de casa, que tot ho venen car com foch. Veshi al cap de vall dels Flassaders un diumenje tot passejant, que en un quart hi ets, y per dos quartos t' en darán per ferne moltas tassas. No 'n abusis, que tu ets nerviós y lo thé es de aquellas cosas que se han de péndrer ab mida.

Una enamorada á ell.

No sé qué hi fas en aquet Barcelona. Jo 'm florcixo. Sempre estás que avuy, que demá, y axís bem passat ja trenta tres dias. ¿Saps qué diu ma cusina? Que si no hi tinguessis objecte ja fóras fora; y com la Mariagneta no se ha mogut y se alababa de que mentres ella no s' en anés tu tampoch te 'n anirias, te asseguro que entre ella y la mare 'm posan un cap com set quartans. Jo 'm consumo. Has

estat dos dias sense escriurem, y te asseguro que he passat mil angúnias. La trincha del vestit me era estreta, y ara m' hi cap un pa de crostons. No só còm es que 'm neguiteijo tant veyent la tèva calma; pero no puch ferhi mes. Adeu. Fins que 't veji, estaré sense poder *hábitar*. Vina aviat, que m' anyoro molt de véuret, no t' enganyo. Voldria estar enfadada ab tu, y...

¿Ja pensas en mi quant treus la petaca? Cúidat, mòlt, no t' acaloris; procura suhar. Adios, vina aviat; per mor de Deu no t' estiguis mes á Barcelona. Ahí cinquanta set: ja ho sé. Vamos: si no vens, cauré malalta. Ves bòn abrigat. Adios.

P. D. Sobre tot vina aviat. Adeu. Cúidat. Adios.—D.

Mitja familia á laltre mitja.

Nos alegrem mòlt de que no tingau novedat en mitj dels desastres de aqueix Barcelona. En aquet poble no 'ns hi entenem, perque estém com las sardinas al barril. Molta pòls, molta calor, mosquits y sempre pensant ab vosaltres: ay qué farán, si estarán bons, si aixó, si alló. Digueu á la minyona que oregi la roba per mor de las arnas. Las claus del armari gran son á la tauleta petita, y en una repisa de la sala hi ha la del rellotje. Per darli corda se dona la volta, no cap al recó sino cap á la finestra del quarto de la dida. Quant vos vingui bè, envieunos la capsa de la noya per fer filoja y fiqueuhi dos parells de estrenyacaps, que son al calaix de baix.—E.

Un company á un altre.

May aprobaré que t' hagis quedat á Barcelona y me sembla que al últim t' en vindrás. Aquí no hi ha grans diversions ni comoditats, pero á lo menos estém tranquils y no temem per la salut, que en aquet mòn es lo principal. Hem combinat un modo de passar la vetlla deliciós. Nos hem de reunir alegrement.....

Escritas aqueixas ratllas, torno á agafar la ploma per dirte que se acaba de declarar lo cólera en lo poble. No hi ha apotecari, y lo únich metje viu dugas horas lluny. Vaig á fer un farsell y fujo á un altre poble ; encara no sé ahont.

Ja t' escriuré lo meu paradero. No tinch mes que un xich de or y ningú me 'l vol cambiar. Dispensa la brevetat. Adios.

P. D. No m' en podré anar fins demá perque tots los assientos están presos. Tothom fuig desesperat y ningú sap lo que 's pesca. Lo apotecari ha acabat lo láudano, la cámfora y la camamilla. Ja 't dich jo que estém frescos.

Ab la turbació no 'm habia recordat de ferte á saber ahont anaba, y torno á obrir la carta per dirtho. Afigurat còm dech tenir lo cap. Me diuhen que es poble sa y m' en hi vaig. Dirigeixemhi las cartas desde demá mateix, y mana á ton amich.—F.

X.

BARCELONA AVUY EN DIA.

¡Tant mateix ens anem tornant mòlt cracs los barcelonins!

¡Ay Señor! Encara no fa dos mesos que casi bè tots eram personas acostumadas á presenciar impasibles las majors extravagancias de la civilisació; estavam familiarisats ab lo viu mohiment dels successos y dels negocis propis de las capitals populosas, y si algú feya admiració de un cas notable, ens lo miravam ab rialleta de burla com aquell que diu: ¿de ahónt surt ara aquest benéit? ¡que está fet á poch!

La gala del barceloní era, com la del botiguer de Espronceda, *nihil admirari*. Nos parlavan de una grossa bancarrota, de un adulteri acompanyat de escándol, de una criatura de dotze anys suicida, y tot seguit responiam: ¡oh aixó 's veu cada dia! ¡oh si anessiu á Paris..! ¡si haguesseu estat á Lóndres!.....

Llegiam los diaris que portan novas de tot lo mòn y trobavam en las suas páginas lo descubriment de un centenar de islas, lo incendi de una vila entera, lo sacrifici de un mariner que patia mort per salvar á una persona desconeguda, un pacte mercantil que agermanava á dos nacions, la caiguda de un imperi , la gloriosa aplicació de un nou remey que deslliuraba á la humanitat de un mal horrible, y nosaltres, frets y aburrits, llensabam los periódichs dihent: ¡Quin fastich! Aquets paperots may portan res. Miravam las funcions de teatro, y tot ho trobavam vell, insípit, pesat, insoportable. Veyam un article sobre la nosa que fa la Ciuta-

dela y exclamavam: ¡bah, sempre parlan de lo mateix!

Si de lluny reparavam munió de gent alurada en un carrer, ja se sabia: tots haviam de dir: ¡que n' hi ha de badochs á Barcelona!...

¡Ay patria, patria, qui t' ha vist y et veu!

¡Ara es bèn al revés!

Sembla impossible que en tant poch temps hajam passat de aquella vanitosa indiferencia, de aquella surperbia presumptuosa á la curiositat infantil mes extremada.

Sobre aquet punt també 'ls podria posar quatre parauletas en llatí, que hi venen mòlt al cas; mès no las poso perque no estich ben segur de saberlas exactament, y en cosa escrita es mòlt fácil que á un lo atrapin: si aixó fos discurs ó sermó, ja 'ls las hauria tiradas entre cap y coll, perque las paraulas volan, y parlant una mica enfarfagat ningú podria demostrarme que la cita era esguerrada.

Després de aquesta proba de franquesa que de ma plana voluntad los dono, crech que m' hauré fet colcom simpátich als lectors, y ab aqueixa confiansa, prosseguesch.

En demés, com anavam dihent, hem cambiat tant en dos mesos la gent de Barcelona, que estem desconeguts.

Ara, tot tè gran importancia; tots referim com si fossen assumptos de mòlta entitat las petitesas mes nimias é insignificants.

Arriba un á una reunió de café ó passeig, y si vol véures rodejat de una cinquantena de curiosos, no tè mès que preguntar: ¿qué no sabeu lo que ha succehit?

Si lo diari porta que la pluja ha escrostonat la falxada de una casa acabada de fer, tot seguit sentireu vint ó trenta personas que dihuen: —¡Home! ho tinch de anar á véurer. Ja aquet succés es un aliment per la curiositat pública.

Hi ha homens formals, de aquestos que consideran malaguanyats lo temps y los esforsos que s' empleyan en combátrer la pena de la vida, que ab tota bona fe se dedican á contar las botigas tancadas, y apuntantlas per carrers y barris, vihuen persuadits de que lo dia que publiquin los seus datos haurán fet un gran servey á la especie hnmana.

Jo mateix he vist á un senyor mòlt amich de las ciencias exactas, y enemich acérrim de tot quan pót distráurer á la gent de las ocupacions sérias, jo l' he vist passar mitj' hora al carrer, aturat y mirant en l' ayre, y no pera contemplar la inmensitat del firmament ó lo majestuós curs dels astres, sino pera véurer una mona ab capa vermella, que menjaba sucre assentada en la barana de un balcó de segon pis.

Si pel juliol li haguessen dit que tan prompte havia de cáurer en semblant debilitat, hauria respost que tractavan de burlarse de ell sense gracia.

Avans, lo parlar de la pluja, del vent, de la lluna nova, sols era propi de vells atxacosos ó de enamorats pollastres y curts de gambals, que no s' atrevian á encetar lo assumpto del seu deliciós neguit.

Ara tothom, sens excepció, no solament ne parla, sino que apenas bada la boca lo barceloní, ja pregunta quin tems fa. Tots sabem á quin' hora ha cambiat lo vent, si ha plogut á montanya, qué porta lo calendari per la quinzena vinent, y á cada pas trobareu grupos de gent que se fan reparar los uns als altres si cap á Monseny hi ha núvols y fa ull cap á garbí.

Xicotassos com uns sants Paus, que avans sóls pensaban en xeflas de payella *y mam que te crió*, y feyan burla de tot quant tiraba á orde y vida arreglada, los veureu ara subjectes á lo caldo de gallina, á lo the y á la mès severa sobrietat.

Avans de ficarse al llit calculan si 'n tindrán prou ab dos flassadas, y si lo temps refresca, se n' hi posan tres.

Las calaveradas que solian consistir en fer postas sobre tornar á sopar després de haber sopat, en trencar vidres y en anar cantant pels carrers á deshora de la nit, ara consisteixen en reunirse tres horas per espay de vuyt dias y fer salomons y cadenas de paper, ab bitllets de las rifas extraordinarias, perque són de colors.

Densá que 's va posar lo bando pera que s' emblanquinessen las escaletas y patis, tothom estudía las virtuts desinfectants de la cals; se disputa sobre quína es mes blanca; se examina en quinas épocas ha pujat y baixat de preu, y se considera á lo calsinayre com á un dels oficials mes útils de la societat. No s' hi pot fer mes: no podem ja passar per devant de una escaleta sense tirarlhi una ullada pera veurer si está bèn emblanquinada ó no.

¡Si los almugávers ens veyan!

Y si nos vejessen embabiecats devant del café Espanyol, del de Espanya ó del Suis, las nits que hi fan cremar una dotzena de llums de gas, ¡quina ganyota 'ns farian!

¿No se bavian burlat may vostés de aquellas poblacions que, com á gran cosa, nos feyan á saber que estavan mòlt alegres perque 'ls havia arribat tropa y confiaban que los diumenjes la música militar tocaria en la plassa?

¡Quina diverssió! deyam ab escarni; ¡no sé cóm ningú pót trobar gust en semblant cosa!

Y lo cert es que avuy tot Barcelona acut á la Plassa Reyal al vespre, y fins hi ha sérias disputas sobre si lo cornetí ó lo bútzen ha donat una nota fora de to.

Los fochs de carrer tenen per nosaltres un atractiu que avans no hauria tingut lo primer tenor del sigle, y los balls

de carrer estimulats per la competencia, fan cosas que 'ns semblan prodígis y nos inclinan á meditar sessudament respecte á la influencia de lo empedrat públich en lo benestar de lo gremi dels sabaters.

Això es Barcelona avuy en dia: á tal punt hem arribat: tots som tafaners, badochs, frívols, donetas, per culpa de...

Atúrat, Pau.

Quedi sepultat en lo silenci lo nom del culpable.

Lo anomenarem en son dia, que será quant se canti lo *Te-Deum*.

X.

LO PASSEIG DE GRACIA.

I.

La Barcelona alegre, ociosa, la Barcelona movedissa, no la busquin sino al passeig de Gracia, y ara mès que may de ensá del *ensanche* ¡malviatje la paraula!

Lo passeig de Gracia es mès passeig que la Rambla, perque es mòlt mes ample; perque tè vistas mès dilatadas y amenas; perque los edificis que ara comènsan á borejarla no recordan com los de la Rambla lo càstich del treball y la codicia de la industria, sino lo grat descans, lo benestar, la riquesa, lo luxo.

Per allí se explaya lo cor vejent las tentativas artísticas de las fatxadas, sisquera no sempre lo bon gust hagi inspirat á lo arquitecto; los ulls no se tròban may traidorament ofesos per un carreró asquerós com lo del detras del correu ni lo arch de Trentaclaus.

No se desvaneix lo plaher de la contemplació ab las reflexions que inspiran vint perruquérs que ab sos grans rétols, sos fanals luminats, sos aparadors, sos castells y sas quas penjadas, fanmeditar en los afanys de lo lloguer, la contribució, los aliments, y lo vestit, y qui diu perruquérs diu sastres, guanters, cafeters y tota aquella gent que viu de lo que guanya treballant per forsa.

Lo passeig de Gracia nos ofereix á la vista lo mitj-cèrcol de montanyas guardant un pla delicios, ara cubert de blat vert y roijas rosellas, ara daurat per lo brillant rostoll. En

tot son ambit no s' hi veu ningú que sembli estarhi per forsa, sino al contrari, per acte de propi voler, encaminat á proporcionar un goig.

Gent que va, gent que ve, gent que va y ve, ningú porta en son aspecte las senyals de agitació forsosa que regna en la ciutat. Lo corredor va tan á poch á poch com lo hisendat; lo estudiant no se recorda de los llibres, lo malalt se sent aliviat per lo sa del aire y lo panorama que 'l rodeija....

¡Que diguin lo que vulguin, no hi ha com lo passeig de Gracia!

Al ivern, se va de tarde á lo passeig de Gracia.

A lo estiu, dematí y vespre se va á lo passeig de Gracia

Per anar á los numerosos poblets del voltant, se aprofita sempre que 's pot, la proporció de passar per lo passeig de Gracia.

A tot foraster se li pregunta: ¿ja ha vist lo passeig de Gracia?

II.

La animació del passeig de Gracia, al estiu, comensa ab lo dia.

Antes que los ómnibus vaijin y vingan, ja hi transita gran munió de jornalers, que ab pas lleuger, àgils de camas y sans de calor, se encaminan á Barcelona, ab lo jech al coll (si 'n portan) y lo esmorsá embolicat en un mocadó de quadros blaus.

Al mateix temps baixa ab ells gent que venen á vendrer pollastres, forchs d' alls y cebas, pebrots y tomatechs, esberginias y ous y frùitas.

Al sortir lo sol varia, mes no mimba lo género de transitants, que allavors per lo general no van de Gracia á Bar-

celona, sino de Barcelona á Gracia. Son gent que tènen la familia á la vila, à San Gervasi, al Putxet y á Vallcarca, que habéntsen anat á fora per passar lo estiu mès tranquils, no paran may de entrar y sortir, y al cap de tres mesos han viatxat mes que si haguessin anat y vingut de América.

Aquet mohiment dura fins á la forsa del calor en que baixa un poch, mes no cessa, puig son moltas las personas que per motius que deuhen ser mòlt poderosos, s' en van ab lo pich del sol á dinar á algun siti ahont per arribarhi, per forsa se tè de atravessar lo passeig de Gracia; de modo que tot se torna ómnibus, *centrals*, cotxos, crits de calessers, xurriacadas, pols y gatsara de los jóvens ferms, que sen puja á dalt, sota la vela, ahont so tórran baix lo pretext de quent allí hi corra millor lo aire.

Los diumenjes es mes animat lo quadro.

Molt dematí acut un extraordinari número de personas á los concerts de Clavé; altres van á pendrer xocolate á los demes jardins; altres ab la xefla cap á alguna font; perque ja es sabut que certa gent per veurer mòlt vi necessita estar ben prop de un doll de aygua.

Hi ha familias de menestrals que guanyant pochs diners, nopodengosar de cap diversió; mes se resignan ab la sua sort, no axí cada diumenje poden anar á primer hora á pendrer xocolate al passeig de Gracia.

Aixis se esplica en part, com en un una nació se eternisan las tiranías.

¿Cóm no ha de ser esclau un poble ahont la majoría se creu casi felis si los diumenjes pot beurer vi ó pendrer xocolate?

Ja n' hi poden fer á la alssada de un campanar á aquesta majoría: mentres no li prohibescan mastegar siurons torrats

en xicra ó traguejar infusió de campetxe cada vuit dias, sèmpre dirá:

—Ara es un gust, las cosas sembla que van bè.

III.

A las tardes de dijous de ivern, per espay de dos ó tres horas, la Barcelona jove, la Barcelona elegant y culta se traslada en pes al passeig de Gracia.

No es reconeguda persona decent (per mòlt que ho siguia la que no tè per costum frequentar aquell siti en la época y horas indicadas.

Aixis es frase mòlt significativa la de: «Avuy fulana no ha anat á lo passeig de Gracia.»

Aixis, quant se diu un dijous: «aquesta tarde nos veurem» ja se enten que 's vol dir: «en lo passeig de Gracia.»

Los demes dias á iguals horas la reunió es numerosa per dosmotius especialment; lo un mòlt singular.

Va comensar algú á anarhi á passejar per ser siti agradable, y no trobanthi ningú, y aixó era tant cert, que se va ocorrer al mateix temps á moltissims, los quals se van trovar ab una concurrencia forta; pero com cada hu de ells ha procurat apartarse tot lo possible dels altres, y com ningú de ells va á lluir ni á vergonyir á los dènies ab son exterior casi bè no se adonan de que tanta siguia la afluencia de passeijants y cada hu diu en son interior:

—Me agrada venir aqui, perque no hi ha gent.

Entre aquestos passeijants de tarde ni ha forsa que se ocupan molt seriament en enterarse bè de lo que adelántan las obras.

No n' hi ha cap que hi tingui casa; mes tots estan bèn enterats de la calitat del morté que si empleya, del gruix de

las parets y los jornalers que hi treballan, son los que fan correr per Barcelona aquest aixam de noticias que, bonas ó dolentas, per tot circulan sobre las ventatxas y desventatxas de lo *ensanche* (¡hem de dir ensanche!)

IV.

A las nits de estiu.....

¡Música al Prado, música al Criadero, música á Varietats, música al Tívoli, música als Campos, música á Euterpe; cohet de aqui, roda de foch per allí, gots de colors á las fatxadas, alló es vida, alló es gentio.

Tots los teatrets plens, tots los ómnibus plens, lo passeig plè, los banchs plens; lo ferro carril ple de gom á gom sens parar may.

A l' una banda exhibeixen la ignocent malicia de en *Pere Pau*; al costat repeteixan las rialleras Pitarradas; al devant fan lo gasto *D. Simon*, ó altre semblant; mes amunt *L' Elixir ó Le Prigioni*, y tot aixó dura fins á las once ó dos cuarts de dotse, hora ahont se solen trobar reunits en lo Passeig la major part de comichs, espectadors y passeijants tips de música á no poder mès, y encara antes de sortir de lo passeig, troban una cobla deceguets que ha passat lo vespre allí tocant sempre, ab un plat de llauna á terra pera recullir las caritats.

V.

Deixo aquesta materia, reconeixent que no so digne de tractar assumptos tant elevats.

Vostés no saben los molts que van á lo tiro de coloms del Tívoli, célebre en son temps per la entremaliada redacció de sos cartells.

Y si no han vist la marcialitat, lo suhar, lo llambregant

de faldillas, lo encarcarament de enaguas de las minyonas, que ab lo vano vert y lo mocador de mocar plegadet en la ma, devoran á violentas gambadas lo espay comprés entre la Barcelona antigua y lo castell de 'n Gibert, si no han vist axó dich, los falta veurer una de las cosas mes especials y características de lo passeig de Gracia.

No m' atreveixo á descriurecho, me poso baix lo amparo de lo poeta aragonés que deya:

Eso no se pinta, no:
eso, Asazuldo, se siente;

lo qual en catalá vol dir que aquellas criadas es menester véurerlas, y no pot dir que coneix bè Barcelona lo barceloni més entés, si no ha contemplat las mans, los peus, las passas, las caras, las cinturas y sobre tot la fervorosa vocació ab que aquella part de sexo femeni, flairant lo mascle, tement lo vespre, y remoguda fins á l' ánima per las espinguetadas del cornetí de pistó, vola com lo vent, se enfonsa en la pols, tropessa en palets, topa ab transitants y ab calor al clatell, aumentat per lo impacient anhelar y la violencia de la carrera, entra esbofeganten lo saló y ab la certesa de que va á descansar... ballant dins de un forn.

. . . .

¡Lo passeig de Gracia! ¡Si n' es de delicios...!

Ja és modísme general lo dir:—Si treya una rifa m' habia de fer una casa á lo passeig de Gracia.

X.

¡SI QUE ESTEM FRESCOS!

Lo fret dorm, lo sol fa ganyotas, la cólera sembla un esquirol ajugassat, que puja, baixa, roda, va y ve y may está quiet: ab una cama aquí y una á Madrit, aixarrancament indecorós y propi sols de semblant personatje, nos tè com la criada de Santa Ana.

De veras estem frescos.

Los dos teatros de primer orde de Barcelona son tancats y barrats; los casinos y ateneos, deserts.

La gran munió de estudiants que altres anys frequentaba las aulas y los billars, l' habem perduda de vista.

A l' Universitat, las ratas en las classes de medicina fan balladas y corredissas, celebrant ab escarni la impotencia del art de curar; en las classes de dret, practican desvergonyidament los principis del *self-gobernment*, y en la de economía política dinan y sopan sens recordarse may de alabar á Dèu que las ha eximidas de pagar drets de consums.

Las botigas que se habian tancat en lo fort de la passa, no se han tornat á obrir encara; tothom está, fins á la punta dels cabells, de café, de Plassa Reyal y de Riera den Malla.

Ja torna gent que habia anat á fora; mes no per axó torna Barcelona á las sevas habituals costums: avans al contrari, se pót dir que las ha perdudas totas.

Octubre es mès de cassa; pero ¿quí es el maco que se arrisca á péndrer una soleyada que l' estabelli ó á carre-

garse de una mullena mortífera en aquestas presents circunstancias?

Es temps de tencas y llussos y llagostas; peró com, qui mes qui menos, tots portém lo curcó de si aixó 't pot fer mal, de si alló es indigest, cada dia lo mustassá tè de llensar peixos que 's pudreixen en públicas exposicions, mirats de ragull, ab delit, sí; mès també ab desconfiansa pèls gastrónomos mès afamats. Los únichs que en comprarian son los que no tenen diners, y los que no tenen diners avuy dia son casi bè tots los barcelonins, menos dotze ó tretze.

Una pobre familia composta de gent enginyosa, se havia proposat, pera no estar en vaga, fabricarse ella mateixa moneda semblant á la de or, y quant ya habian lograt ferla casi igual á la del govern, va la justicia y los agafa á tots ¡y encara 'ls pren las eynas!

Fentho així es impossible que may ningú arribi á tenir un quarto.

Créginho: no 's fa res y lo poch que 's fa surt tot tan malament com lo que acabo de contarlos.

Per aixó no es de estranyar que la gent se desesperi, y fassia disbarats.

Fa pochs dias que un ataconador tenia la dona malalta. Afigúrinse vostés si en aquet temps, una ataconadora ho ha de passar bè encara que estigui bona y sana, y desprès fássenme lo favor de dirme qué tal li anirá quant la pobre tingui la mes mínima causa que la obligui á ficarse al llit.

Donchs lo pobre ataconador debia haber sentit á dir mil vegadas alló de que, en aquest mòn, per haber de patir, mès valdria no serhi, y va guarnir un got ab aigua y fósforos que, segons diuhen, si la malalta se l' hagués begut, may mès li hauria fet mal res.

Peró com sempre hi ha malas ánimas, l' inventor de aquel medi infal-lible pera deslliurarse de tota enfermedat, está pres per haberse volgut ficar en cosas de medicina. ¡Desgraciat del que no tè diploma de metje, exclamava la gent ab rahó, que ni sisquera li permeten cuidar, á sa manera, de la familia!

Ara bè: lo cert es que cau la fulla y los vellets se despertan estossegant, y lo temps es insegur, y ni gosem de las ventatjas del estiu ni de las del ivern.

Tothom viu amohinat, y solament los porchs s' engreixan, y aixó no tant sols nos obliga á estar magres pera no semblarnos á tan asquerós animal, sino que ademés nos entristeix, recordantnos que aquest any ningú disfruta de aquellas agradables sensacions que proporciona la próxima esperansa de matar porch.

Molts se 'n salvarán aquest ivern, desmentint l' adagi que diu: «quant fan goig se moren.»

Parlant ab perdó, los porchs tenen mès sort que las personas; per aixó no deuhen estranyar que 'ls tingui tant presents: no me 'ls puch tráurer del cap densá que he vist que mentres alguns pobres pateixan fam, los senyors porcells, godayets, garrins y porchs, se estant menjant lo blat de Urgell, que per mor de las humitats s' ha pudrit á la planta.

Ara ¿no es una vergonya que tenint ánima inmortal y sent espanyol y batejat, haji un hom de envejar la sort del animal menos escrupulós de la creació, que 's renta la cara ab fanch y es incapás de fer la *o* ab un got?

Aquesta es una de las móltas que 'ns passan, mentras lo temps nos balanseja entre lo ivern y lo estiu, entre los números 30 y 60 de defuncions, entre por y esperansa, sense

arribar may á res definitiu.

Després li diuhen á un que se li acaba l' humor. No es que se acabi; es que lo mes guapo 's mareja y torna tarumba ab las coqueterías y rampells de temporadas com aquesta.

Hi ha periódichs que 's burlan del rellotje del Teatro de Santa Creu, perque en un dia ha caminat mitj' hora.

Jo no m' en burlo, ans bè 'l planyo, y encara no sé com aquesta mitj' hora no l' ha caminada cap en derrera.

Quant fins las Quaranta Horas varen haberse de mudar de iglesia lo divendres, ¿qué volen que 'ls succeheixi á las pobres horas de un rellotje de Teatro, criadas entre gent informal, y acostumadas á péndresho tot com á cosa de comedia?

Los repetesch que estém frescos.

May habian tingut mes rahó que ara los que diuhen que no 's pót fer cabal de res de aquest món.

En las cosas mes senzillas está un exposat á fer judicis temeraris.

Lo dimars passat, per no anar mes lluny, va cáurer un manobra de dalt de un terrat del carrer de Jerusalem, y al arribar á baix, ja era cos.

Generalment, en un cas aixi, se sol exclamar:

¡Quina desgracia!

Pero, ¿quí es prou per assegurar que siguia una desgracia?

¿Qué ho sé jo si li ha convingut mès morirse de repent, que víurer en pobresa incurable ó morir patint dias y mèsos?

Fins me guardaria bè de assegurar que va cáurer ; ¿quí sap....?

Mirin: mòltas familias de Badalona, al saber que aquí lo cólera baixaba, se 'n varen alegrar mòlt de tòt bon cor y contaban que bèn aviat tindrian motius de alegrarse per complert.

Donchs ara 'l tènen ells lo cólera.

¿Y que no podria ser que lo que ells tènen fos lo que se 'n ha anat de aquí?

Hi ha gent que, segons diu, ha observat que quant aquesta malaltía baixa en un puesto, puja en un altre y, si això fos cert, vegin perquins quinze sous se deurian arrepentir los badalonins de lo regositj que 'ls habia causat la millora de Barcelona.

Me poden bèn créurer: vivim en un período de contradiccions inexplicables; lo llenguatje dels fets es estudiadament anfibológich. No sabem qué pensar, ni qué esperar. Aquí ve com l' anell al dit alló de Quevedo que deya : «lo únich que se sab es que no se sab res, y encara això no se sap de cert; que si fos així, ja sabriam alguna cosa.»

¡ Es que ara 'ns passa al peu de la lletra !

Ja crech que 'ls he dit que los teatros de Santa Creu y del Liceo no s' obran.

¿ Per qué ?

Per mor de las circunstancias.

Donchs bè : lo teatro Romea s' obra avuy.

¿May dirian per qué?

Per mor de las circunstancias.

¡ Oh ! lo millor del cas es que tots semblan tenir rahó.

Los empressaris dels dos teatros grans li diuhen :

—«Ja veu com está la ciutat, que hi falta la major part

de las familias que 'ns fan viurer. Seria un disguerro comensar ara á pagar nóminas, gastar ab trastos y vestits y tant per cent pels autors. Preferim tenir tancat y esperar que tothom torni y que los ánimos estiguin en millors disposicions.»

Y vostés pensan: vamos, no está mal reflexionat. Val mes que no obrin.

Peró ara venen los empressaris de Romea y diuhen:

—«Ja veu com está la ciutat: si la gent se vol divertir, no tè un teatro ahont anar. Seria de tontos no aprofitar aquesta temporadeta que 'ls teatros grans son tancats y que los que tinguin ganas de comedia per forsa haurán de venir á vèurer las nostras. Ja que hem de fer gastos, femlos ara que no tenim competidors y nos serán mes agrehits, que no pas quant tothom torni y á la gent los sobren diversions.»

Y vostés pensan, ¿qué han de pensar? que está bèn reflexionat y que val mès que obrin.

Donchs lo mateix que passa ab aixó, nos passa en totas las demés cosas y per aixó créch que cap de vostés estranyará que Un Tros de Paper participi un poch de aquest estat general. Es massa forta sa influencia pera que deixi de alcansarnos á nosaltres, que som de carn y os com qualsevullga lector.

Lo nostre desitj es sortir ben promptament de aqueixa situació empalagosa, tant pera nosaltres com pera los que 'ns llegeixen; que ja estem cansats de trobar gent gratantse lo cap pensatius y esclamant:

—¡Si que estem frescos!—X.

¡MISERIA HUMANA!

L' home, per diners que tinga, es bèn miserable.
(¡Qu' en portan de cúa aquestas parauletas! ¿Eh?)

I.

Ara no 's pensin que avuy es lo primer dia que m' adono de la miseria y fragilitat humana, sino que ve bè recordarsen en la ocasió present.

L' home es esclau de sas ideas y sas ideas sòn esclavas dels fets ó successos.

No sé si m' explico.

Ja veurán, déixinme dir y m' entendrán tot seguit. ¡Endemés vostés pera no enténdrer las cosas!

II.

¿De qué parlem tres mesos ha?

Del cólera.

Y si no n' hi hagués havut ¿ne parlariam?

Es ciar que no.

Donchs per aixó 'ls deya que l' home no es duenyo de pensar en lo que vullga y que los pensaments tampoch sòn duenyos de triar l' hora de manifestarse: los successos los fan náixer, y los successos están subjectes á la lley que domina l' univers, y la lley del univers es inmutable...

¿Qué tal, so cap tonto?...
¿Ahónt volia anar á parar que ja no m' en recordo?
¡Ah! ja sé.

III.

Tres mesos ha que estem parlant de cólera.

Y ¡qué 'ns en han esguerrat de projectes y propósits aquels tres mesos!

Home hi habia que tenia compost en sa imaginació un alegre y variat itinerari de festas majors. «Ballaré ab fulana (deya), dinaré á can sutano, serém quince, dormirém plegats, farém la gran bromassa, y al cap de tres dias, camas ajudeume, cap á l' envelat del *ensanche*. Hi arribarém á l' hora justa, ballarém com baldufas, y l' endemá demati, altra volta á fora, á la festa major del poble de la dida.»

Comitivas enteras se disposaban pera anar á passar á Montserrat los tres dias clássichs.

Ja tenian distribuit lo temps pera visitar ermitas, degotalls y gruta, y pera pujar á San Geroni, sometentse á l' orde que senyala en Cornet, autoritat reconeguda en la materia.

Altres se habian compromés pera asistir á solemnes y nutritivas pollastradas; qui ho tenia tot disposat pera péndrer banys, qui pera péndrer ayguas...

A tot aixó se sent la ronca veu del cólera cridant: ¡per tot te deixo! y de seguida ve aquell gran esgarriament de homens y donas, vells y criaturas; bagul de aquí, maleta de allí; cotxos, tartanas, carros, carretons, ómnibus y ferro-carrils, tot va endoyna. Los que havian de anar á péndrer ayguas demanan rom; los que somiaban mam y pollastre, demanan caldo y carbónicas; los que ja 's veyan enfilantse

per las altissimas crestas del Montserrat, se deixan cáurer en una vall ben fonda, y los balladors infatigables, tots quiets y arrupits, procurant suhar y demanant flassadas.

IV.

Ará diguinme vostés: ¿cóm es que los que no tingueren pòr ni malaltía, ni trastorn á casa seva, varen haber de cambiar de pensaments?

Vostés dirán: home, perque si uns, per exemple, volian anar á festa major y la tal festa major no va celebrarse, per forsa tingueren que pensar en altra cosa.

Y jo replico: ¡Angela! Aquí tenen com es veritat que l' home no es duenyo de son modo de pensar, y tan gran es la sua miseria, que successos enterament estranys á la sua personalitat, lo dominan y li torsen las ideas, li esborran las que tenia y ni escriuhen unas altras en son cervell.

De lo qual podria jo tráurer un bon pretext pera afirmar la solidaritat entre l' home y l' home, y entre l' home y la naturalesa; mes jo so persona mòlt considerada y no 'ls faré semblant mala partida. Ja veuhen que si s' em fiqués al cap amohinarlos sobre aquet tema, ¿qui m' en privaria?

V.

Passen los ulls per las numerosas botigas del Call y de l' Argenteria, que encara permaneixen vergonyosament tancadas.

Imaginin vostés, que es cosa fácil, quántas il-lusions se haurian forjat aquells botiguers.

Primer contaban ab las ganas de llubir de las pagesetas

del pla, que en temps de balladas sempre, per poch ó per mòlt, s' hi deixan cáurer.

Després contaban ab Tots Sants, que sól ser festa de omplir calaix.

Després tot fregantse las mans y ab codiciosa solivera, deyan: «Vindrá Sant Tomás, vindrá Santa Llucia, vindrá Nadal, vindrá Cap d' any...»

Sí que vindrán, sí; pero vindrán tots ab uns estalvis mes grans que rodas de carro...

Y tots los plans y projectes y cálculs dels botiguérs s' han anat tornant tan diferents, que á las horas d'ara ja no 'ls coneixen los mateixos que 'ls varen fer.

¡No 'ls dich res de músichs, ballarins, cantants y cómichs!

Si anessem á comparar las reflexions que fan avuy ab las que feyan tres mesos há, qué n' apendriam de cosas!

Y si poguessem véurer de part de dins lo cap dels empresaris de teatro de tota Espanya, altre tant nos passaria.

VI.

Ara bè: no es cosa trista lo pensar: «¿Jo estich bo y sa; no tinch por, no perdo interessos, no pateix ningú dels meus y no obstan me veij obligat á procedir com si lo meu ser hagués esperimentat alguna alteració? ¿Cóm es que tinch de pensar en si la gallina va mes cara? ¿cóm es que no hi ha sarau ni teatro? ¿cóm es que tinch de pensar en morts, en malalts, en metjes? ¿cóm es que no puch ignorar cosas que voldria no saber? ¿Ahónt es, ó en qué consisteix la llibertad humana? Si jo sò llibre, cóm es que......»

Conféssinho: l' home es un miserable esclau: ho teniam

un poch oblidat; mès tan bon punt lo cólera ha vingut á fer las suas el-leccions, havem hagut de reconeixer que ningú fa sino lo que li consinteixen.

VII.

Lo que menos s' afiguraba Un Tros de Paper era que tingués de passar l' estiu parlant de emigració, de fossers y de potingas.

Los meus companys y jo deyam; escriurem articles de teatros, de modas, de costums catalanas y sobre tot barcelonïnas y havem anat á ráurer á cólera y á difunts, com si la mort fos comedia, com si lo tenir rampas hagués sigut moda alguna vegada y com si fos costum catalana lo anar á passeijar en cotxo ficat dins de una caixa llargaruda.

¡Ah si avuy fos l' últim dia que la fatalitat nos obligués á tractar de aquestas cosas!... Prou ganas en tenim y, parlant ab franquesa, també ne tenim algunas esperansas.

Un company meu diu ab mòlta formalitat que *aixo se acaba...*

¡Tan debó!

¡Axís fos tan fácil acabar lo cólera com aquest article...!

Ja s' ha acabat.

X.

L' HOME DE BARRI.

Coneix tot lo veynat y lo coneix tot Barcelona.

En un sol dia se 'l veu á l' encant, al Padró, á cá la Ciutat quant trauhen la rifa, á la parada, al *Martillo* y al *ensanxe*.

De tots los fabricants ne sab l' historia, y de la gent de lo sèu barri ne tè pel cap dels dits tota la parentela, vicissituts, bonas prendas y defectes.

Sab fer lo gos, sab fer jochs de mans y versos, es de un teatro de aficionats, tè, ab altres companys, un piset llogat á Gracia, se la pica de bon mosso, es de mòltas jermandats, ha sigut oficial de la milicia un cop, y dos cops capitá manaya.

Encara que predica lo ateisme, lo veurán cada any posar cadenas de paper, mata y canyas verdas de l' un cap de carrer, á l' altre, y fa la capta per los ciris del sant de la cantonada.

Los dias que la processó no passa per casa seva, hi sol anar ell, perque tot son gran delit consisteix en que no 's fassi cosa en que ell no hi sigui.

Quant lo empedrat del barri se espatlla y los vehins ne parlan entre sí, se recordan aviat de lo geni actiu y manifasser de lo nostre home y li encarregan que posi un comunicat ben fort en lo diari.

Y no tinguin por que hi fassi falta; perque lo posar comunicats es la seva menja.

Mòlt sovint haurán vist vostés en los periódichs certs escrits mòlt formals sobre si un carreter ha estat á punt de matar un gos que costaba tretze duros; sobre lo lluiment de uns exámens de noys que varen dir de cor lo compendi de la *Historia de España* del pare Isla, sobre lo mal modo de un agusil al anar á cobrar una multa; sobre un piano que se sent tocar á deshora. Aquestos *remitidos* ó articles comunicats solen dur per firma: «*Unos testigos imparciales*,» «*Un amigo de la verdad*» ... tots son fets de ell.

Y ja tè prou cuidado en preguntar á tothom que troba si los ha llegit y no 's descuida tampoch de llegirlos á casa seva y en lo café, fent constar que ell es qui ho ha fet posar.

Los gacetillers li deuhen mòlt agrahiment, perque sempre que lo troban li pescan alguna noticia; de manera que se pót atribuir ab rahó lo títol de colaborador honorari y eficás, de tots los periódichs de Barcelona.

— «Home, vostés no diuhen may res de la carretera de Sant Andreu, que es un fástich. En particular hi ha un tros de trenta cinch metros (los vaix contar) tan ple de sots, que no sols fa vergonya, sino que pót ser causa de moltas desgracias.»

«Home, fa avuy disset dias que á las nou en punt se apaga un fanal de la cantonada dels Cambis. No sé si déu estar embussat lo conducto ó qué; pero lo cert es que ningú l' adoba. Diguin alguna coseta.»

«Home, ara tiran á terra una casa vella de devant de la meva, y en un tronch de un arbre del jardí hi varen trobar una niuhada de nou ratas grossísimas. Posiho en lo

diari, que es curiós. ¡Ah! escolti, los manobras ne varen matar cinch y ne va quedar una de mal ferida.»

«Home, en un any lo número 14721 ha surtit premiat 5 vegadas en la rifa dels Empedrats, y lo 14722 fa quinze anys que no ha sortit.»

En época de el-leccions, ell no para ni sossega.

Lo veurán anar de aquí, de allí, animant á los tebis, entussiasmant á los calents, escalfant á los reacios, comprometent á tots y repartint candidaturas per tot allí ahont arriba sa influencia.

Per Nadal, ell es cap de una colla que juga un billet enter de Madrit. Roda tot Barcelona buscant cómplices per véurer si 'ls topa la grossa, y fins escriu cartas á amichs que tè en certs poblets perque se hi interessin. Ell dòna recibos firmats á tots cuants contribueixen á fer lo computo y es lo primer que mira lo parte telegráfich que dona rahó de lo primer prémi.

Sol tenir á casa seva un test ab bálsam del séu, que serveix per tots los talls de vehins, parents y coneguts. Mes no sols tè lo bálsam, sino que sab mil remeys casulans y los ofereix gratis, tant si los hi demanan, com si no.

Sab fer lo remey que ell ne diu *Larruá* y en regala ampollas plenas; sab de memoria en Raspail, sab fer gruas y té una recepta, feta de un frare, que es infal-lible pera curar panallons.

Home servicial com ell no hi es en la terra.

A voltas lo sentirán parlar de personas mòlt encopetadas. Algú se afigurará que las anomena sens haberhi tingut tractes y sols pera donarse importancia: donchs se equivocan; en això si acás exajera, no ment.

Jo vaig averiguar casualment que la duquesa de N. li

estaba mòlt agrahida y lo estimaba mòlt perque una vegada va remóurer mitj mon pera ferli venir de París un jerro de porcellana igual á un altre que ella tenia despariat; y mes endevant li va atrassar una dida tan bona que, se ha quedat á la casa de cambrera, y al cap de set anys que la tenen, ne están contents, que no saben ahònt posarla.

Per aquet y altres mérits tè mes coneixensas y simpatías de las que á primera vista podrian atribuírseli.

En la temporada de cólera que acabem de passar, ell ha fet de sa butxaca caldo per vehins pobres, n' ha recomenat mòlts á las juntas benéficas, ha fumigat, ha enramat carrers, ha anat á buscar lo combregar, ha vetllat malalts, ha vestit morts y ha pagat caixas.

Perque aquest home, encara que lleugérot y tarambana, tè un fondo de honradés que 'l fa apreciable.

Un dia de bullanga, per cert va donar un solemne fart de llenya á un minyonás que 'n feya dos com ell, perque, aprofitantse del pánich universal, s' en emportava, sense saber lo que era, un sach de cagaferro abandonat á la porta de un clavetayre.

Y tè una senyal al front, que no se 'n hi anirá may mes, de un dia que volgué aturar dos caballs desbocats en lo passeig de Gracia. ¡Prou que l' ensenya á tothom!

Quant dich que es l' homo del barri, podeu créurer que no paran aquí las suas habilitats.

Cada any fa pessebre y se gasta diners y paciencia pera complâurer á los aficionats á aquet género de espectacles. En lo sèu pessebre may hi falta una fonteta de aygua natural, un molí de vent que va, ó un vapor que camina ab máquina y fa lo fum de cotó fluix.

De secrets per tráurer tacas, ne tè molts, y de esqué hi

ha pochs pescadors que ne hagin remanat tant com ell, fet per las sevas propias mans.

Quant entre los sèus coneguts se tracta de anar á passar un bon rato á la Satalía, á la Font groga ó á Bellesguart, lo primer es consultarlo á n' ell, que se encarrega de la birosta... perque també es cert que per cuynar no n' hi ha d' altre, en particular quant se tracta de sopa ab rap, de un bon romesco, y de tot alló que en solem dir menjars de fora, advertint que es lo rey de la curadella.. y s' en alaba ab rahó.

No hi ha secret que ell no averigüi, ni gent renyida que ell no tracti de posar en pau, per mes que á voltas, sens voler, encengui mes la guerra; puig no sempre la discreció del home correspon á sas bonas intencions.

Ben fets ó mal fets, la veritat es que ell ha contribuit á que se fassessen mòlts casaments, y es padrí de mes criaturas que no hi ha en la cambra dels borts.

Va ser una vegada obrer de la parroquia; mes se ho va péndrer ab tal ardor y foren tantas las innovacions que somiava y volia introduir inmediatament, que los capellans y demés de la obra, gent metódica y poch aficionada á novetats, lo disgustaren del cárrech. Es la única volta que ha intervingut poch satisfactoriament en cosa á ell encomenada.

L' home del barri viu quasi content de la seva sort; y es alegre y capetxano sempre que l' hi donguin la direcció ó gran importancia en qualsevol negoci. Mes en lo fondo de aquell home frívol, alegre y filantrópich, hi despunta de quant en quant una certa melancolía.

L' home del barri abriga una ambició (¿quí no 'n té una?) ambició noble y digne de un patrici.

Lo enamora, lo encanta una posició cívica propia de son

carácter é inclinacions. May l' ha demostrada per clar á ningú; per mes que de la abundancia de lo cor parli la boca.....

L' home del barri seria completament felís, si lo fessin regidor.

Mes com la felicitat no es feta per aquet mòn, es segur que no l' en farán. Tot lo barri está conforme en que es digne del cárrech y opina que lo desempenyaría bè, pero ¿qué volen? ¡Cosas del mòn! No l' en farán perque seguesca sent veritat que en la terra no hi ha felicitat complerta.

X.

HI HA UN MALALT.

Las malaltías tenen la virtut de convertir á tothom en metje.

En una casa ahont hi ha un malalt de cuydado, arriba un moment en que tots los vehins hi entrevenen, y cada hu de ells tè la sort de saber lo remey infalible pera curar á lo pobre que se 'n va al altre mòn.

Plenas están las casas de gent curiosa y manifassera, que després de passar lo temps tafanejant la vida de l' un y de l' altre, ni sisquera se pót lograr que lo deixin morir en pau.

Puijeu á la casa del que 's va morint, y desde mitja escala ja os penetra de tristura lo olor de lo èter. Trobeu la porta oberta; lo recibidor erm y desolat y ab fondo reculliment entreu á la sala.

Sobre lo vetlladoret y la caleixera hi ha ampollas y gots tapats ab paper, un de ells ab una cullereta sobre.

En las caras, coneixereu de una ullada quí tè verdadera afició á lo malalt y fins á quin grau lo estima. Allí se parla baix; se camina de puntetas y se suspira sovint. Las portas del quarto se obran y tancan ab cuydado.

Se forman diversos grupos: escolteu lo que parlan:

—Jo dich, senyora Teresa, que lo metje no hi enten res; perque, escolti: á un home de la seva complexió ¿ahónt s' ha vist sangrarlo?

—Miri, senyora Lungarda, sino que en aquestas cosas una no s' hi déu ficar, jo ho he dit desde lo primer dia; per-

que lo vespre avans de ajeure 's, á mí la cara de aquet bon senyor no me agradaba gens; y lo endemá, quant me varen dir que estaba malalt, vaig dir: vetaquí: ara si jo 'ls digués lo que ahí estaba pensant no 'm creurian, y l' hi juro tan cert com m' estich aquí, que mentres me estaba despullant se 'm va ficar al cap que no estaba conforme: mes: que lo vaig sentir tossir, tot espussantme, y vaig dir entre mi: ¡Déu nos en guart; pero 'm sembla, que tenim senyor Ventura, per pochs dias! ¡Jo no sé cóm no ho veyen aquesta gent! ¡Si se 'n anava com una candela cap per avall! y en un cos que necessita fortaleixers, van y l' hi trauen sanch y lo debilitan... ¿qué vol que succeheixi? (*Mes baixet.*) Ara, això es un parlar entre nosaltres: aixís que va pujar lo metje, que jo vaig ser la primera de veurel, que expressament m' estaba al replá de la escala, vaig dir: ¡oli m' hi ha caigut! ¡perque jo ja 'n conech cinch que n' ha mort! sino que com una no pót dir res, vaig pensar: això son cosas delicadas...

—¡Ah! lo que es jo tampoch mi he volgut ficar, per això mateix que vosté diu; pero l' altre tarde, la veritat, no m' en vaig saber estar, y l' hi vaig tirar dugas ó tres indirectas á la seva dona. Escolti, lo meu sogre va morir de lo mateix; la matonera de la cantonada de ca 'ls pares també ho va tenir; una no es cap bestia, y 'm sembla que bè hi pót enténdrer una miqueta; pero ella me va fer un paper tot fret; no 'm va respóndrer sino: veurem,.. si per cas... que jo, ab lo meu génit, que no me agrada véurer patir un pardal, la hauria agafada, que no sé qué li hi hauria fet. Pero, no 'm toca de prop ni de lluny y vaig pensar: ja te he dit lo que debia, ara, per tú farás.

—Quant jo he pujat estaba ella mòlt de concepte ab lo

nebot, que ahí 'ls va arribar del Vallés...

—Y bè, no veu qué lo senyor Ventura pót disposar de alguna cosa...

—¡Oh, jo ja hi vaig cáurer! Aixís que vaig véurer caras novas, vaig pensar: ¡ay pobre senyor Ventura! ja put á mort. Perque en set anys que visch en aquesta casa no 'l habia vist ni una vegada...

—Vejam, vejam; ella 's pensa que la deixará senyora y majora de tot...

—¡Oh! aixó ho veurem. Si jo hagués de fer lo testament, ja l' hi asseguro... Miri que sangrar á un home aixins ¡vol fetje!

—Y bè, ¿no veu que es gent que no se 'ls pót dir res? No la contradiuhen; pero fan la seva y callan. Jo m' hi desespero, ¿qué vol que l' hi digui? no hi puch fer mes: es génit que Dèu m' ha donat. Lo que deya jo l' altre dia á sa germana, que es mòlt mes enrahonada que ella: lo carnisser de la Bordeta es un home que en aquesta classe de malaltías fa, vamos, miracles (perque, senyora, alló es cosa que no 's creuria sino que 's veu). ¿Per qué no lo envian á buscar? ¿qué hi perdrian? Ell si no cura, no cobra un quarto... y, lo que ella 'm va dir: diu jo ja lo hauria fet venir (perque ja l' hi dich que es una xicota que dòna gust de parlarhi); pero diu, com ma germana, diu, es aixís, ¿sab qué fará, diu? diu, per mes que vostè la prediqui, diu, no 's mourá de lo que digui lo metje, diu, encara que la matin. ¡Ay! ja l' hi dich jo que quant á una persona l' hi agafa una taleya, ja está fresca. ¿Qué 's pensa? ella, per mes que ara 'n veiji la esperiencia, morirá á mans de un metje; aquesta ja l' hi tinch pronosticada: tingui compte qui l' hi diu; perque la conech de temps y es tossuda com ella sola.—

Las senyoras de la casa passan totas atrafegadas. La una porta uns drapets fins; l' altre s' en dú lo vas y la cullera:

Las vehinas se 'ls acostan solícitas y las preguntan:

—¿No se ofereix pas res?

—Si som bonas per alguna cosa...

—No; gracias.

—Es que ja ho saben: de dia, de nit á qualsevol hora... escolti: en aquet mòn...

—Ja ho sé, ja 'ls ho agraheixo.

—Miri; si no 'ns ajudavam los uns á los altres... vol dir que...

—¿Y què tal? ¿qué no parla?

—Ara m' ha signat que tenia los llabis sechs y l' hi donaré una culleradeta de aixó que últimament ha fet dur lo metje. Dissimulin...

—Vaigi en nom de Dèu.

Aixís que la pobre senyora entra al quarto ¡qué! apenas gira la espatlla ja la una fa l' ullet y diu:

—Ja ho han sentit. Lo metje... y torna lo metje. Res: lo matarán á culleradetas. ¡Alabat siga Dèu! Ja tè rahó lo ditxo: vésten, si t' en vas, Anton, que 'l que 's queda ja 's compon. ¡Ay Senyor! ¡que una veiji certas cosas y tingui de callar...!

Y no paran, sino que seguixen ab la mateixa, mentres en un altre racó, un parent llunyer, tambè en veu baixa, segueix una conversació ab los mes próxims de lo malalt, dihent:

—Jo, si fos sol, no parlaria de interessos y sobre tot, en moments com aquestos; pero un hom tè familia y fá lo que no voldria fèr. ¿Veyen? A mí l' any passat me deyan: ¿per qué no baixas á Barcelona á véuret ab en Ventura y posar en net alló de la quarta part de la casa de Vich y los censos en-

derrerits en vida de son pare? Jo, no m' agrada... jo no so ambiciós, y tenia un tumor á la cama que no 'm deixaba donar un pas, y vaig respóndrer: dexeume estar, no 'm vingueu ab amohinos; en Ventura es home de bè...

—¡Axó si, pobret!

—Y bè, ara 'm sab greu no haber pogut venir. No per res, no, sino que allí s' han corregut veus... jo no ho crech; pero si ell deixa tot lo que posseheix á la viuda, es dir: encara no som en aquet cas; pót ser nostre Senyor... ¿qui sab? pero anem dihent, que si avuy per demá ell se 'ns mort y no esplica tal cosa correspon á fulano, tal cosa á sutano, tindrem un disgut; perque jo... per mí, tant se me 'n daria; pero los meus noys hi tenen dret, que es cosa seva, guanyada per los avis, es dir, per los avis de los avis y, pobrets, no es pas just que s' en gaudis un altre sense com va ni quant costa. Ja dich que no es ocasió de parlar de axó; y lo que toca á la viuda, vamos, á n' ella, en un dia y mitj que sò aquí no n'hi he dit una paraula; perque la pobre, com es natural, ¡tal me faria! está tan trastornada... Ahi vespre fins se va descuydar de ferme portar verdura, que á mi me agrada sufrejideta, y com estich acostumat de tota la vida á menjarne cada vespre, entre faltarme axó y pensar en lo trastorn de la pobre dona, he passat una mala nit de alió mes. Per supuesto que de axó tampoch n' hi he dit una paraula; perque sé ferme cárrech de las cosas y per un dia ¡qué diantre! jo lo que voldria que ell s' adobés: axó, axó es lo que 'ns convé á tots, que allavors, sense gastar en advocats, tot se arreglaria; perque, francament: si aquest home no ha fet las suas disposicions com debian ferse, creyeume, en s' en veurem un embull y tot s' ho emportará la justicia, que ni may que n' hi hagués.

La criada obra la porta del quarto y diu:

—La senyora diu que fassin lo favor de parlar un xich mes baix; perque se sent desde la arcoba y lo silenci es lo que mes ha encarregat lo metje.

Calla lo parent, callan las vehinas; pero al sentir la paraula metje, una de ellas en particular fa una ganyola despreciativa, y las altres, qui mes qui menos, arronsan las espatllas.

—Jo estich per anarmen, diu la una.

—Veix que no 'ns diuhen res... replica l' altre; si volen res ja avisarán. Una ve carregada de bonas intencions...

Lo parent, que fins allavors callaba y s' entretenia á tocar lo timbal ab los caps dels dits sobre la calaixera, se acosta á sos interlocutors, y mòlt baix diu:

—¿Veuhen? Si Dèu fes la gracia que aquest home s' adobés, jo m' en podria tornar á casa abiat...

Entra lo metje.

Las vehinas l' hi vibran miradas de basilisch, y l' una al altre s' estiran las faldillas ensenyántsel.

Lo metje saluda y 's fica al quarto. La senyora Teresa encrehua las mans, y mirant al sostre exclama sospirant:

—¡Dèu los fassi bons! Pero lo matarán.

Un altre se acosta á la porta del quarto ab dissimulo per escoltar.

Se sent dintre un gran xisclet y plors. La criada surt corrents cridant:

—¡Ay pobre amo! ¡Ay pobret! ¡Se 'ns ha quedat á las mans!

La senyora Teresa, tota roija, se gira á las altres, y ab los punys á la cintura y bufant de satisfacció per haber encertat, diu:

—¿Qué 'ls deya jo? ¿No 'ls ho deya ara, ara mateix? responguin.

Lo parent tot embadalit mira per tot y pregunta ab lo cap en l' aire:

—*Bè;* pero aquet testament ¿ahónt déu ser?

Creixen dins los plors y los gemechs, las vehinas son hi entran... pero... ja hem acabat: ja no hi ha malalt á la casa. Lo que succeheix després, ho dirá qui sápiga lo que passa allí ahont hi ha un mort.

X.

UNS HOMENS DE BÉ.

Entre las cosas que 'm fan fástich hi incluosch certs homens de bè.

Va de veras.

Son homens d' aquells que ningú 'n tè res que dir: estalviadors, casulans, de costums ordenadas, religiosos, tot lo que vullgan; mes son canalla de cap á peus, y l' ánima 'ls pudiria si las qualitats de l' ánima fossen perceptibles al olfato, ó si eixos homens tinguessin qualsevol d' aquellas cosas que desdo temps inmemorial se n' ha anat dihent ánima.

Sè de cert que vostés ne coneixen mòlts de aquestos homens: abundan en lo mòn, com totas las malaltías y 'n sa major part, no sols gosan d' una reputació envejable, sino que son presentats com modelos de honradés y enteniment, y mòltas vegadas ells son los que dirijeixen á los demés, desde puestos mòlt eminents.

Aquestos homens de bè son mòlts de baixa estracció. Tal volta son pare fòu un jornaler que no sabia llegir ni escriurer; tal volta era un botigueret sempre atrassat: pòt ser sa mare va ser una apenada bogadera, hostalera ó criada de servey, y si 'ls sentissin á ells parlar del poble baix, per lo mòlt que lo desprecian (cometent axins l' infamia de despreciar sa propia sanch) se figurarian que 's fill d' algun d' aquets innumerables príncceps que, ab lo trono al coll van per lo mòn oferint constitucions lliberals á tots los ximples del univers.

Pero aquet mateix home recomana mòlt a sos fills lo

respecte á la familia y s' escandalisa de véurer mòlts pares que no saben criarlos.

Converteix aquest home de bè l' egoisme en una estimable virtut; perque sempre está dihent que no 's vol ficar ab res, y es en efecte, no perque respecti los interessos dels altres, sino perque no vol que ningú l' amohini.

Lo dia que lo gobern li aumenta la contribució, es cosa de sentirli malbeir á los farsants de Madrit als qui ha estat venerant fins allavors; diu mal de los diputats qu' ell mateix ha elegit, per congraciarse ab lo gobernador; trona contra lo sistema constitucional que lo ha tret del estat miserable é indigne en que visqueren sos pares, y després de xerrar una hora sobre totas las cosas que se refereixen á la gobernació de l' Estat, se desfoga ab verinosa vehemencia contra los que s' ocupan de cosas políticas.

Es veritat que ell de política sols ne parla quant l' hi tocan la butxaca, y si bè sempre predica l' ordre y la obediencia al gobern, cada vegada que lo gobern qu' ell ha volgut lo mortifica, créu que 's menester que se acabin aqueixas farsas y que lo poble ne fassia una de grossa.

Es aficionat á parlar mal de los usurers; pero quant averigua que lo génere que ell ven escasseija en la plassa, lo aumenta de preu y se frega las mans ab mòlta sal y garbo, dihent:

—Ara, qui 'n vullguia, se fará repicar y tindrá que pagarho al preu que jo diguia.

Anyora lo temps dels frares.

¡Oh, lo temps dels frares...!

Tota aqueixa canalla de qui parlo s' afigura que, si hi tornaba á haber frares, ab las mateixas condicions que antes, los jornalers traballarian mes barato, ells seguirian res-

pectats de frares y tot, se 'ls diria don fulano, la aristocracia no los tractaria á puntadas de peu com antes...

Jo per tots aquestos polls reviscolats, m' alegraria de que tornessin las antiguas formas de gobern ab totas aquellas cosas, algun temps veneradas, y avuy dia rebutxos de sostre mort.

Tota aquesta gent, que no sap mes que son ofici, l' hi dirá á vosté ab mòlta formalitat, que la religió es indispensable per contenir á los ignorants; y quant parlan d' ignorants 's pensan que parlan d' altres y no d' ells.

Aquets homens de bè, parlan del poble, com si ells n' estessin á cent lleguas.

Si venen vi, hi tiran aygua, si acanan tela, l' estiran tan com poden; si venen carbó, hi barreijan pedras; si pesan, ho fan ab balansas desiguals; mes no tingui pòr que deixin de queixarse may de l' inmoralitat y de la mala fé del temps present.

En mitj de grans trastorns públichs, disfrassan son egoisme dihent qu' ells sols se cuydan de casa seva y que lo mateix deuria fer tothom. M' agradaria véurer un home d' aquets quant se l' hi estés cremant la casa, per encreuarme de brassos devant d' ell y dirli ab mòlta calma:

—Veig que las sevas máximas son mòlt bonas y no 'm cuydo mes que de casa meva.

Com sòn gent que may s' han cuydat mes que de lo que á ells esclusivament los interessa, no han tingut certas passions incompatibles ab los carácters fredament calculadors y no creuhen en cap género de virtut. La sua desmoralisació passa á sos fills, devant dels quals no reparan en fer burla de tot acte extraordinari de abnegació, de patriotisme, de independencia y los acostuman á interpretarho tot del

modo menos favorable á la humanitat.

Se queixan amargament de los perjudicis del progrés material; pero tots viatjan en vapor, gastan gas, tenen accions de ferro-carrils, y per mica que puguin, fundan una societat de crédit ó de segurs, á menos que s' hagin d' acontentar ab ferse assegurar la casa, la cullita y lo bestiá.

Se lamentan de la corrupció de las grans ciutats; pero no tingueu pòr que se 'n vaijin á viurer á fora, si no es per escapar d' una bullanga ó del cólera, y may veuhen arribada la hora de tornarsen.

Se queixa de que lo gobern permetia la publicació de escrits indecents ó inmorals, mes per aixó permet que sa filla llejeixca los anuncis del diari, y los parrafets en que se dona compte de tot alló que pot despertar idea del vici ó del crim, y may se ha pres la molestia de averiguar si la funció que fan al teatro es ó no perillosa per sa filla.

Y aquest home, aquestos homens passan per mòlt honrats, per mòlt racionals.

Tot lo de aquell temps diu que era mòlt bó, y en aquell temps sons avis anaban á menjar la sopa de aquells frares que ells ne han comprat los bèns.

Aquestos son los que abuy gemegan al parlar del Papa, y los que en 1848 lo posaban com un drap tort y li deyan miquelet y carbonari. Ara se lamentan del poch respecte ab que lo tractan «quatre gats.»

Aquestos homens de bè, son los que se desfant en improperis contra los que desitjariam véurer abolida la pena de mort, sens saber que si eixa pena fos justa, ningú la mereixeria mes que ells, que se avergonyeixan de la mare que los va parir, de lo pare que los va enjendrar, que infaman als pobres que fan lo mateix que sos pares: que malabic-

xan un régimen polítich que los ha fet personas, y que tenen depravat lo escapuló de cor que ¡malaguanyat! los posaren sens meréixerlo ni necesitarlo.

Parleulos de un que ha mort, y mentres os estareu desfent pintantlos lo que va patir en una llarga agonía, ells están pensant en la ganga de lo hereu.

No tingau por que may planyin á la noya innocent enganyada, al que per la sua bondat ha sigut víctima de una estafa; al pobre carregat de criaturas... no, lo home de bé os contesta:

—Perqué era tonto.

—Perqué s' en fiaba.

—¿Quí 'l feya casar?

Confesso la veritat. Planyo á tots los homens, per dolents que los hagin fet la educació y la naturalesa; pero entro los homens dolents, los primers sòn certs homens de bé, y los que jo planyo menos, perque son los que menos perill corren de ser castigats per las lleys escritas ni las socials.

Jo estich segur de que en concepte de alguns de ells dech passar per un mónstruo, y esta es una de las pocas alegrías mevas. Me sabria gran greu ser simpátich á un de aquets homens que no estiman ni crehuen res bó.

N' hi ha mòlts de aquets que mantenen un parent pobre, cosa que ningú ignora quant succeheix: perqué com sols ho fan perque la gent ho sápiga y lo saberho la gent no 'ls consola prou del sacrifici que fan, lo pobre parent ho paga ab mil amarguras.

N' hi ha que regalan manto ó corona á una Mare de Dèu; pero de la seva sols s' en recordan per queixarse de que tingui un parlar tan poch fí que 'l fá tornar roig devant de tota la gent, ó per cosas semblants.

Aquets certs homens de bé de qui parlo, sòn per tot lo mateix, així en la nostra terra com en las altres, y es rassa que durará: perque es de ingrats y egoistas, que com es sabut, fou lo primer que hi hagué en lo mòn. Ells son una proba de què lo desarrollo moral de la humanitat se troba encara en gran atrás y tal volta per això los repugna instintivament la paraula progrés.

No duplo jo que mòlts dels qui 'm llejeixcan, coneixerán més de un ejemplar de la especie, aixís com crech també que pochs de aqueixos homens me llegirán; perqué mòlts de ells ni saben llegir catalá ni los agrada llegir res més que las cartas de negocis y las noticias de preus corrents.

Jo sé que podria continuar parlantne de aquesta mala nissaga.... mès es de sí asquerosa y estich desitjant tráurermelo de entremans.

Acabem ¡y malviatje fassin certs homens de bé!

X.

L' ANY NOU.

¿No 'l demanavan tots? ¿No l' esperaban tots ab candeletas?

Donchs aquí 'l tenen l' any nou.

Ja ha fet sol, ja ha plogut, ja hem mudat la fetxa, ja hi ha hagut alló dels Reys...

¿Están contents?

¿Qué s' hi jugan que la major part dels que esperavan aquest any ja esperan l' altre?

Ara, tingin ho per cert, en arribant á l' any que ve, esperarán l' altre y aixis ho anirant fent tota la vida.

No 'm vinguin á dir que axó ja ho saben tots, y que m' en emporto xasco si 'm penso dirlos alguna novedat. Aquesta es una malicia propia dels lectors, que ja 'm té escarmentat.

Solen llegir un paper y lo llensan dihent:

¡Quin fastich, ja ho sabiam axó!

Si vostés ho sabian jo també, y en proba d' axó ho escrich avans que vostés m' ho hagen dit.

Be; enrrahonemso, axó del any nou.

¿Que hi crehuen vostés? Jo no.

Lo fret que tenia quant me vaix llevar lo dia primer de janer, era lo mateix que ja tenia la nit del trenta hu de desembre, sens haverse interromput, adobat, ni modificat en lo mes mínim.

Jo sentia á dir: ¡quin fret que fa aquest any! y pensava ¡ah badochs! si aquest any ja 'l va trobar fet!

Axó dels anys nous, es com lo de las modas: es lo vell que passa per torn. Desde lo anar nuet de pel á pel, fins á embolicarse la calavera ab pells y texits de tota mena y de tot color, no hi ha res per inventar.

Mirinse aquest any y ¿que pensan trobarhi nou? No s' alarmin, que 'n sortirian catxifollats.

Hi trobarán alló de dilluns, dimars, dímecres... janer, febrer, mars... San Fulano y san Menguano, Témpora, Canícula y tot lo dels demés que ja saben de cor.

Alguns hi trobarán dejunis que no están marcats en lo calendari, pero axó tampoch es nou.

Si tenen bona memoria, ja poden dir que saben tot lo que ha de succehir aquest any.

Tindrán por del cólera, por de bullanga, por de caurer, por de arribar tart á algun siti; tindrán cadarns y panallons, ganas de traurer la rifa y totas las manias de sempre: per exemple, que las criaturas siguin quietas, que baixin los lloguers de casa, que puiji 'l preu del tres per cent y que las senyoras y los quinquillayres se persuadescan de que no tenen rahó per encarinyarse ab lo luxo.

Ara fásinme 'l favor de dirme ¿qué n' han tret de haberse encaparrat tant l' any passat pera aquet y que 'n traurian de amohinarse aquest any pel vinent?

Son vuits y nous axó del any nou.

Es clar que á molta mossetas las vestirán de llarch y tindrán gran alegría, mes ¿quantas no se 'n vestiren l' any passat?

Sentirán á dir alló de que 'l carnaval ja no val res; alló de que ha baixat la farina y han pujat lo pa; alló de que hi ha un predicadó molt bo; alló de que á la caiguda de la fulla hi petarán molts atxacosos y ¡vaja! no 'ns cansem

mes: veurán, sentirán, pensarán y desitjarán lo de sempre y no escarmentarán de res.

Vejin donchs per ahont so agafaria aquest any, si tractés de passar per nou.

Si verbigracia al cap dels dotse mesos nos trobessem que ningú se habia tirat dalt á baix del balcó, ó que la gent no 's casés ni s' enviudés ni 's fes moneda falsa, ni 's moris cap metje... encara ¡vaja!

Mes ¡ca! res de aixó. La bola del mon donará las voltas com sempre.

¡Qué n' hi haurá de minyons que despres de haver fet los primers versos somniarán que son lord Byron!

¡Qué n' hi haurá de noys anant per casa vestits de generals, y de generals que surtirán pel mon semblant noys!

De 'n tant en tant correrá alló de que está á punt de armarse la grossa.

Los vells del siti de Girona, ab tota aquella formalitat que 'ls caracterisa, seguirán endevinant que en tot rebullici hi ha la ma del inglés.

Se repetirán aquellas cosas de:

—¡Mare de Deu, com passa 'l temps!

—¡Ay, Señor, sembla qu' era ahi que va entrar carnestoltas y passat demá fem cendra!

—Pero ¿que se 'n pot avenir? ¡de avuy en vuit Tots-Sans!

Tot aixó ja 'm sembla qu' ho sento á dir, del mateix modo que ho estem sentint tota la vida.

Suposin que 's mória algun rey. ¿Y bé? L' any passat s' en va morir un altre.

Suposin que hi hagia algun ayguat: ¿que no 's recordan del diluvi?

Afigúrinse que hi hagia un gran incendi; no guanyará al de Moscou.

Y en tenint coneixement de que un ha quebrat de mala fe y de que una fulana ha fugit del domicili conjugal, no diguin: tal dia fará un any; perque de totas aquestas petitesas, no un any sino molts se 'n han complert.

Se predicará molt contra la corrupció y los vicis, se rifarán imatjes de Sans á las portas de las iglesias, y molts cavallers condecorats ab grans creus, se escandalisarán tot sovint de las vanitats mundanas.

Los richs exclamarán á cada punt:

—¡Ay ditxosos los jornalers que viuhen ab poch, sens ambicions y necessitats y passan la nit en un son!

Mes per aixó no s' alarmin: no hi haurá cap rich que llansia los diners al mar y sen vaji á buscar feyna de manobra ó de fogoner.

Los pobres pensarán que los richs tenen tots los diners, tota la salut, y totas las satisfaccions que necesitan, y no tindrán ulls per véurer lo que ambicionan, y las feridas que duhen amagadas.

Es á dir, que tots seguirem portant la llufa tot l' any sense adonárnosen y nos riurem de las vellas que la portin visible una sola volta.

No tinguin por que en una sola taula se trobin reunits lo manjar suculent del rich y lo agrehit ventrell del pobre.

Ara y desde lo comensament del mon, ahon hi hagi bons talls, hi faltará bona gana; ahon y sobri la fam, hi faltarán talladas.

Tots los que tinguian la posició ben asegurada, opinarán de bona fe que la organisació social no pot ser millor.

Y tots aquells que vagin estrets de butxaca y no vejin

bè los medis de estar prompte acomodats, jurarán á qualsevol hora que aixó va mal, que la cosa no marxa y que un estat axí no pot durar.

La opinió dels vells respecte als joves será la següent. «Son uns tabalots, no tocan pilota, los manca experiencia; pobres d' ells quant nosaltres faltem de aquest mon.»

Los joves dirán que los vells se pensan que tot hauria de anar com en lo temps del barret de gresol; que los manca entusiasme, que son egoistas y que estariam frescos si tot ho haguessen de guiar ells.

No siguem mes pesats, perque al cap y al fi no surtiriam may de la mateixa tonada y aixó ja sembla la cansó enfadosa.

Resumim:

Any nou, son dotse mesos de cosas vellas, iguals, idénticas á las que ja han succehit.

Sobre aixó poden ferhi posta.

Jo per no quedarme aquesta vegada sense probas de lo que he dit, m' espero fins á l' any que ve, encara que solament siguia pera preguntarlos:

—¿Es cert ó no lo que jo 'ls deya?

X.

· La tristesa penetra en lo cor per vias desconegudas, y si l' home 'n tingués la clau, en lo mes fondo de la mar la llansaria.

Tal volta se adorm alegre lo qui's desperta desassossegat y neguitos y veu lo cel alegre y lo sol esplendent y, sense saber perqué, té fam de llágrimas.

Lo ánimo no enten lo llenguatge de la rahó, ni la rahó es senyora de los mohiments interiors que, sens causa explicable, fan espurnar los ulls, inspirant anyorament de cosas que may han sigut possehidas, ni tampoch anomenadas ni vistas.

Hi ha pobles en la terra que celebran sas balladas al so de instruments tristos, y los homens de aquells pobles, fora de sa patria, s' enmalalteixen de mal de ausencia, y sols se alivia sa pena escoltant las tristas notas que oprimeixen lo esperit dels altres qne no las entenen.

En moltas desgracias, ben sabut es, lo infelis sols se complau recordantse de lo que motiva la sua infelicitat, y lo mortifica amargament tota cosa alegre que exciti sos sentits ó vullga ocupar sa memoria, y distráurel de sos pesars.

La posta del sol que es un fet diari, que no 'ns pronostica desgraeias, que no 'ns amenassa, que sabem tots que es indispensable en los armoniosos mohiments del univers, ab mes gust la contemplam quant mes meláncolica es la sensació que 'ns produheix.

¿Perqué?

Las grans catástrofes, las penalitats que han amargat la vida del home intel-ligent y perseverant, com per exemple en Colon y en Cervantes, no 'ns alegran, emperó nos ensisan fins al punt de fernos oblidar que en lo mon hi hagi goigs y frivolitats falagueras, y quant més gran es lo dol que 'ns fa la relació de lo que aquells homens patiren, quant més compassió 'ns inspiran y més nos esgarrifem de sos torments y miserias, més cautiu se fá 'l nostre cor y més se gosa en sentir poch ó mol dolor del que ells passaren.

De vegadas la nostra imaginació nos enganya. Nos pensam que l' espetacle de cosas alegres nos alegraria, correm á burcarlo y lo cor no'n vol.

De vegadas pensam que donant la veu al vent esclafariam en cantars riallers, y lo cor nos mostra nostre engany perque unicament exhalam tonadas tristas que semblan queixàs de una ánima apesarada.

Es que lo cor se empapa de tot lo que á la humanitat pertany, y ne pren lo sabor que la memoria no sab guardar, cuasi sempre plena de petitesas engrandidas aparentment per nostre egoisme.

No vos fassan may pòr eixas tristesas, perque quant més llunyera es sa causa, mes preciós y estimable es tot home que las pateix.

Avans tingau pòr de qui sia incapás de patirne.

Lo aucell que fins per enamorar á sa famella trau cantars plorosos, es manso y benigne.

L' home es feréstech fins que arriba á conéixer la tristesa.

Y es que cada instant de la vida del home es senyalat

per la mort y la desgracia de un altre, y qui no entra en torn pera pagar lo tribut exigit per la naturalesa á las humanas amarguras, contat no deu ser entre los individuos de nostre especie.

Visca com á fera qui no sapia compadéixer com á home; sia mirat com pedra insensible qui sia tan dur de entranyas que no hagi sentit ressonar ab condol de mort los crits de aflicció de sos semblants.

Home de cor sá es aquell á qui se li encomanan las llágrimas de penas que no 'l fereixen de dret á dret, sino que sols per la forsa de la sua reflexió 'l tocan.

Home se pot dir qui sent lo cor nafrat ab lo sol imaginar uns dolors que poden patir los homens.

Indigne es de tota alegría quí no ha sentit may turbada la sua, y trista mort deu ser la de aquell que ha viscut sens adonarse de tristesas de altres.

. . . .

Ploran de tristor familias encongidas en frágils barracas que la neu soterra en los erms de comarcas miserables, y en la ciutat opulenta y vanitosa sonan músicas de goig y se atropella bulliciosa la gent pera surtir de un lloch de festa, perque altre festa comensa.

Balladas se fan en la costa, mentres mar en dins se enfonsa la nau y se xuclan las bravas ayguas á los mariners que ab desesperadas veus claman al cel assistencia.

Lo just que fou home de caritat, torna á la terra sens alabansas ni companyia, y sa grullera mortalla es senyal de la ingratitud ab que los homens pagaren sos beneficis.

Y capas ab galons de or, y estruendo de orga sonorosa, y gran ostentació de lluminarias, y solemnitat de oracions avisan al univers de la mort del potentat avariciós que may

aixugá una llágrima, y vejé impassible la fam y lo fret y lo desamparo dels órfans.

Benvinguda sias á nostre cor, ¡oh tristesa, que nos fas present que som homens!

Qui sap gosar de las glorias humanas, sapia recordarse de sas penalitats ¡may acabadas!

Cada generació troba en lo mòn realisadas novas conquistas de la intel-ligencia; cántllas en hora bona ensalsantlas, mes planyia als que no las han gosadas.

Cada genaració celebra victorias, que foren guanyadas per armas gloriosas, ¡ay de qui no se entristesca pensant en la sanch que costaren!

Ni sempre estan plens de ferocitat los mateixos tigres; que també llepan carinyosos á sos fills y ploran á sa mena si troban robada la cova ahont los deixaren.

Y quant 'l home no més se apesara per lo que sos cegos instans contraría, ¡qué poch hi va de home á tigre!

Deixaunos, donchs, mostrar, una vòlta sisquiera, que som capassos de dol, y que si tractam en general de excitar lo ríurer, no es perque siam corsecats, sino perque no sempre escau á la fortalesa varonil anarse planyent dels homens, y fer escándol de afectes que, per ser de naturalesa molt alta, dehuen anar rodeijats de respectuosos miraments.

¡Ridiculesas humanas, menudas mesquindats, jelosias vanas y petitesas de esperit, passau, que no os veig ni os sento!

Tinch la bona sort de aposentar per un moment la tristesa en l' anima mia; deixaume sol ab ella y no turbeu la ditxa de trobarme ab tan excelsa companya!

X.

Á SARAO.

Ja no se 'n diu sarao de disfressas; ara se 'n diu ball de máscaras.

Tot es hú, dirán vostes.

No ho creguin.

Avans se anava á sarao de disfressas y tant pera anar á *Llotja* com pera anar á la *Patacada,* tothom se disfressava, ballava y esbroncava.

Ara se sopa.

Tot l' any hi ha algú que voldria poderse disfressar per dirne quatre de frescas á son sogre, á son cunyat, á algun vehí, á algun regidor, etc.

Arriva lo temps de poderho fer ab comoditat, y ningú tè res que dirse.

N' hi ha mòlts que corren atrafegats pera que no 'ls manqui targeta; que dugas horas avans de comensar lo ball ja están empolainats, rissats de cap y oprimits de mans y peus; patejan de impaciencia com los caballs, perque may acaba de passar lo temps, se creman las sangs perque mentres tant se 'ls desfá lo llas de la corbata; no sossegan...

Y bè, ja es arribada l' hora.

Es un fástich; aixó de haver de ser los primers, y deixan entrar gent.

Per últim, no poden contenirse mès, y avant.

¡Quina cosa! Los que van á balls públichs, casi bè sempre hi troban mès ó menos concurrencia de la que voldrian, y casi bè tots la segona volta que hi van, dihuen: l' altra vegada estava millor.

¿Eh qu' es estrany?

Donchs tornant á los balls de ara, los que volen ferhi lo gració, fan fástich y los que son naturalment graciósos per miracle troban un dicho que fassa ríurer.

Aquí hi ha un rotllo.

Passa una bolera petita y groixuda, un xich despitragada y un tros bruta. Es ample de cintura, no du cotilla y súa.

La vehuen venir y dihuen:

—¡Noy, mira, mira quin' una! calleu que 'ns divertirem.

—¿D' ahont surts, pilota?

—¿Quí t' ha enganyat?

—¿Ahon vas ab aquet nas?

—Tú, ¿ahont tancas?

Un se li posa al devant pera no deixarla passar y li diu una indecencia á l' orella.

La bolera li dona una rebolada, li diu *ladron*, poch més ó menos, fá son camí y tots los de la colla esclafan la rialla.

—¿Que li has dit? ¿qué li has dit? li preguntan al valent.

Ell respon, y ne riu un, y los altres, com han anat al ball, rihuen també.

Enténguin ara que aquesta colla es dels que se han divertit més.

No 'ls torna á succehir rés; se miran á totas las donas que van passant esperantne una broma, tirant ulladetas á totas pera incitarlas, més es en va.

Un dells fa un badall.

—¿Quin' hora deu ser?

—Dejorn. Jo ja voldria que fos més tart pera anar á sopar.

—Jo també, perque veig que aquí no hi ha la vida.

. . . .

Sentadas en los sillons hi ha dos donas disfressadas. Son primetas, parlan baix.

Un jove ab lo barret á l' orella y una gran tufa de cabells que de 'n tant en tant ell aixeca, se las mira de un tros lluny.

—¿Si será ella? ¿si no ho será?

Passa un hora, passa un hora y mitja...

L' home tot passejant passa ben arrimat per la parella, s' hi frega per que s' adonin d' ell, y tant fort ho fa que la més prima aixeca lo cap.

Com duben careta, l' home no pot saber si la seva presencia 'ls ha fet efecte ó no.

Cavila que cavilarás, al cap de una bella estona diu.

—Jo ho sabré.

Ellas se están á sota de un palco. ¿Si? ell que lloga lo palco y se ni entra sens fer remor y escolta per derrera, á veurer si la coneix per la veu.

Mentres sona la música, no pot sentirla; mes aixis que para, posa la orella y sent una veu esquerdada que diu:

—Jo hi poso escalunyas y moixarnons, y creguin qu' es cosa d' aferrussarshi.

—¡Malviatje la vella! crida l' home.

¡Ell se pensaba qu' era una pérfida voluble, y se troba ab una dona inhibida per lo tribunal dels anys de tota infidelitat!

. . . .

Una pastora tota plena de penjarellas retenyidas se acosta á un dels que encara van al ball pera tenir una escusa per portar guants blanchs una volta l' any.

—¡Ola! Jaumet, adios, adios.

—La fila de la pastora es de poch tono. L' enguantat li

fa mala cara y no mes li diu.

—Adeu.

Ella coneix que 'l mortifica y se li atura.

—¿Qué tal, encara guanyas vinticinch duros?

Ell ab una mirada s' entera de si algú 'ls escolta y acostántseli li diu baixet:

—Si, dona si. ¿Qui ets?

Pero ella li respon cridant:

—So una que l' any passat cada dia te veya quant te feyas la truita dematinet per' endúrtenla al escriptori. Escolta: ¿qué encara tens qui te renta de franch?

Eil está cremat; mes fingeix una rialleta y respon:

—Si, encara, encara. ¡Que cosas saps!

—¡Oh si te las deya totas! Adeu, adeu, adeu, adios, adiooos..!

L' home no 's diverteix. Rumia y diu:

—Si mol convé es la germana de la despesera. Si ho sabia de cert, demá 'm buscava despesa nova.

Se li acosta un company.

—*¡Ayre amigo!* ¿Es á dir que tenim pastora, eh?

Ell fingeix que vol fingir y respon.

—No sé qui deu ser y daria cuatre duros per averiguarho. Noy, no 's pot dar un pas que tot seguit no se sápiga.

—¿Qué t' ha dit cosas fondas?

—Poch m' ha dit; pero jun... Lo que més me crema es que si es cert lo que presumo, es capas de comprometer á una... persona ¿entens? Aixó va de tu á mí: Es questió d' una dona honrada, y, la veritat, com es casada...

—Noy, qui 's menja la carn que rossegui 'ls osos. Arreglat. Adeu, vina á sopar.

—Despres. Ara no tinch humor y... espero una cosa.

Lo company s' en va y diu als altres:

—Minyons! ¡quin esbronch se n' ha dut en Jaumet! Se pensava dur molt amagat un tràfech ab una casada y ara mateix li acaban de plantificar al mitj del saló.

Entretant en Jaumet, que ja s' afigura que l' altre ho contará y que un altre creurá que es cert lo del tràfech inventat per donarse llustre, ja gosa més que si lo fet sigués verdader.

Ja 's diverteix; ja te gana, y pera donar més color de veritat á sa enganyifa, fa veurer que busca á algú, mira tot esbarriat, y si algun company vol entretenirlo, diu:

—Dispensam un moment. Aviat nos veurem.

—Ah, li responan ab malicia, fes, fes, no 't vull destorbar.

—¡Ca! no, replica ell mitj rient: si no es res...

Ja la gent s' ha cruixit; totbom va plé de pols y de gotas de espelma; ja s' ha esqueixat la alfombra, ya han caigut sis ó set parellas en la galop infernal.

Los estudiants xiulan y fan lo gos, compareixen al saló gent que ja han anat á buscar los abrichs. Lo dia clareja, los de la llet de burra recorran la ciutat.

La meytat dels que ixen del ball se 'n van dient:

—Vetaquí un grapat de pesetas fora de la butxaca y al últim per res. Ja voldria ser al llit.

Tocan l' ase, s' embosan....

Y l' endemá hi tornan.

X.

LA REBOTIGA.

La rebotiga es esquifida, y del poch espay que tè encara 'n prenen un bon tros quatre armaris raconers pintats de vermell.

Al mitj hi ha una taula de noguera tapada ab una bayeta verda, ribetejada de groch.

Sobre la taula una gran llumanera, de quatre brochs ab pámpol vert, sa campaneta y sas moquetas.

En una repisa hi ha un caputxí de cartró que 's posa y trau la caputxa, segon si 'l temps es sech ó humit, y en los quatre panys de paret altres tants quadros ab march de caoba y claus romans en sos ánguls, quadros que representan lo siti de Girona, la entrada dels francesos á Tarragona, la batalla del Bruch y la tornada á Espanya de Fernando VII.

Sota la taula hi ha un braser ab sa pala. Tots los objectes de metall brillan com si fossen nous, y en sos bisells y racons encara si coneix la polsina del guix parrell ó de la banya de cervo ab que diariament se fregan.

Prop del braser hi ha cinch cadiras de brassos ab assiento y respatller de cuiro, subjectats ab grossos claus de llautó, que al mateix temps constituheixen son adorno.

L' amo de la casa es lo senyor Eufrasi, dich lo doctor en farmacia D. Eufrasi, home ex-patriota, realista, casat, de xexanta dos anys, que tè la barba mòlt forta y s' afaita cada dia per decoro de la facultat.

Son tres cuarts de vuit, y la rebotiga, com si tingues fisonomia humana, sembla qu' esperi á algú.

En una safata negra hi ha sobre la taula mitja dotsena de gots y en lo braser una cafetera ab aygua.

Don Eufrasi, trau un rellotje de plata, mira l' hora, obra la vidriera que dona á la botiga y passant lo bras per la obertura, diu al practicánt.

—*Lagenam syrupi citrei ad usum domesticum conditam.*

Lo practicant se aixeca ab viva sol-licitut, y de un armariet baix que está darrera del taulell, ne trau una ampolla y la dona al doctor, que l' hi pren, y torna á tancar la vidriera.

Se mira l' ampolla contra claror, la destapa, la ensuma, se tira una gota de aixarop al palmell de la ma, llepa, y paladeja ab cara de home satisfet.

En aquest punt se sent un bastó picant á terra y una tosseta, y entra embossat fins als ulls, ab barretina negra y barret fins á las orellas un tertuliant.

—Santa nit tinga, senyor Doctor.

—Mòlt bona nit. Vamos, que avuy vosté es lo primer, senyor Nofre. Ja veig que aquesta tos se va estobant.

—Si senyor, gracias á Dèu.

—Ja li tinch amanit l' aixaropet.

—Visca mòlts anys, senyor Eufrasi. Ara aviat vindrá lo senyor Quim. L' he deixat á la cantonada parlant ab son gendre. Mírissel, aqui 'l tenim.

Ab lo senyor Quim, n' entra un altre. Tots son casi bè de la mateixa edat.

Ja son cinch, s' assentan; l' un acosta 'ls peus al braser, l' altre las mans. Lo senyor Eufrasi agafa la pala y dona una remenadeta.

L' un diu:—¡Ajá!

L' altre:—¡Ah! Aquesta escalforeta retorna.

Toca un quart de nou.

—¿Senten? diu lo senyor Quim, avuy dia tot va desballestat. Al Pi toca un quart de nou, jo vaig ab lo rellotje de Santa María y tinch las vuit y dotse.

—Jo vaig bè y tinch las vuit y tretse.

—Jo avanso; perque tinch las vuit y disset...

Crach... crach... crach... Tothom tanca lo rellotje. La rebotiga queda en silenci.

Lo doctor tè agafada la pala entremitj de dos dits y la fa balandrejar al compas de la péndula de la botiga.

Lo senyor Nofre tus.

Inmediatament l' apotecari agafa la cafetera, tira un bon raig d' aygua al got y hi deixa cáurer un rajoli de aixarop.

—Tinga, senyor Nofre, tinga y bega... ja la acabarem aquesta tos; no tinga pòr.

Lo senyor Nofre beu. Tots se 'l miren.

Lo senyor Quim pregunta al del costat:

—¿Qu' es cert que volen tirar á terra las casas vellas de la Plassa del Angel?

—No ho sé, perque no he vist encara 'l diari, pero jo, del modo que van las cosas, crech qualsevol disbarat.

Altre silenci.

L' apotecari pren un pols de tabaco, allarga la capsa als altres y tots ne prenen.

—¡Achim!—¡Achim!—¡Achim!

—¡Jesus!—¡Jesus!—¡Jesus!

Y tornan á callar.

Al cap de una bona estòna l' apotecari badalla y 's fa creus á la boca.

Despres estira las camas y repantxigantse, dòna un cop á cada bras de la cadira y diu:

—Endemés, si senyor... aquet mòn es un mòn de monas.

Lo senyor Nofre riu y entre dos cops de tos diu:

—¡Ejem! ¡ejem! Lo doctor sempre está de broma. ¡Ejem!

Lo senyor Quim hi afejeix, ab rialleta de malicia:

—Ja ho pot dir. ¡Qui pogues plorar ab los sèus ulls!

Y tots rihuen, y l' apotecari riu també y replica:

—Home, alguna se'n ha de dir per passar lo rato.

Passa un' altra estòna y un que fins llavors ha callat, se remena en la cadira, se tira endavant, se moca, y comensa:

—Ahí vaig anar á donar una volta, perque feya bon sol, y ¡ay Senyor! còm se torna Barcelona! Vaig véurer una botiga nova de apotecari, que, com hi ha mòn, me pensaba qu' era de perruquer. ¡Quina cosa mès informal! ¡Uns homens ab unas barbassas! y unas capsetas, que semblan per posarhi sabó ó confituras.

—¡Oh! diu animantse l' apotecari, avuy en dia, las farmacias semblan casas de quinquillaires; no inspiran aquell respecte de avans, vull dir que no son sérias com correspon. Desengányinse, senyors, tòt lo del nostre temps desapareix. ¡Vosté parla de las farmacias! Pero ¿y la formacopea clássica? ¿ahont es? La major part dels nostres apotecaris no tenen mès que futesas compradas á Fransa. Molta monada ¿enten? tòt mòlt bonich, mòlt bèn embolicadet, aixó sí; pero aquella antiga confiansa en la autenticitat del medicament, aquella convicció íntima, evident, del farmacéutich conciensut, que feya los preparats per sas propias mans, tòt se n' anat á rodar; y es una vergonya que 'l gobern s' ho miri ab tanta indiferencia; perque aquest punt es dels

principals.

—Ja ho crech, diu lo senyor Nofre tussint, ¡carat! lo primer de tòt es la salut.

—Si podian véurer, diu l' apotecari, si podian véurer los estragos que l' empirisme ha fet aquest últim cólera, s' esgarrifarian.

—Uy! Uy! Uy! ja ho pot dir.

—A un del costat de casa li varen receptar una cosa que jo no la havia sentida anomenar en ma vida, y lo endemá ja se l' enduyan cap al cementiri.

Lo senyor Quim, que se habia estat ab las mans encrehuadas sobre 'ls genolls, entreteninlse en fer rodar los dits pólzers l' un sobre l' altre, pren la paraula mòlt solemnement y diu:

—Jo sempre 'm recordaré del any vintitres. Me sembla qu' es avuy que 'l pare, que al cel sia,... alló, quant va tornar lo rey y tot se va posar com estaba avans; lo mèu pare, Dèu lo perdó, me va preguntar un dia sortint de véurer la parada: «¿noy, qué t' en sembla de aixó?» Y jo, essent un bordegás, que encara no havia cumplert los vinticinch anys, li vaig respóndrer: «Pare, aixó va malament.» Y lo cert es, que desde llavors ensá, cada dia anem pitjor.

—¡Oh! vosté va dir una veritat com un temple, senyor Quim.

—¡Y tal!

—¡Jo ho crech!

Lo senyor Quim está plé de vanitat pèls elogis que li tributan, pero fa 'l paperot y diu:

—¡Ps..! Un prou veu las cosas, sino que de vegadas y segons ahont, no tòt se pot dir; que si un hom, ab la experiencia que tè, pogués parlar...! Ja 'ls dich que aquella

expressió la vaig dir lo any vintitres.—Vaja, senyors, son tres cuarts de nou tocats: un cop fet y fet, ja será hora de sopar. Passinho bè.

—Bona nit, senyor Quim.—Santa nit tinga.—Deu lo guard do mal.—Bona nit y bon'hora.

—També, 'ns haurem de anar, diu lo senyor Nofre.

—¿Tan aviat?

Aixís pòch mes ó menos se fá y desfá cada dia la tertulia de la rebotiga.

Altras nits parlan de la tartana de En Rolen, de En Cantillon y del *Conde-Espanya*, que aixis lo anomenan, de En Badiali, de En Remorini, y de *La Straniera.*

Mòlt sovint de las contribucions y mes sovint encara, del fret y la calor y del preu dels ciurons, del oli y de la carn.

Pero sempre parlan poch, y cada nit hi ha la tòs del senyor Nofre, lo xisto del apotecari y la frase sentenciosa del senyor Quim.

Aquestas tertulias se van acabant. Los homens de aquell temps y de sas costums fan lo mateix camí que las llumaneras de quatre brochs: passan.

L' apotecari cada nit se despedeix del senyor Nofre dihentli:

—Seguesca ab los juleps y lo aixarop; y ja la acabarem aquesta tòs. Abrigues, abrigues bè.

Un dia li anirán á dir que la tós ha acabat ab lo senyor Nofre: ell replicará: «fa vuit dias que me 'l veya mort,» y se acabará la tertulia de la rebotiga.

X.

LOS VIUDOS.

I.

Lo senyor Ignaci ve de passejar á l' hora de sempre. Bèn segur que haurá arribat fins al Criadero, y desde alli se 'n torna á casa.

¡Pobre home, cóm va perdent! Cinch anys ha que se 'l veu fóndre's com una candela cap per avall.

Veus aqui lo qu' es lo mòn. Tant humor que tenia, tant alegre que habia sigut tota la vida, y ara... en faltantli ella, tòt li ha faltat.

Arriba á casa y pera reposar un rato, se assenta al costat del vetllador ahont la difunta solia cusir de dia y fer mitja de nit.

Cinch anys, y encara la anyora y li apar impossible que per un cantó ó per un altre no surti ella á preguntarli còm avans:—«¿Qué tal, fa de bon anar pèl mòn?»

De vegadas passa lo dematí regirant un calaix ple de cintas, encetalls, agullas de ganxo, capsetas de gafets, sivellas... Quant ella era viva, ell de alló se 'n reya y ne deya enfarfechs. Ara ho contempla ab carinyo, ho colloca tòt ab simetria y diu:—Totas aquestas cosetas encara *son* de la pobre Cinta.

L' últim dia que va sortir á passejar ab ella feya un sol hermos... era pèl maig. Arribaren fins al Criadero y no passaren de allí, perque ella tenia esgarrifansas.

Se 'n tornaren á casa y pèl camí, ell pera distráurerla li deya cobardona, delicada d' en tendre... Desde aquell dia no 's va llevar mès.

Per aixó lo senyor Ignaci sempre va al passetj de Gracia y may passa del Criadero. La major part dels dias, al dar la volta, suspira.

Un dia vaig sentir una joveneta que assenyalantlo deya: «Aquell vell, que sembla un trenca pinyons, lo veig venir cada tarde sens falta del passej de Gracia. ¡Qué 'n deu ser de cap vert!

Bè ¿qué volen que siga? Habian viscut trenta anys casats ab tota pau y armonía; se coneixian desde noys; ella era dócil, afable, neta y aconduhida, y per fí, ell va enviudar á xexanta dos anys...

No 'n viurá gayres mès.

II.

¿May dirían qui s' ha mort?—La dona d' en Tomaset.

Afigúrinse com deu estar ell. Se varen casar enamoradisims. Tots dos joves, sense mals de caps y casi se pot dir nascuts l' un pera l' altre, certament eran ditxosos, y ara que ab tanta alegría esperavan tenir familia... ¡se li mort ella!

A 'n ell no se 'l veu en lloch. Passa tot lo dia á casa sa sogra: no se sap mourer de allí; no 's cuida de rés, no tasta res... ¡Pobre xicot! Se coneix que la estimaba.

. . . .

He vist á 'n Tomaset... ¡qu' está magre! Anava tot distret, jo l' he saludat, ni sisquiera m' ha vist. Los metjes li diuhen fa temps que vaja á Suissa; ell no ho volia de cap manera, perqué com ella está enterrada aquí... mès al

últim los parents mateixos d' ella s' hi han empenyat tant y tant que ha promès anarsen quant entren las calors fortas.

. . . .

En Tomaset ha tornat. No sé 'l veu ni en teatros ni en diversions. De vegadas passan tres mesos que apenas surt de casa. Avans may feya falta demati y tarda á casa la sèva sogra; pero encara se entristia mès y ja no hi va sino de tant en tant.

Alguna que altra volta lo veig ab una familia molt amiga de la sua...

Li han hagut de arreglar la casa, perqué densá que ella va morir ell no se 'n cuydava...

. . . .

Los metjes varen aconsellar á 'n Tomaset que surtis á passejar per fora á caball y li proba d' alló mès: so ha adobat mòlt. Ell tè vinticinch anys: semblava que en tinguès trenta; pero ara ha posat una cara que fa goig.

Diumenge per primera vegada lo vaig veurer en lo teatro, ab una familia mòlt amiga de la sua y vaig pensar: ¡quin miracle!

. . . .

¿May dirian qui s' ha casat?—En Tomaset.

¿Qué volen que siga? Es jove. Un home sol no hi pot estar... Y ho ha ensopegat; perque la segona dona es una galan minyona y li porta bon dot.

¿Saben qui es? La mès gran de aquella familia tan amiga de la sua.

III.

Lo senyor Miquel s' está devant del mirall y ab unas pin-

sas s' arrenca los pels blanchs. De aquí á tres semanas fará un any qu' es viudo.

Se pentina ab complacencia, se vesteix y s' emproba un barret nou que s' ha fet fer pera quant puga deixar lo de glassa.

¡Qué bó s' ha posat en un any! Sembla que nostre Senyor, cóm diu la gent, lo va anar á veurer.

Es un home que va net com una satalía, encare es jove-not ¿qué son trente sis anys pera un home? y sempre ha tingut gasto.

Es molt ajudat de genit. Va per tot arreu... y cada vegada que pensa: «ara so llibre y content jo, content tothom», fa un esbufech de gust y posa un pam de greix.

Tot subint li dihuen:

—Anem, senyor Miquel ¡ja 'l tornarem á veurer casat!

—Aixo... ¿qui sab? ningú pot dir lo que fará demá; no he fet cap pensament... pero no m' en defujo.

Pero... no 'l cregan.

La sap mólt llarga. Aixis es véu rebut per tot ahont hi ha minyonas casaderas; ell veu l' am y fa cóm qui no se 'n dona.

Aixis, parents que podeu heretarlo, criadas de ambicions honestas, mares previsoras, fillas enrederidas, tots quants lo rodeijan li fan lo rendivú y aixó es lo que vol, la panxa contenta.

Tots los anomenats quant se 'l miran pensan: «acontentemlo; ell te alguna cosota...»

Tots crehuen posible ferhi algun negoci, y mentres tant qui fa lo negoci es ell.

IV.

¿Qué no ho saps, Tereseta? Disapta 's va casar lo senyor Tano.

—No pot ser; ell viu separat de la dona, pero no es viudo.

—Es viudo, senyora, es viudo.

—Encara no fa vuit dias que he vist á 'n ella.

Donchs encara no 'n fa set que es enterrada. Se va casar ab llicencia closa...

—¿Pot ser ab la Munda? Quin desvergonyiment.

—Mes desvergonyiment hauria sigut casarse ab un altre. ¡Si feya set anys que per tot anaba ab ella!...

—Anem, no ho aboni. Vaya, hi ha homens, ¡que no sé que 'ls faria!

—Pero dona, fasses cárrech... posis al seu puesto ..

—No senyor jó no m' hi puch posar. Vosté es, perque tal vegada seria capas de fer com ell.

—¿¿¿Jo??? sempre he dit que si m' emviudaba, avans non tornes á casar..... mi pensaria.

X.